

धम्मपद्य

नेपाल भाषाया छगूजक लय्पौ

वैशाख अंक



नमो बुद्धाय, नमो धर्माय, नमो संघाय

पाद पंकजयात थौं जि हृदय पंकज छाःवया
बुद्ध, धर्म व संघयाके शरण शीतल काःवया

वर्ष ३

पूर्ण संख्या ३२

बउला



बुद्ध संवत् २४६४

नेपाल संवत् १०७०

थुगु अंकया ॥)

दच्छिया चन्दा ३)

* पनिका *

कविता—

प्रार्थना—श्री धर्मरत्न	...	१६१
हेयात—'हृदय'	...	१६४
मे—'प्रेम'	...	१७२
गत जीवन—श्री तीर्थराज	...	१७१
शाक्यसिंहया लिसः—भाजु हरिकृष्ण	...	१८०
मन !—कुमारी प्रमिला	...	१८५
कपं—श्री ईश्वरानन्द	...	१४
पूजा—श्री धुयास्वा	...	२००

कहानी

अन्तर द्वन्द्व श्री आशाराम	...	१८५
----------------------------	-----	-----

निबन्ध

'भ्मी'—श्री बुद्धिवज्र	...	१६६
मनया शील—श्रीमति ज्ञानदेवी	...	१७३
पौ श्री प्रेम बहादुर	...	१७५
ध्वंसावशेष वैशाली—श्री ज्ञानरत्न	...	१८१
प्रथम संगीति—भिक्षु अमृतानन्द	...	१८६
साहित्य व जीवन—श्री रामहरि	...	१६४

बुद्ध—श्री केशरलाल ... १६७

'सीस्वां' छत्वाचा खँ—श्री माधवलाल ... १६८

निर्वाण मामा—भिक्षु महानाम ... २०२

धर्म

वैशाल पुनी—अगधम्म ... १६२

धर्म व मैत्री भावना विमलानन्द ... १६५

बुद्धया महा करुण—श्रीमती रुक्मणि देवी ... १७४

भीगु धर्म श्री धर्मरत्न ... १७८

मानव धर्म—श्री एस० वो० ... १८३

संसारयात अ० भिक्षु बुद्धघोष ... २०१

मचाखाचा

खुदँ दुम्ह मचा (निबन्ध)—अ० कुमारी पूर्णलक्ष्मी ... २०३

उगुंथुगुं

किपालु—श्री 'अचर' ... १७९

स्वां छफोया परसेवा—श्री विरञ्चीलाल ... १७८

सीते !—श्री रामबहादुर ... ६६

सम्पादकीय, समाचार इत्यादि—

कोटि ! विन्ति

न्हाप्पां विदेश ! अनंलि कम्पोजिटरतनं नेवा भाय् मसःपिं विदेशीत हे । ज्या गुलि थाकु धाय-मागु मखु । फुक्क लेख धयार्थे सारेयायमाः । थ्व ला सम्पादकयागु न्ह्यपु नयेगुजक ज्या जुल । सम्पादकया उपरे भ्या भचा हे माया-दया मदुला छु ? दु धयागु जूना लेखक-लेखिकातेसं लेख छ्याहय्बले छगू-छगू पद व शब्द छुटेयानाः बांलाक, स्पष्ट ज्वीक च्त्रयाहयेमाल । भुजिया छचंपायगोगु आखःनं मज्यू । थुलि जिगु कोटि विन्ति । मखु सा लेख छापेमज्जु धकाः हालेदइमखु खंला ! —सं०

'हिमांचल'

थ्व खः हिमालयया मुले ग्वाराग्वारा तुलाः म्हिताच्चंविं विद्यार्थीतेसं 'हिमालयं छात्र संघ' या दुने छथो ज्वीक मुनाः सामूहिक सहयोगं पिकागु पत्रिका । थ्व खः हिमालयया वाशिन्दातेके वोग चेतनः व जागृतिया ज्वलन्त प्रमाण । थ्व खः नेपाली छात्रवर्गयागु ऐतिहासिक पत्रिका । नेपाली विद्यार्थीतेसं न्ह्यपु तिसिनाः, नुगः नाय्काः च्त्रया-तःगु अनेक विषययागु अनेक बांवांलागु लेख थुकी दु । दच्छी छकोजक प्याहां वइगु । हानं सीमित संख्याजक छापेत्तूगु । न्ह्यवो हे आडर बियाः थगु प्रति सुरक्षित यानातयेगु असल । धमाधम छापे-जुया च्वंगु दु । १२ गू फर्माया मू ॥॥)



छंत छंगु जिं अंस इनाबी अंश छ खः जिगु शुद्ध हिया ।

छंत तये जिं सुगत सुमार्गे पवित्र धीवर पात्र बियाः ॥

धर्मद्वय

“भासये जोतये धम्मं”

सम्पादक :—भिक्षु महानाम “कोविद”

वर्ष ३

कलकत्ता

बैशाख वि० संवत् २००७

मई ईस्वी संवत् १९५०

अंक ७



स्वस्वापासा

प्रार्थना

श्री धर्मरत्न शाक्य (सुगतपुर)

१०००

व्वेकाः ध्वजा ध्व जगते अति वीर माया ।
आनन्द सुख विषये फुक बीगु साया ॥
संसार वासि जनताय् दृढ जाल दयकाः ।
कयंकाः प्यपुंक तइगू ध्व मनैत स्यंकाः ॥
श्रद्धालु सज्जनपिनी भति त्याग यायूगु ।
चित्ते वईगु जुयवं बलनं पनीगु ॥
याई उपाय सुजनं चतफ्वीगु माया ।
व्वांव्वां वयाः हतपतं ज्ञन बीगु साया ॥
चफ्वी धकाः मन तयाः भति व्वां वनेवं ।
तःतःकयनाः सनमुखे ज्ञन गोतुकै वं ॥
शास्ता प्रभो जिमित ब्यू चतफ्वीगु शक्ति ।
याय् जिं वरु प्रति दिने छिगु भाव भक्ति ॥

वैशाख पुनी

श्रामणेर अगधम्म

वैशाख पुनी (स्वांया पुनी) मस्यूपिं सु दई ? तर
ध्वया महत्व मस्यूपिं आपा: हे दु । ध्व स्वांया पुनीया
मुख्य प्यंगू उपलक्ष दु—

बुद्धत्व प्रार्थना	१
बुद्धया जन्म	२
बोधि ज्ञान प्राप्त	३
महा परिनिर्वाण	४

न्हापां म्हीसं ध्व हे सीकेमा: कि बुद्ध धयापिं लोके
छाय् जन्म का:विज्याइगु ? वस्पोल 'बुद्ध' धयापिं
लोके जन्म का:वइगु हे छगू प्रकारं परोपकार याय्त् ।
हानं लोके धर्म धयागुया नामोनिसाना हे मदइगु
अवस्थाय् वस्पोलं जन्म का:वइगु धका:तं धयातल ।

बुद्धत्व प्रार्थना

कल्पांकल्प न्हापा दीपंकर बुद्ध लोके बोधिज्ञान
लाना: बुद्ध जुयाच्चंगु ख: । उबले म्ही बोधिसत्व छम्ह
महासम्पत्तिसालीम्ह जुया: सुमेध पण्डित धाय्का:
लोके जन्म कयाच्चन । उगु बखते वस्पोल पण्डितं
विचार यात—“जिमि मांबौया थुलिमछि धन दु, तर
अपिं परलोक जुयावंगु समये धेवा छग: हे ज्वनामवं ।
आ: जिं ध्व फुक्क धन ज्वनावने” । थये विचार
याना: दुगु धन सम्पति फुक्क दान धर्म याना:, ऋषि
भेष धारण याना: जङ्गले च्चोविज्यात । अनंलि वस्पो-
लयात सुमेध पण्डित मवासे 'सुमेध तापश्य' धाल ।

वस्पोल जङ्गले ध्यान भावना याना:, अष्ट समा-
पत्ति प्राप्त याना:, एकांत वास याना: च्वनाविज्यात ।
छन्हु वस्पोल तापश्य आकाश मार्गं विज्यात । उबले
लँ दय्काच्चंविं मनूत वस्पोलं खन । अन विज्याना:
लँ दय्काच्चंविंके न्यन—“छिमिसं छाय् लँ दय्काच्च-
नागु ?” “ख: थन दीपंकर तथागत विज्याइगु
जुयाच्चन” धका: अमिसं लिस: बिल ।

‘वस्पोलथंजाम्ह बुद्ध विज्याइगु थामे जिं लँ

दय्केमाल' धया: थ:म्हं नं दय्केगु सुरूयात । दय्का-
च्चंच्चं हे दीपंकर बुद्ध प्रमुखं भिक्षु संघ अन विज्यात ।
सुमेधया छु याय्, गय् याय् जुल । ‘आ: जिं वस्पोल
बुद्धयात थुजागु ध्याचनाले गय् न्हूइके' धका: थ:गु
धुंया छषंगू लाया: उकी द्योने भ्यातनाले थ:गु शरीरं
लाया: प्रार्थना यात—

“भन्ते भगवान् ! छल्पोल सहित भिक्षु संघ
ध्व भ्यातनाले मन्हुसे जिगु शरीरे न्हुयाविज्याहुं”
तापश्ययागु ध्व दुष्कर चर्या खना: वस्पोल बुद्धं न्यना-
विज्यात । ‘तापश्य ! छं थथे छाय् याना: ?”

“ख: भन्ते भगवान् ! जिं नं छल्पोलं थें अनागते
बुद्ध जुया: अनेक दुष्खं पीडित जुयाच्चंविं जनतातेत
पार याय्फईम्ह बुद्ध जुया: जन्म ज्वी दय्मा धका: ।”

बुद्धं थ:गु अनागत ज्ञानं विचार याना: स्वया-
विज्यावले ‘ध्व अवश्यं अनागते गौतम बुद्ध ज्वी,
ध्वया मां महामायादेवी, बौ सुद्धोदन, भार्या यशो-
धरा, पुत्र राहुल, अग्रश्रावक सारिपुत्र व मौद्गल्या-
यन ज्वी' धयागु सीका: विवर्ण यानाविज्यात ।
साथ साथे थथेनं आज्ञा दय्काविज्यात—“बुद्ध ज्वी
धयागु थाकु, उकिं छं बुद्ध ज्वीगु प्रार्थना याय्मते ।
छ छम्हजक तरेजुयां गा:सा आ: हे तरेज्वी ।” “मल्लु
तथागत ! जिं नं छल्पोलं थें हे अनेक दु:खं पीडित
जुयाच्चंविं जनतातेत पार याय्मानि, अरहत ज्वीगु
इक्षा जित: मदु भगवान तथागत । जिजक तरेजुयां
छु याय् ? संसारयात नं तरेयाय्मानि ।” थुलि लँ
जुसेलि दीपंकर तथागतं धयाविज्यात—‘तथास्तु’

दीपंकर तथागतयाके गौतम बुद्धं वर पवंगु थौं
थंजागु वैशाख पुनीखुनु हे ख: । थनंनिसं वस्पोलं
निम्न पारमिता पुरेयायगु कोशिस यानाविज्यात—
दान, शील, नैष्कर्म्य, प्रज्ञा, वीर्य, क्षान्ति, सत्य, अधि-
ष्ठान, मैत्री, उपेक्षा थुपिं भिगू व ज्ञातिपिन्त बोधयायगु

ज्ञातार्थ-चर्या, लोकयात बोध याय्गु लोकार्थ-चर्या,
फुक्क कारण थःगु ज्ञानं थ्वीकाः याय्गु बुद्धार्थ-चर्या
धयागु स्वंगू चर्यानिं पुरे नापनापं यानाविज्यात ।
मेपिनि लागी थःत योगु चीज-बीज-धनसम्पति बीगु,
प्रिय वचन व प्रेम तथाः खँ लहाय्गु, सकलनापं
समभावे च्वनेगु, थः प्रिय पुत्र-पुत्री व भार्या सहितं
दान बीगु, थःगु लहाः, तुति, मिखा, ला, हि, छ्यं
तथा थःगु शरीरनापं त्याग याय्गु निश्चय याना-
विज्यात ।



बुद्ध जन्म

निश्चय अनुसारं वस्पोलं जन्म २ पत्तिकं हे दस-
पारमिता, दसउपपारमिता, दसपरमत्थपारमिता थ्व
स्वीगू पारमिता पुरेयानाः अन्तिमे सुद्धोदन महाराजया
कोखे महामायादेवीया गर्भं 'सिद्धार्थ' धाय्काः थौं-
थेंजागु वैशाख पुनीखुनु लुम्बिनि वने जन्म कया-
विज्यात।

बुद्धत्व

सिद्धार्थ कुमार जन्म जुयाः क्रमशः विवाहादि
यानाः यशोधरादेवीनापं च्वनाः पुत्र छ्म्ह दय्काः
फुक्क बुद्धकारक धर्म पुरेयानाः अन्तिम आत्मभावे
हे नं वस्पोलं राज्य-सुखयात प्यंकाः २६ दँया उमेरे
थः परिवार धन, जन व चक्रवर्ति साम्राज्ययात खँ
फायथें फानाः बुद्धगयाय् प्रब्रज्या धारण यानाः खुदँ-
तक्क घोर दुष्कर तपस्या यानाः थौंथेंजागु वैशाख
पुनीखुनु बोधिज्ञान लानाविज्यागु खः ।

महा परिनिर्वाण

बोधिज्ञान लानाः पञ्चवगोयादि भिक्षुपिन्त बोध
यानाः दच्छिया प्यलाजक छगू थासे विज्यानाः मेगु
समय फुक्क देशदेशे, गांगामे चाःचाःहुलाः थःगु धर्म
प्रचार यानाविज्यात । वस्पोलं वौद्धि धकाः हे आराम
मकासे करपित उपकार याय्या लागी आगम, जाति,
राष्ट्र, कुलादि छुं हे तःधँ-चिकिधँया भेद भाव
मतसे कुमीचानिसैं किसिथ्यंकं समान भावे तथाः
लोक-सेवा, जन-सेवा यानाविज्यात ।

थुगु हे किसिमं पीप्यदँ तक्क लोक व जन-सेवा
यानाः थःगु धर्म सारा संसारया कुंकुं थ्यंकं प्रचार
यानाविज्यात । अन्तिमे निर्वाण शय्यास च्वनानं
सुभद्रपरिव्राजकयात संसार दुक्खं मुक्त यानाः संसारे
दयाच्चक्को फुक्क संस्कार धर्म अनित्य धकाः लोकयात
उपदेश बियाः थौंथेंजागु वैशाख पुनीखुनु थुगु लोकं
विदा कयाः सदांया निति वस्पोल परिनिर्वाण जुया-
विज्यात । थौंयागु दिन बौद्ध लोकयात तःधंगु
दिन खः थ्व । थुकियात हे बौद्ध लोकं नखः माने-
यानाच्वंगु दु । हानं छगू खँ लंकायापिं बौद्धते
थौंयागु दिने भगवान बुद्ध लंकाय् विज्यानाः (भगवान
बुद्धं लंकाय् स्वको सम्म विज्यानाः बुद्ध-धर्म प्रचार
यानाविज्यात धयागु लंकायापिनि भनाई खः) 'श्री
पाद् लाञ्छन' तथाविज्यागु दिननं थौंथेंजागु वैशाख

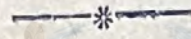
पुनीखुनु । लंकायापिसं अमि जाति उत्थाननं थौं-
थेंजागु वैशाख पुनीखुनु धकाः च्वयातःगु दु ।

धर्माशोक महाराजं लंकाय् धर्म प्रचार याय्
धुंकाः दकले न्हापां अभिषेक भाण्ड वियाः द्वितीय
बौद्ध राजायागु अभिषेक जूगुनं थौंथेंजागु वैशाख
पुनीखुनु । थुलिजक मखु हानं महेन्द्र महास्थवीरं
लंका देशे धर्मप्रचार याय् धुंकाः बौद्ध धर्म चिरस्थायी
यायत भिक्षु-(उपसम्पदा) थेरियवंश व महाविहार-
वंशया स्थापना चलेजुयावोगु थौंतक्क लंकाय् दैय्
छको उपसम्पदा चलेजुयावयाच्चंगुनं थौंथेंजागु
वैशाख पुनीखुनुनिसें हे । उकिं बर्मायापिसं स्वयाः

लंकायापिसं वैशाख पुनीयातः विशेषं तःधंकाः उत्सव
मानेयाः ।

वैशाख पुनी भी नेपाया निंति भन हे मुख्यगु
दिन खः । छाया धाःसा भगवान बुद्ध छम्ह नेपाली हे
खः ! उकिं थौं भी नेपादेभरियापि मनुतेसं थ्व वैशाख
पुनीखुनु बुद्धयागु उत्सव यायगु वस्पोलयागु प्रति
कृतज्ञ जुयागु ज्वी । साथसाथे वस्पोलथें लोक सेवा,
जन सेवा यानाः मनुष्य जीवन सफल याय् धकाः
प्रतिज्ञा यायगु दिननं थौं हे खः ।

प्राणि मात्र दकोसित शुभ मंगल ज्वीमा !
वैशाख पुनीया मंगल दिने मंगल कामना !



हेयात

व्याक झंगःते स्वले ख्ये न्याक कत्ताना तयु,
ख्ये प्वलाः थः मन्त पिकयाः अमित त्वाः ल्वाकाः नकु,
छम्ह छ हे जक थः म्हमसियाः मूर्खताय् च्वन न्हां दुनाः,
छंगु ख्ये छं हे मस्वःसा मेपिसं स्वःवइ सुनां ?
छं छ्वयाः ख्ये तइगु लाःथाय्, लें, चुके अथवा गले,
हेपुलि फुक मात्तु मालाः यनिगु तय क्वेन्ध्ये अले,
'भ्वे' धकाः न्याय्कइ व ख्येया मानवं यंकाः मनाः,
छंगु ख्ये छं हे मस्वःसा मेपिसं स्वःवइ सुनां ?
माभति न्हयथाय ल्हायाः नं म्वाकु खंला थः मचा,
माकलं सी धूंकुमानं घय्पुनाः ज्वी थः मचा,
मां छ हे मखुला व ख्येया, मदुगु गय् माया वया ?
छंगु ख्ये छं हे मस्वःसा मेपिसं स्वःवइ सुनां ?

“हृदय”

(७०, चिल्ला गाः ८)

धर्म व मैत्री भावना

श्रामणेन विमलानन्द (लंका)

भगवान् शास्तानं आज्ञा जुयाविज्यागु दु कि—
धम्मो हवे रक्खति धम्मचारी ।

छन्तं महन्तं विय वस्स काले ॥

गुम्हसिनं धर्माचरण याई, धर्मधर ज्वी उम्हेसित धर्म सदासर्वदा आरक्षा याई । गथे वर्षायागु समये कुसां यानाः अतिकनं उपकार ज्वी, वथेंतुं धर्माचरणं आपालं उपकार जुई । गुम्ह व्यक्ति धर्मरूपो शस्त्र ज्वनातई उम्ह व्यक्तियात न सत्व प्राणिपिनिगु द्वारं भय दई, न दुर्जन असत्पुरुषपिनिगु दई । न धुं-भालु आदि जन्तुपिनिगु हे नं दई । बाल जनपिसं धर्म तोताः अनेक प्रकारं अकुशल कर्म यानाजुई । उजा-पिन्त फुक्क भय दयावई । आपालं भाषण यायेमात्रं धर्मधर धाईमखु । गुम्हेस्यां अल्पमात्र धर्म श्रवण यानाः अप्रमादि जुयाः धर्म याई उज्याम्हयात धर्म-धर धाई ।

भिगु आचरण यानाः सत्य वचन लहानाः, मनं परिशुद्धगु चिन्तना यानाः धर्माधिपति ज्वीगु समर्थ दयकेमाः । धर्म शक्तियें तःधंगु शक्ति मेगु छु दु ? मां-बौ, धन-द्रव्य, सन्तानादि पुत्र-पुत्री दयावइगु फुकं धर्मयागु फल हे खः । धर्म धर्यां जक मज्यू । संसारे नानाप्रकारयागु धर्म दु । गथे पसले वस्तु काइगु समये भिगु, चित्तयात योगु काइगु खः वथें धर्मनं भिगु-मभिगु, कुशल-अकुशल सीकाः धर्माचरण यानायंकेमाः । गथे विषधारी सर्प ज्वनेत विचाः मयासें ज्वन धाःसा दसेयानाः स्याईगु खः, वथें मिथ्यादृष्टि धर्म सम्यकदृष्टि धर्म धकाः ज्वनाच्वन धाःसा आपालं हानि ज्वी । धर्म कामितेसं भव संसारे भुलेजुयाच्वनेगु इक्षा याइमखु । थ्व शरीर थौं ला, कने ला छुं स्यूगु मखु । गथे चक्खुपाल महा-स्थवीरं मिखायागु वास्ता मयासें धर्मयात गौरव यानाः अर्हत जुयाविज्यात उगु प्रकारं धर्मकामिं पिपा

यानाः राग, द्वेष, मोहे भुलेमजुसे धर्माचरण याना-ज्वी । लौकिक सुख इक्षा मयासे लोकुत्तर सुख चतुरार्यसत्य बोध यानाः आर्य अष्टाङ्गिक मार्गं गमन याई ।

लोके सदाकालं भुलेज्वीगु मोह पाशे लानाः च्वनीपिं अज्ञानीतजक खः । सज्जनत गवलेनं प्रमाद ज्वीमखु । मुखं अज्ञानीतेत माःगु छुं मदु । दुर्लभगु मनुष्य जन्म जुयानं अकुशले लगेजुयाः जन्म असा-र्थक याई, थुगु लोके नं परलोके नं अतिकं दुक्ख-कष्ट अनुभोग याई । दुर्लभगु थ्व मनुष्य जन्मयागु महत्व अज्ञानीतेसं मसियाः मिथ्यादृष्टि ज्यायात सम्यक दृष्टि ज्या धकाः भालपाच्वनी । उजापित निगू लोके-सं शोक, सन्ताप, दुःख ज्वीकाः च्वनेमाली । वयात मनुष्य धकाः धायगु योग्य मजू । पशु स्वयाःनं महा पशु धाःसां छुं अपो खँ ज्वीमखु ।

“कुशल, अकुशलं जानातीति मनुस्सो” कुशल, अकुशल स्यूम्हेसित हे मनुष्य धाई । नयगु, त्वनेगु आदि पशुपंक्षिनं यानाच्वंगु दु । भ्नीपिं पशु जा मखु मनुष्य खः । पशुत स्वयाःनं ज्ञां दुपिं जुयाः भ्नीत मनुष्य धाःगु । न्हापा पशुं नं पुण्य यानावंगु दु ।

भगवान् बुद्धं बुद्ध मज्जुनिबले मृग, किसि आदि जन्म कयाः कुशल कर्म याःगु खँ सकसिनं स्यूगु हे दई । धर्म यायत थःगु हे लाहाते दु । मामं बीगुनं मखु, बौनं बीगुनं मखु । थःम्हं आचरण यानायंकल धाःसा थःत हे खः । धेवा कमेयायथें थाकुगु मखु । लः बीम्ह स्वयानं प्याःचाःम्हेसिया तोनेगु हथाय् ज्वी । वथें धर्म देशना याइपिं स्वयानं श्रवण याइपिं हथाय् चायकेमाः ।

अवस्था सदानं चूलाइगु मखु । दुर्लभगु मनुष्य-जन्म भ्नीत प्राप्त जूगु दु । धर्माभूत पान यानाः भ्नीपिं-जुणिसि लावनेगु जूसा याकनं उद्योगी जुयाः मोह

अन्धाय मलासे निगू लोकेसनं हित ज्वीगु ज्या यायमाल ।

मैत्रि भावनानं भीसं यायमाः । श्व लोके नाना प्रकारयागु गन्थन प्याहाँ वयाच्चनी । गुम्हेसिके मैत्रि भावना उम्हेसिके गबलेनं कोलाहल दइमखु । मैत्रि भावना द्वारा दमन यायमफुगु छुं मरु । सदाकालं हर्ष जुयाः शत्रु व मित्र धयागु भाव मदयकाः सकले मां-बौ, सकले दाजु-किजा, सकले जाति-बन्धु समान भापाः जाति भेद, कुल भेद आदिया पक्षपात मयासे सकल सत्वपिं सुखी ज्वीमा धकाः मैत्रि भावना यायगु अत्यावश्यक । न्ह्याम्हेसिनं न्ह्यागु हे धाःसां सहन शीलता दयकाः मैत्री भाव दयकेमाः । नीति शास्त्रे धयातःगु नं दुः—

क्षमा शस्त्रं करे यस्य दुष्टजन किं करिष्यति ।

अतृण पतितो वह्नानि स्वयमेव पसम्यति ॥

गुम्हसिया लाहाते सहन यायगु आयुध (शस्त्र) दई वयात दुर्जन असत्पुरुषं छु यायफई ? गथे तृण

मदुगु भूमिस मि कुतुंबनीगु वखते थःथम्हुंतुं सिना-वनी वथे धकाः सीकाः मैत्री भावना यायमाः ।

मैत्री भावनायागु आनुभावं भगवान बुद्धं (चिन्हा-मानविकायात) नाना प्रकारयागु दुश्चरित्र यानाः दोषारोपन याम्हेसित नं दमन यानाबिज्यात । नाला-गिरि किसियात नं उगु प्रकारं दमन यानाबिज्यात । दीर्घ कालंनिसें नाना प्रकारं वध यायत् सनाजूम्ह देवदत्तयात नं मैत्रि द्वारा हे दमन यानाबिज्यात । थुगु आदर्श कयाः सकसिनं मैत्री भावना यायगु अभ्यास यात धाःसा स्वर्ग लोक समानं सुखं चवनेफई । यौवनमत्ता, धनमत्ता मजुसे चित्तयात दमन यानाः परस्पर प्रेम भाव तथाः बचन संवर यानाः दुश्चरित्र तोताः सुचरित्रे चवनाः थः पुत्रपुत्रीपिन्त मचानसे धर्मे लगे यानाः मखुगु दुःशीलाचारगु ज्याय लो मयासे विद्या वंकेगुली तल धाःसा भीगु देश याकनं हे उन्नति जुयाः भिनावई ।

वैशाख पुनीया शुभ मंगल ज्वीमा !

—*—

“भी”

श्री बुद्धिवज्र वज्राचार्य

‘भी’ सु ? भी भी हे । श्व ‘भी’ शब्द सुयां मदु, सकले ‘जिपिं’ या पर्यायवाची शब्दं गाकाः च्वपिं । उकिं श्व ‘भी’ या दुने भीत माक्को सकतां दु । दकले न्हापां ज्वीकइम्ह ‘मां’ दु, च्वीक्यत ग्वाहालि याइपिं ‘अजि’ दु, दुरु त्वंकइपिं ‘तुतुमां’ नं दु । अथे हे पि ध्यंकइपिं, लुसि ध्यंकइपिं नं भी हे दु, सुयाकें त्याय काःवने मो । मेमेगु साधारण ज्याया ला खँ हे मदु । बुँज्या, छेंज्या, ज्यालःज्या आदि मनुष्य जीवनयात माःगु तक ज्या याइपिं भी हे दाजुकिजापिं दु । श्व छता ज्या याइपिं मदु धायमो । उकिं भी आज्जु, तापा आज्जुपिसं अनेक उन्नतिया त्वाथः गयावन । भीत गयत लं क्यनावँन । गुगुया साक्षी स्वरूप स्व-

गुलिं कला (साहित्य, संगीत, कला) या नमुना भीथाय थायथासे थौंतक नं दहेदनि ।

(१) न्हापां हस्तकला या निं खँ लहाय । कला दु,उकी मध्ये चित्रकलाया नमूना स्वंगू देशयां लायकुली अनेक अंगले-अंगले चवयातःगु चित्रत दु । केपुली बाघभैरवया देगले, स्वयंभुइ शान्तिपुली अथवा कुमारी या छेंः स्वःवंसा अननं खनी । अथे हे स्थापत्यकलाया नमूना स्वे सा वसन्तपुर छगुलिं हे कुगाः, देगःया देगः, छेंया छें । मखु लवहँयागु हे स्वेसा यलया कृष्ण-देगः । मेमेगु कलाया अन्वेषण यायसा न्हाथाय्यागु न्हागु हे संग्रहालये स्वः हुँ छुं न छुं भीगु कला मदुगु गगु संग्रहालय दइमखु । धात्थे धाय धाःसा

भोगु कला मदुगु संप्रहालय संप्रहालय हे मखु ।
 सियागु, लुँयागु, वहयागु, थनातःगु, स्फटिकयागु,
 ल्हवँयागु अथवा चायागु हे थजु छता न छता अवश्य
 दइ । म्ही हे नेपाःया आरनिक धयाम्ह छम्ह कलाका-
 रं चीनथ्यंक वनाः देगः दयकाः भोगु कला क्यनावँन ।
 आःनं दयकेमाल धाःसा—समय व अर्थ सहायता
 जक बीमाः— दयकेत लिचिलिपि मखु, दयका हे च्वंगु
 दु, उदाहरण ६० सालया महा भूकम्पं चूंदने धुंक्कगु
 यल्या महाबौद्ध देगः आः हानं न्हापाया थें हे भवा-
 ताहां दनाच्वंगु दु । मेगु चिचीधंगु वस्तु स्वेसा गुंलां
 बहिली-बहिली हिलाः स्वःवने म्हाःसा श्री देवरत्न
 शाक्यया जुद्धशङ्क पसः व श्री हर्षराज नरसिंहराज
 शाक्यया जुद्धशङ्क पसले स्वेव गाः ।

(२) संगीत, उकी नं म्ही आज्जुपिसं माक्को याना-
 वंगु दु । न्हाथाय् स्व उक्रियागु हे बाहुल्य । पूजा आजा,
 व्रतउत्सव, न्हागुली नं मदयक मगाः । चचातुतः, गीत
 बाजं, प्याखं ख्यालः, छता न छता अवश्य दइ, गुगु
 संगीतया निगू अंग खः—चचातुतः, गीतबाजं—गीत व
 प्याखं, ख्यालः—नृत्य । आः न्हापां चचातुतः नि काय ।
 थ्व अनेक राग, रागिनी हालतःगु धार्मिक गीत खः,
 थुकी छुं स्वरवाद्यनं मदु, छुं तालवाद्य नं मदु । स्वर-
 या ज्या नादं व तालयाज्या ताः थानाः कयाच्वन ।
 थ्व कलां मनुष्यपिन्त जक ख्वे-न्हिले याकइगु मखु
 जडे तक नं थ्वयागु प्रभाव लाःगु खनेदु । छाय् धाःसा
 आचार्य सुरतवज्जयात ल्हासाया पोताला लामाजुं
 पनाः माभितेसं खुसि छिके मबिसे नेपाः छ्यामहः-
 बले कसाःगा छपु लायाः 'जयम्बाछलि' चचा थमं
 हे दयकाः हालाः ब्रह्मपुत्र तरेयानावःगु अपाय्चो
 ता दुगु खँ मखुनि । हानं आचार्य जामनः गुभाजुं
 थज्यागु हे मेगु छपु चचा हालाः सिमाया मूकचा
 क्वच्छुकाः तुति तःक्यंका चोलेयात नकाच्वंगु नं पौरा-
 णिक विषय मखुनि । वसपोलपिसं 'गानात्परतरं नहि'

धयागु उक्ति चरितार्थ यानाः क्यनावंगु दु । मेगु गीत
 बाजंया ला खँ हे मदु, अनेक राग रागिनी अनेक ठाटं
 हालेगु म्ही आज्जुपिनि ख्याः । वनं छपु हे म्येँ 'ब्वारा'
 धकाः ४गू, ६गू, ८गू, ९गू तक नं ताल हीकाः । ख जा
 आपाः यानाः ताल म्हीसं न्हयगू हे कयातला, अथे नं
 मेमेगु थाकुथाकुगु तालनं सःस्यूपिसं हालाः थाना
 हे च्वं । स्वरवाद्यया ज्याजक तन्तु वाद्य (तार
 बाजं) या सिबे नं सुपिर वाद्य (प्वीगुबाजं)
 बय्, बासुरी, मुहाली, गुजराती, रसन आदि कयातल ।
 तालवाद्ये—धिमे, दबदब, कूताः धाः, नायखि, दङ्ग,
 पश्चिमा (मृदङ्ग) देशिखि व विशेष यानाः कौंचाखि,
 गुगु मेमेगु देशे खनेमदु । ख जा नगरानं छप्वाः म्हु-
 तुगु खः अथ्यनं उकी निगू 'बोल' निपु कथि पिकायगु,
 तर म्ही कौंचाखिने छपा ल्हातं हे निगू बोलि प्याहां
 वइगु ! थुकिया विशेषता थगुनेया अग्रश्रावक धातुया
 स्वागते कलकत्ताया महासभाय् क्यनावेधुंक्कगु दु ।
 हानं विदेशी बाजने नं म्हीसं थाना हे क्यनाच्वन ।
 थँबहिया कान्छा उस्तादं सीतारया बिलम्पते विशेषता
 क्यनावन, यल्या गणेशलाल उस्तादं हारमोनियम द्वारा
 भारत विख्यात जूगु नं म्हीसं खँ हे खं । गलायागु ज्याय्,
 तालयागु ज्याय् ला धाय् हे मोल, अनेक उस्तादपि म्ही
 दाजुकिजापि यक्व-यक्व आःनं दु । प्याखांया विषये
 नं म्ही आज्जुपिं सुंक मच्चं, अनेक प्याखां दयकाः हुया-
 वँन, अनेक प्याखां ह्वीगु दभू दयकाः स्वयावँन गुगुया
 प्रमाण स्वरूप लायकुली प्याखंलयाः कायगु प्रथा थौंतक
 नं द हे दनि । अज्ज म्ही न्यतया न्यतमरु प्याखां
 किलागःया देवी प्याखां, महाकाली प्याखां, सिखाली
 प्याखां, जला प्याखां, पचलिया प्याखां, खपया नवदूर्गा
 प्याखां व यलाया काती प्याखां आदि अनेक खः प्या-
 खांया भावपूर्ण मुद्रा, कलापूर्ण प्याखांपाः आदि वर्तमान
 पूर्वीय नृत्यकलाया प्रदर्शक उदयशंकरजुं नं खंगु जूसा
 थनयाग नं निगू-प्यंगू नृत्यकला स्यनायंकाः संसार-

यात क्यनावीगू खः—नेपाले नं प्राचीन नृत्यकला थुथायूतक थ्यं ।

(३) आः ल्यन साहित्य, थ्व खं भी आज्जु-पिसं याय्थाय् दक्को यानावंगु दु । थःपिके दक्को फक्को योग्यता थुकी फुकावन धाःसां अत्युक्ति ज्वीमखु । उकिं हे ला खः नि भीगु साहित्यं खुता खुता प्रकारया आखः स्वयावँन, अनेक राग रागिनी, ताल तरङ्ग न्यनावँन, अनेक भाषाया उच्च साहित्यया भवयागु सवाः कयावँन । थुलिजक गन, अनेक तन्त्र मन्त्र, वासः तासःया शास्त्रयात नं थानाः उकिया नं सुगन्ध (Essence) पिकयाः व सुवासयात सुदूर देशे थ्यंक नं फिजेयानावँन । उकिं हे ला खः नि इंगलैण्ड व जर्मनीया युनिभर्सिटी भीगु भाषाया अनेक सफू यूरोपया महान् महान् विद्वान्पिनि अध्ययनया विषय जूगु व भीगु भाषाया व्याकरण कोश, वक्तिसपुत्तलिका कथा, विचित्र कर्णिकावदान आदि-आदि डेनमार्के भाषान्तर जुयाः छापेजूगु । हानं राइट महोदयया नेपाल इतिहासे भीगु भाष्या 'क ख ग घ' या मे आदि नं रोमन आखले छापेजूगु । थुलिजक मखु, मेमेगु नं उत्तमोत्तम सफू यंकातःगु दइतिनि गुगु भीसं प्रयास पूर्वक मःल धाःसा लुइनेतिनि । गुगुं, गुगुं छापेजुयाच्चंगु नं दु हँ । थ्व तोताः मेगु भी छु-छु दनि आः भी व माःवने ।

ख जा आपाः यानाः भीगु पुलांगु गद्य सफू आपाः अनुवाद हे खनेदु । कारण भी धार्मिक प्रकृतिपि मनु, सरल साधारण जीवन, प्राणीतेत दया करुणा दुपि उकिं भीगु गद्य साहित्य आपाः यानाः बोधिसत्वावदान, अशोकावदान, सत्यनारायण व्रत कथा, रामायण महाभारतया कथा, वसुंधरा व्रत कथा, (सुचन्द्र गृहपति व न्यूमदेवी च्युतदेवी) स्वयम्भू पुराण, ताराशतनाम, गोमयजुया बाखं, वुंगद्योया बाखं, चोवाहाद्योया बाखं, करुणामयया रूपस्तवया बाखं

(१६२ साल) अष्टमी व्रतया बाखं, सुप्रिय सार्थबाह सिंह सार्थबाहया बाखं आदि धार्मिक बाखं व वक्तिस-पुत्तलिका, शुक्रवहत्तरी, विरसिका, हितोपदेश, पंचतंत्र थेंज्यागु शील, स्वभात्र, चरित्र भिनिगु नीति ग्रन्थ आपाः खनेदु । हानं भी आज्जुपि बाखंहो धयागु खं थुकिं अप्पो सीदु कि सहस्र रजनीनं अनुवाद यानातःगु दु खनी । गद्ये मौलिक नेपालया वंशावली (इतिहास) खः धाय्माः । थ्व पूरा गन दु, थ्व खं सुनानं मस्यु, आःतक प्याहां मवःनि । धात्थे मौलिक रचना आपाः पद्ये खनेदु, वनं वार्णिक स्वयानं विशेष यानाः आखःगोजक मिलेयाय्व गाःगु गीति छन्दे । खः निगू-प्यंगू नेपाल संवत् १९१६ साले च्वःगु 'सदां शारदा' थें ज्यागु भुजङ्गप्रयात छन्द, 'गुलि काय जनम् महु मेव रतन्' थें ज्यागु तोटक छन्द व 'मिगु बल दुम्ह भगवान् न्हाबलेनं सुथेम्ह' थें ज्यागु मालिनी छन्दनं महुगु मखु । अथे नं आपाः 'स्वयंभु बुद्धम्ह कामना रूपं' (८२५ साल) 'हे मछिन्दर नाथ' रणजित मल्लयापाले, 'ब्रह्मा विष्णु रुद्र रूप' विष्णु मल्लयापाले, 'लोक नाथ याहुने जगत उद्धार' (१८६ साल) 'थिर महु थ्व संसार स्वव मनुष्यनं' श्री निवास मल्लयापाले, 'मनकामना तारणी गुणयागु खानि' (पृथ्वी नारायण-शाहयापाले) यलया पंडित अमृतानन्दया-गुम्हस्यागु सलहां भीगु शब्दकोश संग्रह जुल 'देवं मनुषं दैत्यं अनियाक' स्तोत्र व बौद्ध जातक सम्बन्धी सलंसः म्ये आदि आदि अनेक पद्य व म्ये दु गुगु बांबालानाः छन्द शास्त्रया अनेक अलंकारं पूर्ण जुयानं मौलिकगु खः । अज्ज गांगामे गज्यागज्यागु बांबालानानं थ्वयासिबे नं पुलां पुलांगु गुलि दनि थें थ्व पुरातत्वा-न्वेषणया विषय खः । अप्पो विचाः यानाः माय्-बिलिचां त्यप घय्पवीगु ज्या याय्मखु ।

वरु न्हापां थासा आखलं भीगु छु-छु सफू प्याहां बल व खेँ छको स्वे । गुगु बखते भीगु भाष्या

भासा आखः केवल पत्रा (पञ्चाङ्ग) छगुली छगु
 निगू बाक्य सिवाय् वने मदुनि उबलेनं भी आवा,
 ककापिसं थःपिनिगु पाः बांलाक फःगु दु धाय्माः,
 बाय् धाःसा गुगु बखते स्वर्गीय पण्डित निष्टानन्द
 गुरुजुं 'ललित बिस्तर' सफू पिकयाविज्यात उगु
 बखते (नेपाल संवत १०३४ साले) नेपाले प्रेसया
 बांलाक व्यवस्था मदुनि धाःसां ज्यू । केवल पशुपति
 प्रेस व नंसाः भगवती प्रेस दु । अज्याबले भाषा प्रेमया
 बलं अपाय्धंगु ग्रन्थ अनुवाद यानाः थमं हे कंभोज
 यानातं थमं हे चिकिचाधंगु प्रेसे छापेयानाः भीत
 स्यनाबिज्यात, अथे हे मेमेगु 'एकविंशति प्रज्ञापार-
 मिता' 'भद्रचरी नामधारणी बोधिचर्यावतार' नं
 छापेयानाः भीगु भावभाषाया धुकू थनाबिज्यात ।
 माष्टर जगत सुन्दर मल्लं इसपंदयकागु बाखं
 भाषान्तर यानाः ने० सं० १०३५ साले पिकयादिल,
 हानं वेकःनं अंग्रेजी भाषायागु 'च्याम्बर्स दिक्सनरी'
 या भीगु भाषां अर्थ तयाः दयकातःगु दु हँ । ने०
 सं० १०३७ साले अपरिमिता नामधारणी नं थासा
 आखलं प्याहाँ वल । अथे हे ने० सं० १०४० साले
 स्वर्गीय कवि सिद्धिदासजुं 'सज्जन हृदयाभरण'
 धयागु नीति व स्त्री शिक्षाया द्वाहा चौपाई पिकया-
 विल । वेकःया मेगु ४०।४२ गू सफू च्वयातःगु दनि
 हँ गू अर्थाभावं वेकःया जीवन काले ला प्याहाँ
 हे मवल, आःनं पिकाय्मफयाः च्वनतिनि । उकी
 मथे जि स्यूगु निगू प्यंगू थ्व—सत्यसती, सत्यमदन,
 संयविहंग, सनातन धर्म, ७ काण्ड रामायण आदि
 आदि । हानं तःछेवाहाया स्वर्गीय नानाकाजि गुरुजुं
 'बुद्धोक्त संसारामय' धयागु सफू छगूनं थासा आखलं
 पिकयाविज्यागु खः, तर सिमधःनिबले वस्पोल पर-
 लोक जूगुलि व ज्या दहँ काइपिं मदयाः अथे ल्यना-
 च्वन । स्वर्गीय शुक्रराज शास्त्रीं भी भाय्या व्याकरण
 पिकाय्कादिल, वर्णमाला व रीडर छगू नं पिकयादिल ।

ख० तीर्थराजजुया नं वर्णमाला छगू दु । मेगु धम्मपद,
 मनबोध, बोधिज्ञान, संबोधि साधिनी, पद्यनिकुञ्ज,
 हृदयकुसुम, स्वयंभूदर्शन नं प्याहाँ वःगु दु । मेगु पूचोया
 जुजुबाजे तीर्थराजजुं 'गो मयजुया बाखं' नं थासा
 आखले पिकयातःगु दु । ख जा थ्व न्हूगु धाय मज्यू
 अयूनं प्रयत्न प्रशंसनीय । हानं यलया धर्मादित्य धर्मा-
 चार्यं याकःचां हे 'बुद्ध धर्म व नेपाल भाषा' धयागु
 भी भाय्या मासिक पत्रनं दच्छि दत्यातक कलकत्तां
 पिकया विज्यागु खःगुगुली स्वर्गीय कवि योगवीर
 सिंहया अनेक कविता संग्रहित जूगु दु । तर वनं
 अर्थाभावं दिनावन ।

थज्यागुभी भाय् छुं कालतक कालचक्रे लानाः गुगुं
 प्रेसया रवाः खेमखंक भीभीगु म्हुतुइ हे सीमित जुया-
 वन । तर सरकारया निगाहानं गन भीगु भाषाया
 निरिति समिति अड्याय् छगू विभाग खोलेजुल अनंनिसं
 सरकारया जयजयकार यानाः अनेक दाजुकिजापिसं
 अनेक उत्तमोत्तम सफू च्वयाः पास याकाः प्रकाशित
 यानाच्वनगुगुया संख्या सच्छि नं मयात धाःगु न्यना ।

हानं धर्मोदय सभां नं गुलि-गुलि खर्च थानाः
 नगुनेनिसं भीगु भाषाया थ्व 'धर्मोदय पत्रिका'
 पिकयाच्वन । 'धर्मोदय पुस्तक माला' धकाः भीगु
 भाषाया सफूनं पिकयाच्वन । जंमा १८ गू खात थें ।

परन्तु भीत अत्यन्त लज्जा व खेदया खँ खः—
 समिती पास जुयावक्व सफू हे प्याहाँ वे मफुनिगु
 व छगू मात्र भी प्रिय पत्र धर्मोदय यानाः च्वनांच्वने
 मफयूगु । आः कालिम्पोङ्गे च्वनेमफयाः कार्यालय
 कलकत्ताय् ल्हाइगु हँ । लाःसा थ्व लेख च्वनिगु अङ्क
 कलकत्ताय् छापेज्वी । थथे हे द्याद्यां वन धाःसा
 (मज्वीमा) गंसि जुजुं अबले 'बुद्धधर्म व नेपाल भाषा'
 पत्रिका जूथे बन्दनं जुयावनिला छु छु, थ्व धायज्यूगु
 खँ मखु । उकिं गथे लेखकपिसं, कविपिसं सम्पादक-
 पिसं व प्रकाशकपिसं भी भाषाया निरिति थःथःगु कर्तव्य

यानाच्चन अथे हे भी सकसिनं नं थःथःगु कर्ताव्य याय
माल । थ्व नाकं थाकुगु खं मखु, प्रत्येक आखःसम्म
म्हस्यूम्ह व्यक्ति १२ गू सफू न्यायगु व केवल न्हि
ध्यवा छगः फुकाः धर्मोदयया ग्राहक ज्वीगु । अले
भीसं सम्पादकपिनिगु पत्र घात धयागु हासःनं न्यने-
मालीमखु, न प्रकाशकपिनिगु, सफू हे मचू, पिजक
कयां छु याय धयागु ध्याच्चू । तर धात्थे हे मह्येकुसे
घाय धाःसा थुलि हे नं अःपुगु खं मखुनि । भीपिं
आखःगोजक स्यूपिं भिब्वे छव्व हे महुनि, भचा
भचा ब्वनिपिनि नं पाठ्यपुस्तक न्यायत हे थाकु, मेगु
पिनेया सफू छु-गथे यानाः न्याइगु ? जिक्व फक्व
ला शक्ति मचाःसां हृदय वःकयाः न्याना हे च्यन,
पत्रया ग्राहकनं जुया हे च्वन । भीगु अवस्थानुसार
थुलि म्ह मजू । थ्वयासिवे अप्पो ज्वीकेत प्रतिष्ठित,
गन्य-मान्य साहु-महाजनपिसं ध्वाय् मालाच्चन, गथे
निम्ह-प्यम्ह उदार हृदय दातापिसं धर्मोदयया पुस्तक
प्रकाशन विभागे सहायता बियाः सफू पिकायकल,
हानं पत्रया निति सलंसः दां चन्दा बियाः पत्रयात
आःतक म्वाकातल । अथे हे समर्थ दाजुकिजापिसं
भाषा ब्वनेगु इच्छा दुपिं असमर्थ दाजुकिजापिन्त
थमं चन्दा बियाः २ म्ह, ४ म्ह, १० म्ह, १०० म्ह
ग्राहक दयका बीमाल । न्हू प्याहां वक्को सफू छगू
छगू ला थःपिसं कया हे दी, उकीसनं निगू-प्यंगू अप्पो
सफू न्यानाः पर्वे पर्वे दान याय्माल, गुगुली स्वंगू
पुण्य फल छकोलं प्राप्त ज्वीगु खः—छगू सफू न्याय-
वले अर्थदानया पुण्य, निगू सफू चुया लेखकत लय्
ताइगु पुण्य, स्वंगू सफूदान काःम्हस्य्यां सर्काः सीकाः
ज्ञान बढेज्वीगु पुण्य । मेगु प्रकाशकपिन्त २।४ दैया
निति निर्व्याजी दां त्याय् बियाः सफू पिकायकेगुली
ग्वाहालि यायमाल इत्यादि । न्हापा-न्हापा ला
याना नं च्वं—धालासिकोया गुणसुंदर साहुं बोधिच-
र्यावतार छापे याकाः धर्मदान यानावन, जःधुंछेया

आशकाजि साहुं सँय् भाषाया सम्पूर्ण त्रिपिटक
हयाः स्वयंभू गुम्बाय् धर्म कीर्ति तयावन । तर थौं
कने थुगु धर्म कार्य पाखेर वेकःपिनि [दृष्टि अपाय्चो
मवनाच्चन, गुलि मेमेगु धर्म कार्य वनाच्चंगु खः
वँनं गय् वनो ! थ्व ज्याय् अपाय्चो योग्य योग्यपि
जुजु बाजे गुरुजु बाजेपिसं नं ला लहाः तःगु महुनि ।
वसपोलपिसं लँ क्यंसा धकाः सकलें वोसपोलपिनि
ल्यूल्यू वनी सिवाय थःपिसं हे छाया 'नहि जन्मनि
ज्येष्ठत्वं ज्येष्ठत्वं गुणमुच्यते, गुणाद्गुणतरं यान्ति
पयोदधि घृतं यथा' धकाः विचाः यानाच्चनी । उकी-
सनं वसपोलपिं नं ला गुण दुपिं खः । छाया धाःसा
वसपोलपिं न्हापांनिसं समाजया नायो जुयाविज्यापिं
शिक्षा दीक्षा बियगु, बाखं आदि कनेगु वसपोलपिनि
ज्या हे । न्हापा-न्हापाया उलिमछि सफूत फुक वस
पोलपिसं हे च्वयाः भाषाया धुकू जायकाः वंगु खः !
वसपोलपिसं याःसा छु याय्मफु ? शिलानदी पार
वनाः बुंगद्यो हःम्ह बन्धुदत्त आचार्य मखुला ?
जलया प्याखं न्हापां दय्कानं लिपा सिद्ध जुया-
विज्याम्ह यलया गयो जुजु बाजे मखुला ?
अनया हे काय्पिसं यलया कृष्णदेगःया न्होने
कोट्याहुति यज्ञ याकाः, संस्कृतं शिलालेख तयाः, भि-
द्यो जागेयानाः हानं शान्तनं यानाविज्यात । हानं
छगू युद्धे मलः जुकाः शत्रु संहार याःम्ह यलया
वैज्ञानिकाचार्य लाख्य गुभाजु मखुला ? हानं भीगु
भाषाया सलंसः म्ये च्वयाः भीगु भाषाया व्याकरण
कोश दय्कुगुली सहायता बियाः, संस्कृतया अनेक
सफूया टीका च्वयाः लिपा घंटाघर पुस्तकालयया
पुस्तकाध्यक्ष जुयाः 'बरेजु' जुया नं 'गुरुजु' पदवी
काःम्ह पण्डित अमृतानंद मखुला ? तर छु याय्
अज्यापिनि छय्, छुइ जुयानं अज्यापिनि थःथिति
जुयानं भीपिं स्वदँ-स्वदँया धर्मोदयया फाइले माला-
खःसा नौदँ हामो ल्येथें ल्येमाः, हानं उलिमछि सफू

समिती पास जुया: प्याहां वःगुली गो, जुजु बाजे-
पिनिगु ला छगूनं मखनानि, गुरुजुपिनिगु छगू प्याहां
वलनं स्वीन्यादं न्हापा हे प्याहां वेधुंक्कगु 'ललित-
विस्तर' या न्हूगु संस्करण । धासंलि भीसं वसपोलपिनि
थःथिति, छय्-छुइ धकाः घमन्ड यायगु ला व्यर्थ हे
मखुला ? गो भीके वसपोलपिनाप थः नालेगु योग्यता,
गो भीके वसपोलपिनि थें ज्यागु भाषा-प्रेम गो भीके
वसपोलपिनि थें ज्यागु निस्वार्थ दृढता ? केवल प्वाःया
निर्ति छगू ज्याय् व्वात—व ज्या निकृष्टगु हे थजु—
सुथं बहनी यानाः जीवन फुकल, थःगु समाज न्हाथाय्
थय्यं, थःगु भाषा न्हागु थजु, छुं वास्ता मदु । ख रे
दृष्टान्त जिगु । ख जा जिमि अबुजुं जितः न्हापां नेपाः
आखः हे स्यंगु खः । सफू व्वने हे मफुनि 'हाय् आम
आखल थौं कन्हे ज्या वइ मखु' धकाः जिमि त्वाले
च्वंम्ह छम्ह वहीदारं नागरी आखः भचा स्यना-
विल, लिपा वया नापं अड्डाय् आखः च्वच्वं पास
बियाः जागीर नया । न पूजा आजा सः, न भीगु
माय् सः, न मेमेगु संस्कृत, अंग्रेजी आदि हे छुं सः ।
काचाकिचि जा नल, अड्डाय् वनाः जोटेजुल । जि

मस्यु भी भापं सफू च्वेज्यु, लेख च्वेज्यु धकाः ।
अड्डाया पासापिन्त चिटी छपौ च्वःसां अड्डाया भाषां ।
अज्याबले धर्मोदय प्याहां वल, पासा छम्हसिथाय्
प्रथम अंक हे खना । नन तत यानाः व्वना, लिपा
थ्रयानं व, अले छगू-निगू सफू न्यानानं व्वना ।
थःगु भाषा सुया मयइ ! भी भाषानं थाहां वःसा ज्यु
धयागु विचाः वल तर जिं छुं याय् सःगु-फुगु मखु,
सुनानं यानाहइला धयागु आशा, तर च्वे च्वया थें
थःपिनिगु अवस्था खनाः सःसां-मसःसां थ्व लेख
च्वयाः दाजुकिजापिनि न्होने तया । आशाजक
मखु पूर्ण विश्वास दु भी जुजुबाजे व गुरुजुबाजेपिसं
थःथःगु कर्तव्य थ्रीकाः, थःथःगु योग्यता क्यनाः हः-
सय् धका हःपा बियाबिज्यात धाःसा भी जुजुबाजे
च्वःगु, भी गुरुजुं धाःगु धकाः सकलें हैसय् धकाः
ल्यु-ल्यु वयाः माःम्हस्यां माःगु महत याइ. अले भीगु
थ्व प्रिय भाषानं मेमेगु उन्नत भाषाया न्होने थ्यनाः
भीसं 'भी' म्हसीकाः भीगु स्वंगुलि कलां बीगु सत्यगु,
न्यनेयइपुगु, बांलागु शान्ति व सुख अनुभव याय-
दइ । कोटि बिनित्ति ।

किपाळु

श्री 'अधर'

संसारे परिवर्तन जुल ।
अंधकार वन ।
प्रकाशया राज्य जुल ।
तिमिर पर्दा खनेमदयावन ।
धर्मया विजय जुल, पापया दमन । देवतागण
थःगु विजयले आनन्दमग्न जुयाच्वन । विजयो-
लासया नशाय् सकलें मदमत्त जुयाच्वन ।
तर, सत्यया मन न्हावलें थः ल्यूल्यु वइम्ह
असत्य थौंनं ल्यूल्यु वयाच्वंगु खनाः दिक्क जुल ।
तंस्वेकाः असत्ययात धाल, "स्व, छं जितः आपाः

हाय्के धुंकल । आः ला धर्मया विजय ज्वी धुंकल ।
आनंः ल्यूल्यु वोसा ठीक ज्वीमखु न्हे ! शायद छंगु
अंत जिगु हे लाहातं ज्वीगु ला मस्यु !" थ्व खँ न्यनाः
असत्यं छको हरं न्हिलाः धाल, "थन्यागु असंभवगु
खँ छिं ल्हाय्मलो । जिगु अंत यायन्हो थःगु निं अंत
यानादीमाली थं च्वं !"

"थ्वया मतलब ?" सत्यं तंस्वेकाः न्यन ।

"थःगु किपाळु सुनानं न्हंकेफैमखु । जि छिगु हे

किपाळु खः ।"



चवसापता

१०००

मे

‘प्रेम’

विन्ति सखी, जिगु विन्ति सखी,
ख्वोगु नुगः जिगु न्हीकि सखी !

ख्वेधुन ख्ववि हे स्वोगुकथं जि,
अभनं ख्वेक्य मगानि सखी ?
तय्धुन भसुका कोटिकोटि जि,
अभनं तय्क्य मगानि सखी !

गुलि पी, गुलि ख्वे, गुलि भसुका तय्,
गुलि जक धीरज याय्गु सखी !
मेगु धाःगु वरु छंत पुरेयाय्,
मफुत जि च्वन्य आः थथे सखी ?

अमृतया धाः कलसं हाय्काः
छंत सनां जि याक्य सखी !
कपंयागु नं वसतं पुंके,
कुसुमावति स्वां हुके सखी !

फणि-मणिया नं टप्चां स्वीके,
चन्द्र-सूर्यया लुँस्वां सखी !
नगुमाः माःमाःहनाः क्वखाय्के,
वसन्त गाम्नां गाल्य सखी !

कोमल हृदय-बसा जिगु लायाः
छंत पलाः जि छिके सखी !
जन्मकाछि हे शिरे तयातय्
आसन दय्काः छंगु सखी !

दर्शन, च्म्बन, आलिंगन हुं
माःगु जितः मट्टु सत्य सखी !
वचन छगूजक बियाः प्रेमया
न्हीकि छको जिगु नुगः सखी !

न्हीकि, नत्र जिगु भसुकालं आः
ख्वीकःयंकी छंत सखी !
धरधर वोगु थ्व ख्वबिया धाःनं
ख्वीकःयंकी जितः सखी !

हुहु ज्वी, गुगु ज्वी मस्यु उगु जन्मे,
थुगु जन्मे हे न्हीकि सखी !
भवान्तलयया खः संसार सखी,
विन्ति, छकोसां न्हीकि सखी !

न्हीकि सखी, जिगु विन्ति सखी,
ख्वोगु नुगः जिगु न्हीकि सखी !

मनया शील

श्रीमति ज्ञानदेवी

सम्यक सम्बुद्धं अनुशासन यानाथकूगु दु कि मुनां मनयात वशे तइमखु वया जीवने उचित वस्तु प्राप्त यायत अत्यन्त थाकु जुई ।

हे मन ! छति तःधंम्ह सुं मदु । छ मदुगु जूसा संसार हे थौं गनं दई ? हे मन ! छ जगतया स्वामी खः, फवगिनीनं छ हे खः । कुचाल, कुबानी यानाः सनाज्वाम्हनं छ हे खः । हे मनः संकल्प-विकल्प ज्वीगु अयोग्यगु विचार ग्रहण यानाज्जीमते । हे मन ! छं साप हे मखुगु, मभिगु मत्ती तयाः व्वांव्वां जुया-च्वन । आसे । ल्हं क नयलात धायव छंत सांसारिक दागं की । छन्त वासः शील हे खः । शीलरूपी खिपः व वासः विना मेगु छुं मदु । हे मन ! छ गज्याम्ह ? अहिंसावादी ज्वी धकाः शील धर्म ग्रहण यात । तर शील धर्म पालन यायत स्वंगु द्वार शुद्ध मयाः । हे मन ! व्यभिचारी ज्वीमखु धकाः ब्रह्मचारी छ जुल । ब्रह्मचर्य पालन यायगु जूसा पुरुषपि नाप सम्बन्ध मदयकि । गुम्ह स्त्री ब्रह्मचारी जुइगु मनसा थाई वं अवश्यनं पुरुषनाप सम्बन्ध तइमखु । हे मन ! धर्म शास्त्रे धयातःगु दु कि गथे द्योया न्ह्योने मि तयगु बखते द्यो नायावनीगु खः वथें तुं स्त्रीपित पुरुषपि मि हे समान खः । हे मन ! यदि छं ब्रह्मचर्य पालन यायगु हे खःसा पुरुषयात भिगु सुदृष्टि अवश्य स्वयमाः । स्मृतिया ज्ञान ज्वनाः, ब्रह्मचारी न्ह्योने तयाः पुरुषपिनि सन्मुखे वयमाः । हे मन ! छ गज्याम्ह ? सत्यवादी ज्वी धयाः असत्यवादी जुयाज्जीम्हः, पेला-ध्वं आदि नशा सेवन यायमखु, बान्हिलिसः छुं अन्न पदार्थ सेवन यायमखु धकाः अधिस्थान यानाः लिया सासागु, ययापुसे च्वंगु दइगु बखते बान्हिलिस

नं न्ह्यस यानाः हको-हको चट् याइगु । हे मन ! छं पालन यदि यायमफु धयागु जूसा शील याचना मयाः-सां मज्ज्यूला ?

हे मन ? छं प्याखँ स्वयगु, मे हालेगु, बात यायगु, सिनः तीगु, खां छीगु, स्वांमालं क्वखायगु, सुगन्ध तिलेगु, क्रोम, पाउडर, लाली आदि धारण यायगु योवन अवस्थाय हे नं यायमखु धकाः उपोसथ व्रत कयाः हानं पाउडर, क्रीम, लाली आदि सुन्दर-सुन्दरगु वस्तुकं शृंगार याइगु । छंगु ज्या व खँ लोला ? न्हापाया जुनी थःम्हं पिनावयागु कर्मफलया भोग खः शरीरया शोभा दइगु । अर्थात् शरीरया शोभा बढ़ेयायया लागी पाउडर, क्रीम, लाली लेपन यानाः सनाज्जीवं शोभायमान ज्वीगु खः धयागु जूसा घोरि-म्ह खिचा छम्हेसित नं क्रीम, पाउडर व लाली लेपन यानास्व । वयात सुन्दर व शोभायमान जुल धाःसा मनूयात नं ज्वी । हे मन ! छ गज्याम्ह धाःसा नाइसे च्वंगु, ततःजाःगु लासाप् किसिम-किसिमयागु बालिस फुंग तयाः घनाच्वनीम्ह । हे मन ! संसारे विनाश ज्याच्वंगुया कारण छु ? अज्ञान व अविद्या हे थ्वया मूल खः । संसारया बन्धन छु ? तृष्णां हे बन्धन उत्पन्न ज्वी । तृष्णा हे तचोगु रोग खः । हे मन ! थुलि छन्त विन्ति—म्हुतु भिकाः, नुगः हाकुकाः ज्या-खंयू हानि यानाज्जीमते, परया दोषजक सोकाः थःगु दोष तोपुयातयमते । हे मन ! गन्थायू तक जन्म ज्वीमानि अन्थायू तक बुद्ध-धर्म-संघया शर्ण हुँ । संसारे उत्तम वैद्यराज बुद्ध हे खः ।

सकल सत्व प्राणीपिनि जय ज्वीमाल ।

— ० —

धर्मोदयया रक्षा यानाः भायूया रक्षा यानादिसँ ।

बुद्ध्या महा करुणा

भगवान् बुद्ध महाकरुणावान्मह धकाः सुनां मस्यु? वस्पोलयात वध याय धकाः देवदत्तं कोसिस यानाच्चंगु खँ सुनां मस्युगु दु? अथेनं वस्पोल बुद्धं देवदत्तयात छाया थःगु शासने दुकयाः भिक्षु भावे प्रब्रज्या यात? स्वस्वखंकं थःत हे स्यायु धकाः च्वंम्हे-सित थःगु शरणे काःगुया छगु अर्थ मद्गु जूसा अवश्य दुकाइमखु थें। थ्व दुकाःगु हे वस्पोलया हृदया-भरणगु महा करुणा चित्त दुगुलि खः। थःत ५०० गू जन्मे तक्क स्यायु धकाः लित्तुलिनाच्चंम्ह शत्रुयात हे वस्पोलं शत्रु भाव पिकयाः छुं रीस मतसे मित्र भावं थःगु शासने दुकागुलि वयागु खुगू भाग पापे छगू भाग पाप भोग यायमोल न्यागू भागजक भोग यानां गात । वास्तवे देवदत्त भूमो गारेजुयाः गःपः थ्यंगु समये वं थथे धकाः बुद्ध्या शरण वनाः धया-वंगु दुः—

इमेहि अट्टीहि तमग्ग पुग्गलं
देवातिदेवं नर दम्म सारथी
समन्त चक्खु सतपुब्ब लक्खणं
पाणोहि बुद्धं सरणं गतोस्मीति

अर्थ --“थ्व क्के जकगु शरीरं वस्पोल अग्र पुद्गल देवतापि स्वयानं महान्-देवता जुयाविज्याकम्ह (दुष्ट) मनूतेत दमन यायया निति सारथी जुयाविज्याकम्ह, समन्त चक्षु दुम्ह, शत पुण्य लक्षण दुम्ह तथागत सम्यक सम्बुद्धयाके जि प्राणसहितं शरणे वनागु जुल” थ्वहे कारण छगू खनाः वस्पोल बुद्धं देवदत्तं न्हा-र्थजागु द्रोह यासानंतभि वस्पोलं देवदत्तयात द्रोह मयासे महा करुणा तथाः शरण कयाविज्यात । थुकिं घनघोरगु पापयात नं छुं भति कम याई धैगु वस्पोलं सियाविज्यागु दु! साथ साथे वस्पोलं थुगु खँया नं विवर्ण यानाविज्यागु दुः—

“थनं लिपा लक्ष कल्प वितेज्वीकाः देवदत्त अट्टिसर धयाम्ह प्रत्येक बुद्ध ज्वीतिनि” । तथापि आःयागु भयंकरगु पाप फलं देवदत्त बँय गारेजुयाः अविचि नके वास जुयाच्चन । मन निश्चल जुयाच्चन वथें ।

बुद्धयात अपराध याःगु जूयानिति वं निश्चल रूपं कर्मफल भोग यानाच्चन । व पाप भोग याय धुंकाः लिपा अट्टिसर प्रत्येक बुद्ध धायकाः अरहत जुयाः निर्वाण पद प्राप्त याईतिनि । बुद्ध्या प्रथम ज्या महा करुणा जुल । थुलिजक मखु, वस्पोल अंगुलिमाल्ये ज्याम्ह दोलंदो प्राणियात स्यानाः जूम्हयात हे थःगु मैत्रि धर्म महाकरुणा तथाः, थःगु शासने दुकयाः भिक्षु यानाविज्यात । हानं धनपालथेजाम्ह वस्पोल-यात स्याये धकाः वोम्हेसित नं शान्त यानाः थःगु पाखे लाभ सत्कार दयकाः महा करुणा तथाः क्षमा बियाविज्यात । थुलि जुसेलि वस्पोलं थथे धकाः नं प्रकाश यानाविज्यातः—

वधके देवदत्तम्हि चोरे अंगुलिमालके ।

धनपाले राहुले चापि सब्रत्थ सममासोति

अर्थ—“वध याय धकाः जूम्ह देवदत्त, दाखँ

जुयाच्चंम्ह अंगुलिमाल हानं धनपाल तथा राहुल थुपिं सकलया उपरे सम भाव चित्त जिगु दु’ धकाः वस्पोलं आज्ञा दयकाविज्यात । वस्पोलं थ्व जिम्ह शत्रु तथा थ्व जिम्ह मित्र धकाः सुयातं हे धयाविमज्या । वस्पोल सकल प्राणिया समदर्शी । महा कारुणिक खः वस्पोल । बुद्धपिनिगु धर्म हे महा करुणा साधन खः । थ्व साधन यायगुयात हे बुद्ध कारक धर्म वोधिसत्वचर्या धयातल । वहे महा करुणा साधन यायगु हे भी मनुष्यतेगु कर्म खः । मनुष्य जुयाः मनुष्यतेसं मनु धर्म पालन मयात धाःसा व मनूयात अवश्य मनु धाइमखु । मनूतेसं खालि नयगु, तीगु, पुनेगु कमाय्यायगुजक जूसा पशुतेसं नं यानाच्चंगु दु हे धायमाः । मनूतेगु धर्म थ्व नयगु, तीगु, पुनेगुयात व कमाय्यायगुयात धाइमखु । मनूया धर्म समाज, देश व भाषा आदिया सेवा यायगु । न्याय पूर्णगु धर्म पुरे यायगुयात हे मनु धर्म धाई । मनूतेसं महा करुणा दयके हे माः । गथे

गत जीवन

श्री तीर्थराज

छको निको मखु तःको हे प्रयास याना
विस्मृति ष्वचिना छे छन्त धकाः,
ख्ववि-खुसी छन्त चुइका छे
मसुकानापं ष्वीका छे
धकाः नं प्रयास याना,
तर जिगु मेगु प्रयासथे
थ्वनं नी मतसे दंगु देगःथे
गजू छुइ मलावं हे दुनावन ।
लुमंकां लवः हे छु दु ?
लोमंकेगु सिवाय लं हे छु दु ?
लोमंके फःसा वरु चव्वूगु जिगु जीवन
हाकनं हनावइला धयागु आस दु,
हाकुसे च्वंगु मने तुयूजः वइला धयागु आस दु,

तंगु लँपु लुइला धयागु आस दु ।
लुमंकाः लिफःजक स्वयाः
न्हाबले थथे हे दुवाते जक भवाताहाँ दना
च्वनेगु ला ?
ल्वहंथे गतिहीन जुयाः वंथं गयक वत्तुक च्वना
च्वनेगु ला ?

मयल, मयल, प्रिये, मनयागु ग्वरः
च्वत्तुक, यच्चुक हुयाछुनु,
म्हिंगःयागु किचः चीकाः
जीवनयात न्हापाथे हे तुं स्वच्छ निर्मल यायनु,
अतीतयात इतिहासयागु लाहाते लःलहानाः
भविष्ययात भी मचा नाः वनेनु ।

—*—

पौ

श्री प्रेम बहादुर कंसकार

अति योम्ह कविता,
प्रेम ।
छंत पौ च्वय्ला धकाः मती
तयाच्वनागु ला तःन्हु हे दत । तर छ जुल जि खनाः
तंचायाः अनथन मदय्क वंम्ह । वंगुनं आपालं दत ।
आःतक या भित्ते छं जितः लोनंमंके धंकल जुइमाः ।
अथे जूगुलि पौ च्वयाः, लोमने धुंक्कगु पुलंगु खं लुमं-
केबियाः छंगु शान्त व स्थिर मनयात ल्वाकःवकः
याय्गु इच्छा जितः मदु । जिजकं चानं-न्हिनं छंत
मसमस लुमंकाः, नुगः मछिकाः ख्ववि व जा नया-
च्वना धयां छ याउँक च्वं च्वंम्हेसित नं कुतिकुति
यानाः, कुत्तुकुलाः दिक्क याय्गु, दुक्ख बीगु जिगु धर्म
मखु । प्रेमीया धर्म हे प्रेमिकायात छुं मधासे प्रेमे छट-
पटे जुयाः सीगु । धा ला लड़ाई व प्रेमे न्हागु याःसां
वचित धाई । धाय् व्यु । थःगु निति सुयातं छुं याय्गु

इच्छा जित मदु । अकिं पौ च्वय्गु मत्ती वंसानं
मि नयाः, कुं नयाः मच्चसें च्वं च्वना । थौं ला जि-
हेमजिल । नुगः तयांतय् मफुत । प्रेमीया धर्म च्युत
जुयागु पापं अवीचि नरके लाःसां लाय्मा, योयोगु
ज्वोमा धैगु बिचा यानाः पौ च्वया । पाप खनाः
मग्याय् धुन । धायें धाय्माःसा पौ च्वय्गु हे जि धमे
सम्मंके जुइधुन । थुकी हे कल्याण खना । थ्व हे भी
निम्हेसिया बिचे जुयाच्वंगु मनोमालिन्यया छगूजक
सच्चा समाधान खः धकाः निश्चय याना ।

कविता ! छ जि खनाः तंचायाः वन । वंगु वनं,
दुरुस्त कय्काछ्वागु चागःथे । किपालुतक हे नं हाकनं
खंगु मखु । तर छाब् ? छु धकाः जि खनाः अपा-
य्स्कं विमुख जुयागु ? मयोया वासः मदु धाई ।
खय्फ । तर कारण ला दय्माः । छु कारणं छं जि
मयोगु ? छंगु व जिगु पारस्परिक स्वीकृति व सम्मति

हे भी निम्हेसिया व्याह जूग खः । भीगु व्याह भीसं हे यानागु खः, भी मांबौनं यानाव्यूगु मखु । जि लित्तुलीम्ह, छ लिलिचिलीम्ह (I the chaser, you the loath) धाःथें जि छंगु ल्यूल्यू वय्गु । वा वो मधया, फय् वो मधया । न्हि मधया, चा मधया । छ वंथाय् तक नय्गु । निरास मजुया, धैर्य मतंका । वुल्लुहुं-बुल्लुहुं छं नं जितः मन बीगु थालेयात । अम्ह जियासिकं अप्पो हे । तर वल मेमेगु हे विघ्न । अति भयानक-भयानकगु बाधा । न्हापा जि याकःचा । आः ला छंगु सहयोग दु, सहायता दु, समर्थन दु, सहानुभूति दु । अकिं जि हिमालयथें अचल व अटल जुया । 'लकिनभार' थें सुरा जुया, दृढ़ जुया ! फलस्वरूप भी निम्हेसिगु अशान्त व अस्थिर हृदयया मधुर मिलन जुल । प्रेमी व प्रेमिकाया निगू व्याकुल हृदय गङ्गा—यमुनाथे सङ्गम जूबले आन्दया प्रवाह स्फुरित जूगु छं स्यू कि जि हे स्यू । आशाथें सुन्दर, स्नेहथें प्रिय, संगीतथें मधुर, कल्पनाथें सुखमयगु व बेला, अहा ! लुमनी मात्रं तुं हर्षाश्रु सोसो वो । अले ?

अले, छ व जि भ्रमभट जगतं पुलाः याउंसे, यइ-पुसे, न्हाइपुसे च्वंगु, धन्धा-टन्टा छुं मदुगु न्हूगु जगते न्हूगु जीवन बितेयाःवया । हिमालयया दृथ्वी । भवारारारा लः क्वाहाँ वयाच्वंगु भर्ना । कलकल-कलकल न्ह्यानाच्वंगु खुसिचा । खुसिया सिथे चिकिचा खागु, हिंसिचा दुगु, लोवनापुसे च्वंगु छंचा । व छेंः च्वंच्वनागु छ व जि - प्रेम विवाह (Love marriage) यानापिं निम्ह ल्याय्म्ह व ल्यासे । पोर मदु, दुःख मदु, कलह मदु, कष्ट मदु । धाइपिं मदु, ल्हाइपिं मदु । दु फगत छ व जि । यत्तले न्हिल, यत्तले न्हितल, यत्तले नल, यत्तले घन । न्हिने दिनिदिनि निभा त्वइबले खुसी वनाः निम्हेसिया लखं छाकाः-छाकाः ख्याः यायां मोल्हु इगु । चाने तिमिला जां थिनाच्वनोबले क्वालःयासिथे

च्वंगु भराय्गोगु ल्वहँते गोत्तुलाः प्राकृतिक सौन्दर्ययागु रसपान यायगु । बने वनाः सिसाफल खाखां नयगु । भंगः-पंछि मे हाःगु न्यनेगु । जीवा-जन्तुत तितिन्हुयाः जूगु स्वय्गु । पोपो स्वां थ्वयाहय्गु । माः हनाः छं जितः क्वखाय्कीगु, जि छंत क्वखाय्केगु । सुला-कासा न्हितेगु । सिमाया कापी, लोहँया ल्यूने सुलेगु । मात्तुमालाः थीगु । हरं न्हिलेगु । तेलकासा न्हितेगु । व्वांय्-व्वांय् जुइगु । लित्तुलिनाः थीगु । हरं न्हिलेगु । तानुलकि सिमाक्वे घांसे अथवा ल्वहँते थस्स-मुसपायाः ग्वत्तुलेगु । दम काय्गु । छं जितः कुचुकुचु नकीगु, जि छंत कुचुकुचु नकेगु । हंलेगु । सनेगु । हरं न्हिलेगु । द्यो रुयुँलकि खुसी वयाः लाहातुति सिलेगु । अले निम्हसिया लाहा ज्वनाः छें वेगु । छं जितः 'राजा' धकाः सःतीगु । जि छंत 'रानी' धकाः सतेगु । भी निम्ह बनया राजा व रानी जुयाः प्रेमालाप यायां सुख, शान्ति व आनन्द पूर्वकं जीवन हनाच्वनागु । सुया दई उजागु जीवन ? इन्द्र ला स्वर्ग्याम्ह जुजु हे जुल । वथात छुकिया अभाव ? छु जक मदु जुई वयात ? तर मेनका, तिलोत्तमाथें-जापि असंख्य अप्सरातेगु चित्त बुभेयायां हे वयात फुर्सत मदु । सिंहासन सुनानं लाकःवई धयागु डरं उख-थुखं बांबांलापिं अप्सरात छ्याः ऋषि, मुनितेगु तप भरङ्ग याकुयाकुं हे वया लिमलाः । ब्रह्मा, विष्णु, महेश्वरयागु चाकरी ववं हे वया न्हि वनाच्वनीगु । वहे इन्द्रयात मखुला स्वां ख्वंबले गथुं ज्वनाः पेपुं चिनातःगु ? । स्वर्ग्या जुजु जुयानं मज्जां नयाः, मज्जां तियाः, यत्थाय् वनाः, यग्गु यानाः याउं क च्वनेमदु । भीत छुकियां छुं टन्टा-लन्टा मदु । दुःख मदु, पोर मदु । भीति सुखी सु जुई ? भीत छुकिया डर-भय ? तर छथेंजाम्ह कविता व जिथेंजाम्ह कवि हे मजुईकं भीसं नं शायद हे थुजागु जीवन यायफई । मखुला ?

रानी ! कविता रानी । छं स्पेबले जि व दिन
लोमकल धकाः चवनी । अँ हँ ! लोममं । सत्य, सत्य
लोममं । वंगु, पुलांगु खँ लोमंकीम्ह ला कवि हे जुइमखु
नि ! जि लुमं । बाँलाक लुमं प्रिये, बाँलाक । तर अफ-
सोस ! लुमनां छु याय् ! संसार परिवर्तनशील । जिगु
जीवने न्हापा गथे परिवर्तन बल, आःनं अथे हे परि-
वर्तन बल । तर न्हापानं, आःनं परिवर्तनया कारण
छ हे खः । छ नापमलाःगुसा परिवर्तन धयागु हे जि
सीमखु । थःगु लँ लिनाः सुरुसुरु वनेगु जुई, सकलें
वनाच्वथे । छं वयाः जितः मूसःगु ऐला त्वंकल । जि
थोकाल । धेधेचुल । छगू न्हूगु अनुभव जुल । परिव-
र्तनया अर्थ थुल । तर व अनुभवं मेगु न्हूगु अनुभव
जुल । मनुयेंजाम्ह सांसारिक जीव जुयाः जन्म काय-
धुसैलि मंभट व कलह खनाः दिक्क चायाः संसारं
अलग एकान्त, निर्जन व सुन्सानगु थासे वनाः
चौवनेगु ला ग्याफर जुयाः बिस्युवनेगुजक खः,
वास्तविक सुख जुइगु मखु धकाः सिल । छं नं ला
सिल जुइमाः । छं नं ला अनुभव यात जुइमाः ।
मयानाला ? सोकसीकं बुझ पचेयाःसा मेगु हे खँ । ख
तु बूसां याकःचा, सीसां याकःचा । तर बुसँनिसँ मसी-
तहे संसारे हे मच्वंसे मगाः, अले ? संसार खितुंगा
यहुं, 'आप भला तो जग भला' धाई । तर धायवं
पार जुइला मखु ! कवेँ म्हुगु मे पुइकेत ला छु ! म्हुतुं
धायथे ज्यां मजुइबले, अले ? छगू धाःसा छगू जुया-
चवनीबले, अले ? अथे जूगुलि जितः मेगु हे अनुभव
जुल । थव अनुभवया मूल कारण छ हे खः । छनाप
एकान्त जीवन वितेमयानागु जूसा जितः थव अनुभव
जुइगु हे मखु । आः जि मेगु हे अनुभव यायधुन ।
मेगु हे ऐला त्वनेधुन । छं न्हापा त्वंकूगुयासिकं साःगु,
भिगु, ज्वाइया मूसःगु । मयोला त्वने ? योसा काःवा ।
अन्ती जायक तयातैगु दु । यक्को त्वँ । न्हापा छं त्वं-
कल । जि थोकाल । आः जि त्वकेगु । थोककातल्ले ।

त्वनी हला ? कम-सै-कम नं ला स्वई हला ?

छगू खँ । संसारे मंभट दु, कलह दु अवश्य । थवहे
मंभट व कलहनं यानाः मखुला छंत संसार मयोगु ?
तर प्रिय ! संसार छंगु व जिगु जक ला मखु ।
मंभट व कलहनं छंत व जितः जक मखु । सुख भोग
याय् स्वैत मयो ? आनन्दं चवने सुया मासेवयो ?
छ व जि वनाथे सुया वनमासे मवोजुइ ? तर सकलें
वनां गन जक वने ? वं थाय्, च्वं थाय् हाकनं व हे
मंभटया मंभट तुं, वहे कलहया कलह तुं दई, अले ?
छ व जि आदम व ईवथे जुयाः समस्त संसार हे थःगु
यानाः भीसं खंकोया मालिक भी धयाः चवनेदःसा
ला बेस जुइगु खः । अले धाःसा धाय्गु लँ हे दईमखु ।
धाईपिं नं ला सुं दईमखु । तर मनूत धाङ्को फुक्क
आदम व इवया सन्तान धाईपिनं दु हँ । अले संसारे
झाहां मवसे छु याय् ! ग्याफर जुयाः बिस्युवनेया सट्टा
संसारे चवनाः मंभट हटेयाय्गु स्वे, कलह मिटेयाय्गु
स्वे । थःम्हेसिनं जक सुख भोग मयासे सकसितं
सुख भोग याकेगु स्वे । फत्तले सने । मफुत धाय् व
मफुत धाय् । निन्हुया पाहां ला खः नि । याउँक च्वौ-
वना धकाः अनन्त कालतक चवनेदइगु अवश्य मखु ।
छाय् ग्याफरजक धाय्काः जुइगु ! जीवन छगू संघषे
जुसैलि संघर्ष यायत छाय् ग्यायगु ? म्वात्तले
याय् । सित धायव चवने अले याउँक सदा सर्वदां
अनन्त कालतक । छुनाथकागु स्वाने ला स्यनीमखु ।
मजाःगु त्वाथः मेपिसं जायकी । मखुला ?..... जि
संसारे प्रवेश याना । छ धाःसा वहे एकान्त जीवन
खनाः मोहित जुयाः जिनाप मवो । तंचायाः फस्वया-
वन । गन वन, गन चवन अत्तापत्ता मदु । आः जि
याकःचा । 'एकला वृहस्पति भूठा' धाई । छनं नापं
दुगु जूसा प्रकृति व पुरुषथे निम्ह मिलेजुयाः थव मंभट
व कलहनं भरिपूर्ण जुयाच्वंगु संसारयात उल्टा-पुल्टा
यानाः न्हूगु हे संसार याकनं दय्केफइगु खः । सीता

मदुसा रामं रावणयात संहार यायफइगु मखु । द्रौपदी
मदुसा पाण्डवं कौरवयात पराजय यायफइगु मखु ।
तर गो ! जि थन । छ गनऽगन ।

खं थुलि हे खः । आः फुक्क च्वंच्वन छंगु लाहाते ।
स्यंकीम्हनं छ, भिकीम्हनं छ । छ शक्ति खः । न्ह्यागुं
यायगु शक्ति छंके दु । शक्तियात सदुपयोग यायगु ला

अथवा दुरूपयोग यायगु निर्णय याइम्ह छ हे । बनया
रानी ! जि थौं बने वया । बने च्वने धकाः मखु, बनं
यंके धकाः । छ नापमलाः । अकिं थव पौ । छन्हु छंगु
लाहाते लाई धयागु विश्वास दु । अले छं वयाः जितः
शक्ति प्रदान याई धयागु आशा दु । बस्, थुलि । प्रेम ।
छंम्ह वहे—वियोगी कवि

स्वां छफोया परसेवा

श्री विरञ्चीलाल राजभण्डारी

छन्हु केवे स्वां छफोजक दु । निम्ह-स्वम्ह भम्बः
नं गुनुनुनु हालाच्वन । भम्बःनं छु धाःगु खः जि
मस्यु । भतीचालिपा वहे स्वां छम्ह घोया छयले
खना । स्वांया हः निहः कुतुवनाच्वन । छम्ह भम्बः
स्वां हले खना । मेपि गोऽगो जि मस्यु । स्वां ख्वाः
चर्ककाः न्हिलाच्वन ।

अले

जिगु नुगः सन दुकुदुकु । आःतक्क नं सना हे
च्वनतिनि ।



चवलापारु — * —

१०७०

श्रीगु धर्म

श्रीगु धर्म थितिकुति-नातिकुतिपिनिगु मखु, याय-
ज्यु धकाः न्होनेलाःथे याइपिनिगुनं मखु । श्रीगु धर्म
व्याधातेगु नं मखु, ला नयवं अथवा थिजकथीवं धर्म
भ्रष्ट जुल धाइपिनिगु नं मखु । श्रीगु धर्म अय्ला,
थ्वं, भाङ्ग, गजि व अफीमगुलुतेगुनं मखु, अय्ला-थ्वं
आदि त्वनेवं अथवा थिजकथीवं धर्म स्यन धाइपिनिगु
नं मखु । श्रीगु धर्म थवयात थीज्यु, वयात थीमज्यु,
वयागु लाहातं थीवं जात वन, धर्म वन धाइपिनिगु
नं मखु । यच्चुपिचु, नीमनी वास्ता मयासे न्ह्यागुं
नइपिनिगुनं मखु । याःपित याःयाथे याकाः सह-

छाय ?

थव स्वांचा छफोथें हे जि ज्वीमफ्त । स्व, स्व पर-
सेवायागु फल ! थव स्वांनं गन-गन च्वंपि भम्बःतेत
यथाशक्य थःगु रस दान यात ! थुकिं छुं भतीचा
वैत तकलीफनं ज्वीफु । अथे जसांतबि सहायात
ज्वीमाः । तर थव भम्बः हे देवदूतनं ज्वीफु । अनं
हानं सुं छम्ह पुजारी व्यगु दुःखनं सहयानाच्वन ।
पुजारीया इक्षानं पूर्ण यात । उकिया फल आः घोया
छयले च्वनाः न्हिलाच्वन । स्व, स्व व अचेतन
स्वांचा छफोया परसेवा व फल ।

जि सचेतन..... ।

—श्री धर्मरत्न 'यमि'

यायमाः धकाः च्वनीपिं ग्याफातेगु नं मखु । बल्लाःधकाः
फूर्ति यानाः करपित लाक्कोथाक्को याःज्वीपिनिगु नं
मखु । न्ह्यागुलीसनं नुगः स्यानाज्वीपिनिगुनं मखु,
दाता धायकेत न्होने लाक्कोसित थःगु संपति लुता
बीपिनिगुनं मखु । न्ह्यान्यागु थजु धकाः मोजम-
ज्जां ज्वीपिनिगुनं मखु । जप, तप, व्रत धकाः नहे-
मनसे 'वं नयमज्यु, थ्वं नयमज्यु, थुलिजक नयगु,
उलिजक नयगु' धकाः नयं सिनाः सने हे मफयकाः
ज्वीपिनिगुनं मखु । अनेअनेगु पूजा दयकाः, भवेजक
न्यायकाः भाःमखंकाज्वीपिनिगुनं मखु । 'छुं हे

यायम्वाः' धकाः गुरुजु वा श्रमण भिक्षुपित विवेक पूर्वक श्रद्धादि मतइपिनिगुनं थ्व भीगु धर्म मखु। आः भीगु धर्म गज्यापिनिगु ले ?

देश, काल व परिस्थिति स्वयाः, संस्कृति व समाजया ख्याल तथाः आपालसिया भिनीगु, सुख ज्वीगु अर्थात् 'बहुजन हिताय, बहुजन सुखाय' ज्वीगु गुगु कर्तव्य खः व याइपिनिगु हे थ्व भीगु धर्म खः। भी शास्तानं भीगु नितिं धर्म त्वीकूगु भीत चिकिधं यानाछ्यत मखु। 'थयनं यायमज्यु, अयनं यायमज्यु' धकाः विचार हे मयासे तःधं ज्वीगु लं शास्तानं सुयातं गबलें पनाबिमज्याः, सुयातं पनेगु आज्ञानं ब्यूगु मदु। स्वतन्त्र पूर्वक थःथः लँय मैत्री भावना दयकाः थःथः उन्नति यानाःलि जःला-खःला, जःलाखःला गां, गामं नगर, नगरं देश, देशं संसारे सुख व शान्तिया साम्राज्य स्थापना यायगु हे भीगु धर्मया उद्देश्य खः। 'सुखाय, हिताय, देव-मनुस्सानां' धकाः हे भी धर्मगुरु' आपालं दुःख सियाः पराक्रम पिक्याः भीगु थ्व धर्म क्यनाबिज्यागु खः। उकिं भीगु धर्म सुख ज्वीकेत, हित ज्वीकेत ज्यानी-पिनिगु खः, ज्याखुंतेगु मखु। लोक सेवाया प्रधानता दुगुलिं भीगु धर्मयात् महायाननं धाःगु। नाना प्रकारयागु भूमारे दुनाः थाहां हे वयमफयकाः क्वतु-तुलावनेगु तोताः स्वतन्त्र पूर्वक उन्नति यायगु लँय केकेकुनाः लिहांलिहां मवंसे न्ह्याःन्ह्याः वनाः भनभन तःधं ज्वीगु हे भीगु धर्म खः। भीगु धर्मया आधार हे विचार स्वतन्त्रता खः। जर्मनीया महापण्डित वि० गोविन्द भिक्षुं धयाबिज्यागु दु।

"बौद्ध धर्म विश्ववन्धुत्वया भाव दुगुलिं स्वमता-भिमान व संकीर्णता मदु। थुकी सदाचारया निरं-कुश नियमनं मदु, गुकिं संसारयात 'भि-मभि'

धकाः भेद याई अथवा गुकिं भीत 'थ्वहे कर्तव्य, थ्वहे अकर्तव्य' धकाः कनी। बौद्ध धर्मया आचरण स्वतन्त्रता जगे अर्थात् व्यक्तिगत उन्नतिया आधारे स्थापित जुयाच्चंगु खः। उकिं थ्व परमतत्व मखु। वास्तवे भीत मेपिं सुयागुं पाखें करकाप जुल धाःसा सदाचारया नियमयागु अस्तित्व स्वीकार यायफइ-मखु। उकिया नितिं विश्वया शासक वा सृष्टिकर्ता दु धयागु विश्वासं ला नीति-धर्म सदाचारयात निर्मूल याई। ज्ञाय् धाःसा यदि भीपिं दोषादि सहित सृष्टि जूपिं अथवा दोषादियात त्याकेमफुपिं, सामना यायमफुपिं, निर्वल जुयाः जन्म जूपिं जूसा भीपिं दुष्कर्मया उत्तरदायी ज्वीफइमखु।'

अकिं भीगु धर्म नास्तिकतेगुनं मखु, अन्धास्ति-कतेगु नं मखु। धर्म च्वना धकाः जक असमर्थ जुयाः प्यानुयावनेगु व फयासुयावनेगुनं मखु। उत्साह दयकाः थःगु व कतःयागु भिनिगु उत्थें भापाः लोक सेवाया तिनख्यले छम्हथेछम्ह फूर्तिसाथ वयगु हे भीगु धर्म ज्वीमाः। भीगु धर्म उद्योगी, कर्मिष्ठ, कर्तव्यपरायन, उत्साही, विवेकी व स्वतन्त्र विचार-कतेगु खः अल्सी, ज्याखुं, अन्धविश्वासी, ग्याफर व धर्मभीरुतेगु मखु। वहे धर्म मुख्य धर्म ज्वी गुकिं प्रत्येक व्यक्तिया आध्यात्मिक, नैतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, बौद्धिक, शारीरिक, मानसिक अले राज-नैतिक उन्नति अवाध्य रूपं ज्वी। फयासुयावनीगु बानि मज्य, दृढ पराक्रम माः। तथागतं आज्ञा जूगुनं दुः—

कयिराचे कयिराथेतं दल्हमेतं परक्कमे।
सिथिलोहि परिब्राजो भिय्यो आकिरतेरजं ॥
याय्गु जूसा सदांया ज्या दृढ पराक्रम पूर्वक।
फयासुफिसुम्ह संन्यासी व्जेकै अधिक धूजक ॥



शाक्यसिंहया लिसः

—भाजु हरिकृष्ण, फोछे

कपिलवस्तुया कुलाकुलामे

मायूकानं गौतम मलुयाः

शुद्धोदनया रुवत्रिया कोर्दा

पोन्हुल मन्त्रीपिनि मन ला ।

मामा थ्यंकः वैन मन्त्रोपिं

शौद्धोदनिया न्होनेसं,

दिपथे च्वंगु व लायकूया सः

सकतां न्यंकल न्हां अमिसं :—

“लिहां छता जा वेमखु पासा !

पलाः पत्तिकं थुन्नां चूसां,

वःकाःथायूतक लिगिलिगि संसां

लुफा सलंसःको जक हानाः

थः ही थःतुं चुलुयाः दःसां

लिहां छता जा वेमखु पासा ।

घनघोर तमं छुं खन्य मदुसां

हीक कंथं तुति स्वाःप्वाः गंसां

पचिपचि यानाः प्यपां चुयासां

संकोर्ण पथं पार मजूसां

लिहां छता जा वेमखु पासा ।

जःखः थागाः मदुगू खुसिचायू

छपलाः, निपलाः मखुथायू लाःसां,

कुति वनिगु सदां क्वे भय दःसां

इकुया मचायूक कुति हे वंसां

लिहां छता जा वेमखु पासा ।

हिंस्रक पशुतेसं ख्याःवःसां

अपसकुन मुताः हयूकाः वःसां,

माया ममतां सालाच्वंसां,

क्रन्दन अमिगु न्यनाच्वन्यमाःसां

लिहां छता जा वेमखु पासा

“छःपिनि शोक-लखे दुन सकलें

नांचा छःपिनि संयोग,

वियोगया मी छूःपि जनपिनि

छःपिनि दर्शन हे लः खः ।”

थुगु खं न्यना नं शाक्यसिंहया

दृढ़ मन वर्षां पर्वतथे,

अमित स्वयाः छथं फितिफिति संकाः

बिल वं चव्वुक लिसः थथे :-

सासः थ्व छम्हूजक ल्यन धाःसां,

तन भंग जुयाः च्वी हे मफुसां

बाम्ह सी बाम्ह म्वाः देह लुयाः

जिगु म्हं ज्येके लँ छकूचा सां;

लिहां छता जा वेमखु पासा ।

थ्यंक्य मलावं यदि सीत्यंसां,

जिगु कष्ट खनाः जग फुक न्हासां

लायवुयाः जितः कुरुक्यत स्वःसां,

मफयाः हानं हेकः वःसां

लिहां छताजा वेमखु पासा ।

जगजीवनया कर्तव्य—लँप्वी

तय जा दत ला तुति छपलाः सां,

त हे मतेपिनि भाग्य स्वया जा

जिगु बमलाः ला ? बरु सी माःसां

लिहां छता जा वेमखु पासा ।”

ध्वंसावशेष वैशाली

श्री ज्ञानरत्न वज्राचार्य

वैशालीया भूमि गुलितक भिं थ्वया वंशावलीनं अथे हे तुं बांलाः । सकसिनं थ्व खँ सीकातयेगु अत्यावश्यक । थुकियागु बयान आपा हे दु । थौं २४६४ दँ दंतं मयात वैशाली संघराजया (जनताया पंचायती राज्यया) ध्वाय् आकाशो व्वयकाजूगु व अनयागु खूव चहक पिहां वयाच्चंगु । थौं थजागु पुण्यभूमिनं पतन जुयाच्चंगु खनाः थ्व थाय् खँको मनूत दुःख मताःपिं सुं हे मदु । अपाय्चो म्हासेजुया वनेधुंकल कि मेपिनिगु ला छु खँ खास वैशाली-वासी-तसे नापं थःगु इतिहास लोमंका छुये धुं कलथें च्वं । न्हाथाय् स्वोसानं चादों व अप्पाया बगर सिबाय छुं खनेमदु । छन्हु थ्व थासे थजागु चहक दुगु खः कि वैशालीया गंगा व गंडकं हिनातको खूव उपज जूगु भूमिस सुं जुजु-महाराजया अन हुकुम चले याय् धयागु ताकत मदु ।

बिना जुजुं हे वैशाली भूमिस जनताया ७७७७ थकालिपिं च्वनाः अनयागु राजकाज पूर्ण सफलता पूर्वकं चलेयानाच्चन । हानं थमिगु न्याय-निसापनं थयाय्चो बांलाः कि जगतया महागुरु भगवानं बुद्धं नापं थमिगु प्रशंसा यानावंगु दु । थ्व खँ “दीघ-निकाय” या अट्टकथास सोसा पत्ता लगे ज्वी :—

“छगू खुसिसिथे बागू योजनपाक अजातशत्रु धयाम्ह जुजुया राज्य हानं बागु योजनपाक लिच्छवि-तेगु.....” अजातशत्रुं वैशाली काय्त आपा हे कोशिश याःगु जुयाच्चन तर थपिं सकलें छम्ह ज्वीक मिलेजूगुलिं इकिधिकि हे संकेमफु । सुं बुद्धिमानपिं-के अकल कयाः ज्याखँ याःसा असल ज्वी का धकाः मती तयाः थः मंत्री वर्षकार धयाम्ह ब्राम्हणयात भगवान बुद्धयाके अकल काय्के छल ।

भगवान बुद्धया गण-संस्थाया उपरे अगाढ़ प्रेम दुगु जुयाच्चन । खास वैशालीलिसे भन हे आपाः ।

५४४ ईसा पूर्व वैशाख महिनाय् भगवान बुद्धं अन्तिम बार वैशालीया दर्शन यानाबिज्यागु जुल । उगु समये वस्पोलं थ्व वैतरागे च्वनाः म्ह चामाःचामाः तुईकाः ताउत विक छ्वाखेरं स्वयाः वैशाली दर्शन यानाबिज्यात । उथाय् वस्पोलं धयाबिज्यागु दु “आनन्द ! तथागतं थौं अन्तिम बार वैशालीया दर्शन याना ! आनन्द ! साप हे न्हाइपुसे च्वं वैशाली हानं साप हे बांला वैशालीयागु उदयन चैत्य, गोतमक चैत्य, सप्ताम्रक चैत्य, बहु पुत्रक चैत्य व सारंदद चैत्य ।” प्यंगः थ्व चैत्य वैशालीया प्यंगू कुने हानं ध्वाखां पिने पूर्व दक्षिण व उत्तरे अनेक देवालय व बन पुखू सहितं संयोग जुया-च्चंगु दु । हानं वैशाली-वासीतसें भगवान बुद्धयात दर्शन यायत नगरं ताताःपाक पिहां वया अम्बपालो धयागु बने तक नं वथांबथां मुनाः वयाच्चनीगु । थुमित स्वयाः भगवान बुद्धं थथेनं धयाबिज्यागु दु । “खं ला भिक्षुपिं छिमिसं लिच्छवितेगु परिषद । बांलाक स्वयाति लिच्छवि परिषद । थ्व लिच्छवि सारा भारत या तेंतीस कोटि देवतापिनिगु हे समान धाःसां ज्यु ।”

अजातशत्रुया गुप्तो राजदूत वर्षकार ब्राम्हण बुद्ध-याथाय् थ्यंकःवल । वैशाली गथे यानाः स्यंकाबी धयागु कुनिश्यत यानाः वोम्ह थ्व ब्राम्हणया कुबुद्धि खनाः भगवान बुद्धया मने गुलि चोट परेजुलज्वी ! अथेनं सहयानाः वर्षकारयात खँ थ्वकेथें यानाः धया-बिज्यात :—

“आनन्द ! मखंला वज्जियतेसं बरावर पुचःपुचः पञ्ज मुनाः सल्हा यानाः सकसियां छगू रायं ज्याखँ यानाज्वीगु ?” हानं थथे धयाबिज्यातः—“आनन्द ! गुथाय् तक थ्व वज्जियतेगु मेल छुतेज्वीमखु, गुथाय् तक थमिगु नियम थमिसं मानेयानाच्चनी थमिगु उन्नति हे जुयाच्चनी सिबेत गुबलें स्थनावनीमखु ।

वज्जियते सदां समृद्धि जुयाच्चनीगु नियमे जनतन्त्र
राजया न्हय्पु ताःचा दु । थपिं थथे—

१—वैशालीं जनतन्त्र राज्य ।

२—पंच मुनाः सल्हा ज्जीबले आपासिनं धाःगु
खँ न्यनीगु ।

३—थःपिं सकलें छगू मत जुयाः फेतुई-दनीगु ।

४—थःसिबे थकालिपिन्त सन्मान याइगु व
अमिगु खँ न्यनाच्चनीगु ।

५—सुं मिसात व मचाते उपरे जवरदस्ती अत्या-
चार मयाइगु ।

६—नगरे दक्को चैत्यस पूजा भक्ति यानाज्जीगु ।

७—धर्माचार्यपिनिगु खँ न्यनाः अमिसं धाःथें
ज्याखँ याइगु ।

वैशाली-वासीतेके थ्व न्हय्गू भिगु गुण अर्थात्
न्हय्गू ताःचा दुगु जुल । थुकिं भगवान बुद्धयात साप
हे यो । थुकी न्हापायागु स्वंगू (१—२—३) तक
नियम जनतान्त्रिक व्यवस्थाया मूल मन्त्र ज्जी, निगू
(४—५) अमि संस्कृतिया उन्नति जूगु निशान
व बाकि निगू (६—७) वैशाली-वासीते धर्मया
उपरे अत्यन्त उत्साह दुगु खनेदु ।

बुद्धं थ्वहे वैशालीया पिने सारंदद चैत्ययाथाय्
चवनाः वैशाली-वासीतेत अमिगु थ्व न्हय्गू नीतिस
सदां अटल जुयाच्चं धकाः आदेश बियाबिज्यात ।
वर्षकारयात वयागु खँय् जवाव व्यूगु बखते भगवान
बुद्धं थथेनं धयाबिज्यागु दु “ब्राम्हण ! छन्हु जिं
वैशालीया सारंदद चैत्ययाथाय् चवनाः अपिं मस्य-
नीगु न्हय्गू खँय् अटल जुयाच्चं धकाः आदेश
बियाथका । गुवलेतक्क इमिसं मानेयानाच्चनी.....
..... उबलेतक वज्जियते उन्नति हे जुयाच्चनी
सिबेत हानि ज्जीमखु ।” वैशाली प्रजातन्त्रया न्याय-
व्यवस्था गपाय्चो वांलाः थुकियागु छगू भलक ‘दीघ
निकाय अट्टकथा’ ले खोलेजुयाच्चंगु दु ।

भगवान बुद्धं वज्जियतेगु विषये धयाबिज्यागु

खँ वेमुनासिबगु छुं हे थहरेमजुयाः थ्व ब्राह्मण लिहां
वनाः अजातशत्रुयात कन, “महाराज ! गौतम
बुद्धं धाःगु अनुसारं ला थ्व वज्जियतेत भीसं न्हागु
यासानं फेमखुथें च्वं । जाल यानाः थमि थःथिथि
फायाबीफुसा जक जीथें च्वं । गथे याय् ?” अजात-
शत्रु व जालिम्ह मन्त्री वर्षकारं आखिरे फूट नीति
(जानाच्चंपित फायाबीगु) हे पसन्द यात । वर्षकारं
सल्हा बिल—“महाराजं राज सभाय् वज्जियतेगु खँ
पिका । अथे यानां छंत छु काय्दै, वज्जियतेगु स्वराज
सदां अमित हे ज्जी थय्यु, अमिगु छें, बुँ, व्यापार
इत्यादी छाय् मिखा तयूगु धकाः जिं विरोध याय् ।”
थुगु प्रकारं जुजु व मंत्री निम्ह मिलेजुयाः षडयन्त्र
यानाः वर्षकारयात वज्जियतेम्ह पक्षपाती धकाः तोह
चिनाः राजसभां पितिनाछत । वज्जियतसें बियाहःगु
चीजबीजनं फुक्कं लाकाकाल ।

वर्षकारं गंगा तरे जुयाः वज्जिय-भूमि वैशाली
शरण काःवन । गुम्हं, गुम्हं वज्जियतेसं ला थ्व
ब्राह्मण भचा ग्यानापुम्ह मनूथें च्वं, थ्वैत थन वय्के
बीमखु नं धाल । तर लिच्छवीत वर्षकारया जाले
लानाः अमिसं थ्वयात शरणजक बिल मखु कि छन्हु
न्यायाधीशतक नं यानाबिल । वर्षकारं पूरा स्वदं-
तक वैशालीया दाना पानी नयाः थुकियागु फल ठीक
उलटा ज्जीक धोखाबाजि यानाः विश्वासघातं बिल ।
स्वदंया भित्रे वैशाली-वासीतेगु मन थपाय्चो स्यंका-
बिल कि छगः प्वाःया निम्ह दाजुकिजा नापं छखा
छें : च्वने मफेकाः निम्ह मनू नापं लँय् ज्जी मफय्क
फायाबिल । थ्व हे मौका स्वयाः थः जुजु अजात-
शत्रुयात “वैशाली वासीतेत जानाच्चंपिं फायाबिया-
गुठि थौंकेने थपिं छुं हे बमलाय् धुं कल, याकन थन
हमला या” धकाः खबर बिला । विचरा वज्जियत
बःमलागुया कारणे अजातशत्रुं थुमित सदांया लागीं
मगध राजया दास यानाबिला । उकिया फलास्वरूप
थौं थन भजागु हाहात जुल ।

मानव-धर्म

श्री एम्. बी. शाक्यजु

श्रीगु मानव धर्म छु ? थ्व खँय् श्रीगु संसारे आपालं प्रश्न जुयाच्चंगु खनेदु । गुलिसिनं धाई धर्म धयागु जपमाला ज्वनाः मुलिवति थ्यानाः ध्यान यानाः थःत जक हित ज्वीगु खः ! तर थःजक तरेजुयां छु याय् । थः मां, बौ, तताकेहैपिं फुककसित तरेयाय-मोला ? मयोला ? उपिं फुक नर्कवास जूसां ज्यूला ? मज्यू । थःजक नयां गाःला ? अवश्य मगाः । थःजक नयां गाःगु जूसा छं छखाय् छम्हसिनं जक नय्व गाहेगाः नि, मेपिसं नय्माःगु ज्या हे मन्त । उकिं वस्पोलं बुद्ध सुमेध जुयाविज्यागु समये थःजक तरेजुसा ज्वीफुगु खः, तर ज्वीगु इक्षा यानाविमज्याः । वस्पोलं स्वयं मुखं स्पष्ट रूपं संसारे दक्कोयात हे उद्धार याय् धकाः धयाविज्यागु दु ।

सुमेधया जन्मकालंनिसं तिनि भगवान बुद्धयात बोधिसत्व धकाः समस्त लोकं एक ध्वनिं पुकार यायगु बारम्भ यात । थ्व हे बोधिसत्वया यानयात महायान धकाः नं धाई । थ्व यानयागु विशिष्टता न्हापायागु याने स्वयाः आपाल अंसे बिलक्षण जूगु दु । थ्व यान प्राणीपिनिन्होने उपस्थित जुयाः बोधिसत्वं यानाविज्यात । बोधिसत्वयागु विचार थुलि दयाशील, रदारमय तथा उपदेशपूर्ण कि केवल थुगु हे कारणं महायान धर्मयात जगत धर्ममध्ये माननीयगु स्थान प्राप्त ज्वीगु अधिकार दुगु खः । बोधिसत्व शब्दया अर्थ बोधि (ज्ञान) लायगु इक्षा दुम्ह व्यक्ति । थ्व ज्ञान प्राप्त याय्या लागी विशिष्ट साधनया आवश्यकता दु । उकिया विवरण याय्न्हो हीनयान व महायानया लक्ष्ये गुलि अन्तर विद्यमान जूगु दु उकियात बांलाक यथार्थ सीकाकायगु आवश्यक ।

हीनयानया अन्तिम लक्ष्य अर्हत पद प्राप्ति खः, तर महायानया उद्देश्य बुद्ध ज्वीगु उपलब्धि खः ।

केवल थःहे जक कुशं मुक्त ज्वीगुयात अर्हत ज्वीगु धाई । अर्हत जूम्हेसित थ्व खँया भतीचाजक हे चिन्ता मदु कि थुगु विशाल विश्वे कोटांकोटि प्राणि नाना प्रकारया कुशे दुनाः थःगु अनमोलगु जीवनयात व्यर्थ बितेयानाच्चंगु दु धयागु । अर्हत छम्ह शुष्क ज्ञानी खः गुम्हस्यां थःगु प्रज्ञाया बलं रागादियात जक प्रहार याई । तर महायानया लक्ष्य बुद्धत्व प्राप्ति । बुद्ध बहे प्राणिजक ज्वोकु गुम्हेसिके प्रज्ञाया साथसाथे महाकरुणाया भाव विद्यमान दु । आर्यगयाशीर्षे छगू प्रश्न दु * “मञ्जुश्री ! बोधिसत्वपिनि चर्या छु तथा वस्पोलपिनि अधिष्ठान आलम्बन छु ?” मञ्जुश्रीं व्यूगु उत्तर थथे “देवपुत्र ! बोधिसत्वपिनिगु चर्या महाकरुणायात पुरेयाय्गु खः ।” महाकरुणा हे वस्पोलया प्रथम साधना खः । दुःखी प्राणी हे थ्व करुणाया अवलम्बन पात्र खः । धर्मसंगीती उकिं हे बोधिकारक धर्म महाकरुणायात सर्व प्रथम स्थान बिल । थ्व ग्रन्थया कथन खः कि बोधिसत्वपिनि केवल छगूजक साधन याय् योग्यगु धर्म हे महाकरुणा । थ्व करुणा गुगु भागं बनी उगु हे मार्ग मेगु समस्त बोधिकारक धर्म चलेज्वी । महाकरुणा हे बोधिसत्वयात बुद्ध ज्वीगु प्रधान कारण जुयाच्चन । आचार्य शान्तिदेवया थ्व कथन निश्चय सत्य खः—

यदा मम परेषांच भयं च दुक्खं च न प्रियम् ।

तदात्मनः कि विशेषो यत् तं रक्षामि नेतरम् ॥

बोधिसत्वपिनिगु जीवनया उद्देश्य जगतया

* “किमारम्मा मंजुश्री बोधिसत्वानां चर्या किमाधिष्ठाना ? मंजुश्री राह महाकरुणाम्भा देवपुत्र बोधिसत्वानां चर्या, सत्वाधिष्ठाना नेति विस्तरः ।”

बोधिचर्यावितार पंजिका ॥ ५—४८७

परम मंगल । थ्व मंगलया दुने जगतया सकल प्राणि अन्तरगत जू । ह्याय् धाःसा विश्वया प्राणिपिं सकसिनं दुःखया अनुभव यानाच्चंगु दु । वया हृदय करुणां थुलि नाइसे च्वनी कि वं दुःखी प्राणिपिंत भतीचा हे दुःख बीगु इक्षा याइमखु । बोधिसत्वयागु कामनायात शान्तिदेवं तस्सतं हे बांलागु शैलिं अभिव्यक्त यानाविज्यागु दु—

एवं सर्वं भिदं कृत्वा यन्मयाऽऽसादितं शुभम् ।
तेनस्यां सर्वं सत्वानां सर्वं दुःखं प्रशान्तिकृत् ॥
मुच्यमानेषु सत्त्वेषु येते प्रामोद्य सागरा ।
तैरेव ननु पर्यासं मोक्षेनारसिकेन किम् ॥

“सौगत मार्गं अनुगमन जुयाः गुगु पुण्य संभार जिं अर्जन याना उकी जिगु थ्व हे कामना दु कि प्रत्येक प्राणिया दुःख शान्त ज्वीमाः ।

मुक्त पुरुषपिंगु हृदये गुगु आनन्दया समुद्र पर्याप्त जू रसहीन गंगु मोक्षयात कयाः जिं ह्यु याय्-माःगु दु ?” बोधिसत्वयागु प्रशंसा शब्दद्वारा ज्वीफ-इमखु । शोकयागु थ्व नियम दु कि उपकारया पलेसाय् प्रत्युपकार याइम्ह व्यक्तियात प्रशंसा याई, परन्तु व बोधिसत्वया नितिं ह्यु धाये गुम्ह कि ह्युं अभ्यर्थना हे मयाय्कं विश्व कल्याण साधने दत्तचित्त जुया च्वनी ।*

थुगु प्रकारं अर्हत तथा बोधिसत्वयागु लक्ष्यणे आकाशपातालया फरक खनेदु । अष्ट सहश्रिका प्रज्ञापारमिताया कथन दुकि हीनयानया अनुयायीया लक्ष्य आत्माया दमन याय्, आत्माया समयोपलब्ध याके, आत्माया निर्वाण याके धयागु ज्वी । वयागु फुक्क चेष्टा थुगु लक्ष्ये हे ज्वी । परन्तु बोधिसत्वयागु शिक्षा अन्य प्रकारं ज्वी । वया थःत परमार्थ-

सत्ये स्थापित याकेथें ज्वी । तर साथसाथे फुक्क प्राणीपिंत हे परमार्थ सत्ये स्थापित याकी । थःनं परिनिर्वाणया लागी उद्योग याई । प्रत्युत अप्रमेय प्राणीपिनिगु परिनिर्वाणया लागिनं उद्योग याई । थुगु प्रकारं निगू लक्ष्य भेद थुलि स्पष्ट जुयाच्चंगु दु कि उकी द्वंकेत भतीचा हे स्थान बीमज्यू ।

थुकि सीदु कि प्रत्येक मनुष्यया छगूमात्र धर्म हे ह्यु ? गुम्हसिनं देशे उन्नति व सुखया लागि थःगु ज्यु पानाः समाज व जन सेवा याई वयात मनु धर्म तथा मानव धर्म पालेयाइम्ह धकाः धाई । वयात हे शील धर्म, करुणा धर्म, मैत्री धर्म युक्तम्ह सच्चा देशभक्त, बोधिसत्व धकाः धाई । गुम्ह मनु मनुष्य जुयाः जन्म कयाःनं केवल नयेगु, त्वनेगु, पुनेगु यानाच्चनी वयात मनु जूसानं पशु धर्यां ह्युं अत्युक्ति ज्वीमखु । नीती नँ धयातःगु दु—

भोजनं मिथुनं निदा गोणे पोसेपि विज्जति ।

विज्जा विसेसो पोसस्स हीनो गोणोसमो भवे ॥

भोजन याय्गु, मैथुन याय्गु, घनेगु जा दोहँनं नं यानाच्चंगु दु । मनुष्यया विशेषता विद्याया शक्ति व विचार शक्ति हे खः । ह्युं विशेषता मदुम्ह मनु दोहँसमान हे खः ।

केवल नयेगु, त्वनेगु याय्त् मनुष्य जन्म जगु मखु । मनुष्यतेगु बिचे अन्याय व अत्याचार याय्गु नितिं मनुष्य जन्म जगु मखु । मसः—मस्युपिंत स्यनेगु, कनेगु व अन्याययात मदेकेगु, दुःखी प्राणिया उपरे दया धर्म लुमंकाः इमित करुणा तयगु हे मानव धर्म (मनुष्य धर्म) खः । म्नी मनुतेके विचार शक्ति दु । व विचार शक्ति थौंकेनेया संसारे ह्यु व्यवस्था जुयाच्चन, ह्यु अन्याय जुयाच्चन स्वयाः न्याय यानायंकेगु मनुष्य धर्म खः । केवल सफुती धयातल धायवं वयात मानेयायगु नं मखु । न्हापायापिसं थ्व यायमज्यु, व यायमज्यु धकाः धायवं

कृतेयः प्रति कुर्वीत साडेपि तावत् प्रशस्थते ।

अव्या पोरित साधुस्तु बोधिसत्वं किमुच्यताम्

बोधिसर्या १।३१

ध्यात मानेयायुगु मखु । प्रथम थःगु विचार शक्ति
विचार यानाः छाया यायमते, यायमज्यू ध्यातल
सीकाः खःगु यायगु, मखुगु मयायेगु योग्यता
यकेमाः । थ्व सीकाः मनुतं धाल धाय्वं, न्हायूपं कोखं
यफल धाय्वं कोलिसे व्वां मवंसे थःगु न्हायूपं ति
धियास्वे सयकेमाः ।

भीपिं मनु खः । मनूया धर्म पालन यानाः,
मनुष्य जुयाः, मनूयागु अधिकार कयाः मनु धर्म
पालेयानावनेगु हे सफल मानव धर्म खः । अले भीपिं
मनुष्ये गिनेज्त्री । अले सारा प्राणिं मनु धकाः नां
काय्केदई ।

जय मानवता !

मन !

—कुमारी प्रमिता

छंगु शब्दजक न्यनाः न्यनाः
छंगु जि सेवक जुयाच्चना,
छंके छफुति दया मदुला,
छंगु शक्ति मन, गज्यागु ल्या ?

दुःखयात छं तल मुंकाः,
वेदनायात नं हेकाः,
मन ! छं धा, कर्तव्य थ्व ला,
शान्ति भचा छं बीमखुला ?

गबलें मन, थः स्वर्ग वनी,
गबलें गनगन बिस्युं वनी,
मिखाय् वनाः गबलें रव्वेकी,
म्हुत्वी च्वनाः गबलें न्हीकी ।

बाह्य जगतया तीत्र व्यथाय्
लाःपिं मानव धाःपिंथाय्
दुःख, वेदनाया कु दिकाः
मन, छ बिस्युं गन वन्यगु धका ?

वन्य सा मन, हुँ छ, योथाय् हुँ,
इच्छाआच्छानं फुक यँ,
फय्या सिवे छ खः चञ्चल,
याय्मत्य जीवनपथ अलमल ।

अन्तरद्वन्द्व

श्री आशाराम शाक्य

“बुद्धं शरणं गच्छामि.....”

“बुद्धं शरणं गच्छामि” ...”फुक्क उपासक-उपा-

सिकातेसं महाभिक्षुया अनुशरण यानाच्चन ।

थौं—

थौं वहे दिन गुखुनु भगवान् बुद्धं मायादेवीया
गर्भं प्रकट जुयाबिज्यात—

थौं वहे दिन गुखुनु भगवान् बुद्धं दुःखित एवं
वृषित मानवया उद्धार याय्या लागो कैयन वर्षतक
घोर तपस्या यानाः आखिरे बोधि वृक्षया क्वे बोधि-
ज्ञान प्राप्त यानाबिज्यात—

थौं वहे दिन गुखुनु भगवान् बुद्धं विश्व भ्रमण

यानाः थःगु अमृत ज्ञानया रसपान दुःखित जनतेत
याकाः चय्दया वैसे निर्वाण जुयाबिज्यात—

थौं वहे स्वांया पुनी, वहे वैशाख पुनी ।

प्रज्ञा विहार उपासक-उपासिकापिसं पूर्ण जुया-
च्चन । इमिगु ख्वाले बांलाक हे खनेदैच्चन वसपोल
भगवान् बुद्धया प्रति अगाध प्रेम, अगाध श्रद्धा तथा
अगाध भक्ति ।

थौं महान् दिन, महान् तिथि ।

थौं विहारे सामुहिक शील प्रार्थनाया प्रबन्ध जुया-
च्चन । गुलिसियां पञ्चशील, गुलिसियां अष्टशील

यथाशक्ति शील ग्रहण याय्गुली तत्पर खनेदु फुक्क
उपासक-उपासिकापि ।

महाभिक्षु थःगु आसने विराजमान जुयाच्चन ।
वस्पोलया नापं अन्य भिक्षुगण ।

अले —

क्वे छखेपाखेउपासकपित, मेखेपाखे उपासिकापित ।

‘संघं शरणं गच्छामि’

‘संघं शरणं गच्छामि’ विहार उपासक

उपासिकातेगु भक्तिपूर्ण प्रार्थनां गुब्जायमान जुल ।

शील प्रार्थना थुगु तालं सिधल । बुद्ध पूजाया
आयोजन जुल । बुद्ध पूजा जुल अत्यन्त भक्तिपूर्ण
भावनां ।

“इतीपिसो भगवा अरहं” नाइसेच्चंगु
सः तापार्कनिसें छम्ह युवतिया कर्ण कुहरे प्रवेश जुल ।

“इतीपिसो भगवा अरहं” घुन्न थ्वयावल
विहार—समस्त विहार—उपासक-उपासिकातेगु सम्मि-
लित शब्दं ।

तर —

व युवतिया न्हाय्पने वहे नाइसे च्वंगु सः हे जक
ताय्दच्चन ।

“ओहो !” आश्चर्य चाला युवति । नम्रता पूर्वक
क्वच्छुनाच्चम्ह युवतिया मने मस्यु छु लुल थें थय्क
थस्वत । खन—

वहे शान्त सुन्दर मूर्ति,

वहे चीवरयुक्त पीतवर्णगु मूर्ति,

वहे भगवान बुद्धया ध्यान मूर्ति ।

“एच बुद्धा अतीताच एव बुद्धा अनागता.....”

हाकनं वहे नाइसे च्वंगु सः वैगु न्हाय्पने सललल
दुहां वन । न्हाय्पने न्हेवि दुहां वनीबले थें वया
कुच्चुसे च्वनावल ।

“एच बुद्धा अतीताच एच बुद्धा अनागता”.....
विहार हाकनं थ्वल घुन्न मिनाः ।

तर—

व युवतियात व घुन्न थोगु ग्यानापुक हे थ्वत ।
वया ध्यान थाते मलात । व भसङ्ग वन । भति मछाल
उखेथुखे स्वत । हाकनं क्वच्छुत । तर छाय्थें मस्यु
हाकनं वैगु छयं थाहां वल । अले हाकनं खन—

वहे शान्तमूर्ति,

वहे भिक्षुया अवयव,

वहे महान् रूप ।

वया मने मस्यु छु विचार वल थें । वयागु
ख्वाले उत्सुकता व्यक्त जूगु बांलाकहे खनेदत ।
वया व भिक्षुया नां सीकेगु इच्छा जुल । उक्त
अभिलाषा जुल ।

तर—

विहार थ्वयाच्चन घुन्न मिनाः

“येच धम्मा अतीताच एक धम्मा अनागता”

पच्छुपन्ना च एधम्मा अहं वन्दामि सब्बदा ।”

विहार थ्वैच्चन उक्त श्लोकं, तर वैगु मन थ्वैच्चन
छगू अव्यक्त भावनां, छगू अप्रकाशनीय भावनां, छगू
विचित्रगु भावनां—वं खन फुक्क उपासक-उपासिका
वहे प्रार्थनाय् तल्लीन, संलग्न ।

तर—

दीपदान पूजा थ्यन । फुक्क उपासक उपासिकापि
दन । भोलाक च्वन । वहे श्लोक ब्वब्वं पुजाभः,
देवा, मरीचरी दुगु रिकापि, स्वां इत्यादि वं वैत यानाः
लःलहानाः न्हाकाच्चन । विहारनं थ्वैच्चन घुनुनु
मिनाः । व युचतिं नं नापं च्वंहासिके कयाः मेम्हेसित
वियःच्चन ।

तर—

वैगु सत्सुण नयन वहे महान् भिक्षुया अवयव
लानाच्चन । वं वैगु मूर्ति स्वैच्चन अन्यमनस्क भावः
वैत मेम्हसियां पुजाभः व्यूग लहाती मलानाः क्वे कुतुं
वन तिङ्गिङ्ग सः वेक ।

अले—

फुक्सिनं वैत स्वत । गुलिं न्हिल । वया ख्वाः
प्रासेचन ।

+ + +

“कला ! व न्हाचः भीत शील प्रार्थना याकूम्ह
मिधु सु हँ ? गपाय्स्कं हिंसि दुगु !” प्रभां कलाया
लाहा ज्वनाः वाल । “जिं जा अपाय्चो बांलागु ख्वाः
गुल्ले हे मखनानि । सः उत्तिकं हे नाइसे च्वं । छिपि
कं का वस्पोलपिनि भक्ति याय्गुली थपाय्स्कं
वलीन । जिं छकोजक वैम्हसिया हे थपाय्स्कं
चित्त प्रसन्न धासेलि छिमि न्हिन्हि वैपिनि गुलि
खोगु ” प्रभां कलायात धयाच्वन ।

“उकें प्रभा !” कलां धाल, “भीसं शीले च्वनाः,
धाचार शुद्र यानाः महान शक्ति अवश्य प्राप्त याय्
क्येमाः । स्व वस्पोलपिनिगु तेज । लुकिं ? वहे
शीलया प्रभावं मखुला ?”

“भीसं थौं लु शील कयागु ले ?” प्रभां कलायाके
न्यासिचापह यानाः न्यन ।

“जिं जा अष्टशोल कया । छनं जा जिं नापं हे
कनि । जिं धाःधाःथे धैगु मखुला ? छं नं अष्टशील
रे !” कलां धाल ।

“अहो भाग्य जिगु !” प्रभां थःत थमं धन्यवाद
दिल ।

तर—

वैगु मने वहे पीतवर्णगु चीवर—
वहे मुसुमुसु न्ह्यगु ख्वाः वैगु मिखाय्—
वहे नाइसे च्वंगु शब्द न्हाय्पने—

खँ लहालहां छँ ध्यन । समयाभावं पूरा व्याख्यान
सुपे मज्जुगुलि बहनीसिया चार बजे थौं बुद्ध जयन्ति,
सुदया बोधिज्ञानप्राप्ति व वसपोलया महापरिनिर्वाणया
विषये छुं व्याख्यान ज्वीगु दु धाःगु खँनं वैगु मने
मनस लुमनाच्वन ।

+ + +

“प्रभा ! छं नं अष्टशोल कैवैला ?” मांहासे न्यन ।

“खः ……” उत्तर वल भति क्षीणगु शब्दं ।

“का सा । बाह बजे ज्वी, याकनं च्या निं त्वं, जा
मबूनि” थुलि धयाः बिस्कूट च्या प्रभाया न्होने तैविल ।
तर—

च्याय् वं ह्मिगः म्हीगयागु रस मताः—

केक वैत ह्मिगः ह्मीगथे मसाः—

नेगुली नं छुं भति रुचि कम—

अथेसां वं नल । च्या त्वन । हाकनं छगिलास
च्या काल । तर, मस्यु छायाथे मत्वसे मयालं पिने
सरररं वांछुं बिल ।

अले—

थःगु कोठाय् वन । भोसुत । मस्यु वैगु मने लु
विचार वल थे । मिखां ख्वबि निफुति तिकिनन ।
फुगे लात । सुनावन ।

“प्रभा ! ए प्रभा ! जा नःवा । तोप तैन ।” कला-
यागु सः वैगु न्हाय्पने दुहांवन ।

व थाहां वन । जा नल । तर ह्मिगःया बच्छि
हे मनः । नुसित । कुने वल । वहे क्वथाय् वल ।
हाकनं भोसुत । वैगु मिखाय् वैच्वन वहे म्हासुगु
चीवर युक्त सुन्दर मूर्ति, वहे भिक्षुया मूर्ति ।

+ + +

“प्रभा ! आः हाकनं व्याख्यान ज्वीगु दु धकाः
न्हाचः उपासकपिसं खँ लहानाच्वंगु ताःला ? भीनं वने
न्हाला ?” कलां मुसु-मुसु न्हिलाः धाल ।

“न्हाः ……………” स्वीकृति सूचक छयं हीकाः
प्रभां धाल ।

“अयसा वने न्हे सा ……………”

“दय् ……………”

+ + +

विहार मनतसे पूर्ण जुयाच्वन । उपासक-उपासि-

कार्पिं थःथःगु थासे च्वनाः व्याख्यान न्यनेत तत्पर
जुयाच्चन । महान् भिक्षुनं थःगु आसने बिराजमान
जुयाच्चन । उपासकतलिसे छुं खँ लहानाच्चन ।

अले —

अन ध्यान प्रभा व कला ।

कला न्हापांनिसें भिक्षुपिन्थाय् वनाः शील
प्रार्थना यानाच्चंगुलिं वैत भन्तेपिसं म्हस्यू । उपासक
उपासिका पिसं नं म्हस्यू । तर प्रभा—प्रभा सकसितं
छम्ह अपरिचित ।

भिक्षुयाथाय् वनाः कलां पुलिं चुयाः वन्दना यात ।
तर प्रभा वाताहां स्वैच्चन गुबलें भिक्षुयात, गुबलें
कलायात । अले भिक्षुं कलायात कुशल वार्ता
याय्धुंकाः प्रभायात स्वयाः 'वेकः भी केहे ?' धकाः
जिज्ञासा पूर्ण दृष्टि स्वयाः प्रश्न यानाविज्यात ।

"केहे खः" कलाया म्हुतुं पिहां वल ।
प्रभा मझालाः, रुवाः ह्याउंकाः क्वच्छुनाच्चन, तर
वया लाहा अनायासं हे निष्पां पेपूवन ।

* * *

"छन्हु" महाभिक्षुं माःमाःगु व्वने
धुंकाः व्याख्यान शुरू यात ।

"छन्हु भगवान् शास्तां तपस्या यानाच्चं वले
प्राथे अन्न मदयाः सनेगु हे शक्ति मदयाः मूर्च्छा
जुल । अयोगु बखते दैवसंयोगं छह्ण च्वले जवा
वयाः च्वलेचिगु दुरुपी वसपोलया म्हुत्वी दिकाः
दुरु न्हानाः त्वंकाच्चन । व दुरु भतीचा क्वाहां
वसेलि वसपोलयागु मने चेतना दैवल । अले वसपोलं
सीकाविज्यात कि शरीरयात कष्ट वियाः धर्म यानां
धर्म ज्वीमखु ।"

"लीपा थ्वहे विचारं सुजाता कन्यां दान याय्
हःगु क्षीरया पात्र कयाः क्षीर भोजन यानाः वसपोलं
हाकनं महान ध्यान मुद्राय् च्बसेलि वसपोलयात
बोधिज्ञान प्राप्त जुल ।"

प्रभां एक चित्तं खँ न्यनाच्चन, तर वैगु मन गथे-
गथे व्याख्यान याहासिथाय्जक । मेपिं इन्द्रियत जा
छु, मनं धाःथे हे मखा ! मिखानं अन हे । न्हाय्पं जा
ज्वीगु हे जुल । वैगु मने छगू अशान्तिया भाव प्रादु-
र्भाव जुल ।

व्याख्यान सिधल । सकलें हररं दन । भन्तेयात
आदरपूर्वक प्रणाम यानाः सकलें थःथःगु छँ लिहांवन ।
प्रभा व कलानं भिक्षुयात वन्दना यानाः लिहां वन, तर
लँय्बिचे थ्यंकाः प्रभा भस्केजुल "का... कुसा !"

निम्हं काचाकाचां विहारे वन । तर धर्मया प्रधान
केन्द्रे व कुसा अथे हे च्वनाच्चन । भिक्षु मेपिंनाप खँ
लहानाच्चन ।

इपिं हाकनं वोगु खनाः वसपोलं "छाय् हाकनं ?"
धकाः प्रश्न यानाविज्यात ।

प्रभाया कुसा काय्लोमंगुलिं" लज्जापूर्वक
कलां धाल । प्रभां वसपोलयात स्वैच्चन छगू विचित्र
भावं ।

निहं लिहां वल, तर प्रभाया मती —
वहे चीवर वस्त्र धारी भिक्षु, —वहे शान्तमूर्ति ।
कने जुल । चाने गय् न्ह्यः मवेकल मस्यु । प्रभाया मिखा
भति ह्याउंसे च्वंच्चन । सुथे ज्वीसाथ 'विहारे वनेगु
मखुला' धकाः कलायाके न्यन ।

"खः... —" कलां धाल ।

"नु सा..." प्रभां उत्सुकता पूर्वक धाल ।
निहं विहारे वन, तर महान भिक्षुया मेथाय् निमंत्रण
दुगुलि प्रभां वसपोलयागु दर्शन याय्मखन । वसपो-
लया अनुपस्थिती प्रभां छुं रस मताल ।

* * *

बाछिलिपा—

छन्हु मध्यान्हे । महान-भिक्षु विहारे विज्याना-
च्चन । उपासकउपासिकापिं सुं मडु । केवल वसपोल
याकःचा । लाहाती दु छगू मिलान्द प्रश्न, स्वैच्चन
अन्यात विचार पूर्वक ।

तर—

वसपोलयागु ध्यान आकर्षित जुल पलाःखा-
य्या सलं । थय्क लिफःस्वत । खन—

छम्ह सुन्दर युवती, वहे प्रभा, लज्जां क्वच्छुना-
च्वंगु वन्दनाया आसने च्वनाः । थ्व खनाः भिक्षुया
छु जुलथें मस्यु लाहा थुरुखाकल ।

“थौं कला छाया मवल ले.....” भिक्षुं-
प्रश्न यात ।

“थेवन..... उकें जि याःकचा सां
वया” लज्जा युक्त भावं प्रभां धाल ।

पलख सुं क च्वनाः, किताव बँय् दिकाः भिक्षुं लिफः
मस्वसे धाल, “मी थन बिहारे थथे याकःचा वेगु
नियम म .. दु ”

तर प्रभा !

अन्यमनस्क जुल प्रभा । पिहाँ वेनं अथें मन्त,
च्वनेनं अथें मन्त ।

तर, प्रभाया मने छु भावना वल थें, दनाः थय्क
पिहाँ वयतस्वोबले बिहारे प्रभां खन छह्य उपासक ।
वया मने महान अन्तरद्वन्द्व जुल । पिहाँ वयला दुने
च्वनेला !

प्रथम संगीति

—मिधु अमृतानन्द

प्यिन्यादँतक धर्मोपदेश यानाः देवमनुष्यपित
कल्याण-मार्गे ततं भगवान् शाक्यमुनिन्द्र विक्रम पूर्व
४८७ वैशाख पुनी मंगलवारखुनु पञ्चस्कन्धयात सदा-
या नितिं तोताः केवल शान्तिगु अमृतमहानिर्वाण-
धात्वी अनुपादिशेष महापरिनिर्वाण जुयाबिज्यात ।
भगवान्जक परिनिर्वाण जुयाबिज्याय्व कुशीनगर
छगुलिं रव्वःसलं जाल । आकाश छगुलिं
थ्वल । विरह मयाःपिं विश्वे सुं प्राणीपिं मन्त ।
आस्रव (चित्तमल) क्षय मजूपिं भिक्षुपिंनं “गुलि
याकनं तथागत परिनिर्वाण जुयाबिज्यागु” धाधां
चाताचातावानाः ख्वल, विरह यात, शोक यात ।
आस्रव क्षय ज्वीधुंपिं, अर्हन् भिक्षुपिसं “संस्कार नित्य
गनं ज्वो, व्याक्क संस्कार अनित्य हे खः” धकाः
धर्म खँ लुमंकाः धैर्य तल । थुखे मल्ल राजकुमारपिं
सकस्यां भगवानयात अन्तिम गौरव क्यनेगु बारे
लिमलानाच्वन । गुलिं गन, गुलिं गन जुयाच्वन । उखे
आनन्द स्थविर छम्ह अधीर जुयाः छयले लाहा तथाः,
भगवान्या तुतीक्वे च्वनाः “भगवान् ! छाया छल-
पालं जितः थपायूचो याकनं तोताबिज्यानागु ..?”

धकाः सुकुसुकुं ख्वयाच्वन ।

न्हेन्हुतक वसपोल तथागतया पञ्चस्कन्द देहयात
पुष्प, धूप, प्रदीपद्वारा पूजा यानाः महोत्सव यात ।
सुदूर देशानिसें भगवान्या अन्तिम दर्शन याय्त जनता
वल । उखे महाकाश्यप महास्थविर न्यासल भिक्षु
परिवारपिलिसे पावां कुसीनगर विज्यायत लें
बिज्यानाच्वन । लें ववं त्यानुयाः छथाय् सिमाके
विश्राम कयाबिज्यानाच्वन । कुसीनगरपाखें आजी-
वक छम्ह वयाच्वंगु खनाः महाकाश्यप महास्थविरं
बयाके थथे न्यनः—

“आवुसो ! जिमि शास्तायात छं म्हस्युला ?”

“स्यु; जिं छलपोलपिनि शास्तायात बांलाक
म्हस्यु । तर खेद खः कि थनिं न्हेन्हु दत वसपोल
गौतम बुद्ध कुशीनगरे मल्लपिनि साल उम्हाने सदाया
नितिं महापरिनिर्वाण जुयाबिज्यागु । थ्व जिगु
लाहाती च्वंगु मन्दार र्वां अन हे कयाहयागु खः ।”

आजीवकया खँ न्यनेमात्रं आस्रव क्षय मजूनिपिं
भिक्षुपिं सिमाकच्चात प्याताप्यातां कुतुवोथें ग्वारा-
ग्वारा तुलाः ख्वल । आश्रव क्षय ज्वीधुं कूपिं भिक्षु-

पिसं संसारया अनित्यता लुमंकाः संवेग प्रकट यात ।
थथे भिक्षुपि हाला-ख्वयाच्चंगु खनाः सुभद्र धयाम्ह
बुढाम्ह भिक्षु छम्हस्यां थथे धालः—

“आवुसो ! छाया् इलपोलपिं अधीर जुयाः ख्व-
याच्चनागु ? वसपोल तथागत दत्तले भीत गुलि
थाकुल ? न्हाबले ‘थथे याय् मज्यू’, ‘अथे याय् मज्यू’
धकाः भीत चिनातल । आः भीपि वसपोलया
बन्धनं मुक्त जुल । आः भीत अथे धाइपि मन्त ।
आः भीसं गुगु-गुगु नियम पालन याय् अःपु, गुगु
गुगु नियम यल, उगु-उगु नियमजक पालन याय्
थाकुगु नियम तोता छ्य् । छाया् हाला-ख्वया च्व-
नागु ? हाले मते, ख्वये मते । भीत पनीपि सुं
मन्त, वसपोलया बन्धनं भीपि बांलाक मुक्त जुल ।”

थुगु प्रकारं सुभद्र भिक्षुं भिक्षुपित सम्फेयाना-
च्चंगु खनाः संघनायक जुयाविज्याकम्ह महाकाश्यप
महास्थविरया मने थथे जुलः—

“अहो संसार ! भगवान् परिनिर्वाण जुयाः
गुलिचा मदय्वं हे थथे धाइपि दय्धुंकल धासेलि
लिपा भन् गय्जक धाइपि दइगु ज्वी ! यदि जि
वसपोल तथागतया उपदेशयात बांलाक छथाय्सं
माःहनामतल धाःसा वसपोलया धर्म चिरस्थायी
ज्वीफइमखु । धर्मकामीतेत धर्म खँ सीके-थ्वीकेत
नापं दुर्लभ ज्वी । समय भं भं स्यनावनी, धर्म-
यात सिबे अधर्मयात गौरव तथाहई, विनययात
सिबे अविनययात गौरव तथाहई । थुकथं जुल
धाय्ब लोकहितया थासे लोकअहित ज्वी । अत-
एव चतुप्रति सम्भदा लाम्ही न्यासल अर्हंतपि
मुनाः तथागतया विविध धर्मस्कन्धयात छथासं मुं-
कातल धाःसा अवश्यमेव लोकोपकार ज्वी, कर्त्तव्यनं
पालन ज्वी । भगवान् परिनिर्वाण ज्वीवं हे वस-
पोलया शासन स्यंकाच्चनेगु कदाचित उचित मजू ।
आःहे तुं थथे यानामतल धाःसा लिपा भं

कष्ट ज्वी ।”

थुलि विचार ल्वीकाः महाकाश्यप महास्थवीर
अनं कुसीनगरे विज्यात । कुसीनगरे थ्यंसेलि भग-
वान्यात अग्नि संस्कार याय् यंकातःथाय् विज्यात ।
अन चिताय् तथातःम्ह भगवान्या देहयात अन्तिम
वन्दना यासे ख्वचाः चाहुलाः तथागतया श्री चरणे
ख्वको भागि यात । थुलि सिधय्वं चिताय् थःथम्हं
तुं अग्नि ज्वाला प्याहां वल । अन्तिम संस्कार
ज्या सिधय्वं वसपोलं सकल भिक्षुपित मुंकाः, लँ
दथ्वी जूगु घटनाया खँ कनाः, थःगु मनया विचार
प्रकट यात । सकसियां चित्त वसपोलया विचारे
सुप्रसन्न जुल । अले महाकाश्यप महास्थविरं उगु
संघ सभाय् छम्ह पाः न्यासल भिक्षुपि संगायना
याय् ल्ययाविज्यात । आनन्द भिक्षु छम्ह अर्हन्त
मखुम्ह जूयानिति वसपोलयात ल्ययाविमज्याः ।
लिपा सकल भिक्षुपिसं हे वसपोलयात मलयसे मज्यू
धयागु प्रस्ताव तल । गुलिसिनं ला “यद्यपि आनन्द
भिक्षु अर्हन्त मखु तथापि वसपोल छम्ह विरलम्ह
धर्म-भण्डागारी खः, तथागतया किपालु समान
जुयाविज्याम्ह खः, वसपोल मदय्कं धर्मसंगायनाया
ज्या पूर्ण ज्वी हे फइमखु” धकाः धाल । सकसिनं
धासेलि महाकाश्यप महास्थविरं वसपोलयात नं
ल्ययाविज्यात । थुलि निश्चय जुसेलि संगायना
गन याय्माली धयागु बारे विचार जुल । राजगृहे
अजातशत्रु जुजु दुगु जूयानिति हानं देशनं समृद्धगु
जूयानिति, माःगतकक या व्यवस्था बांलाक याय्-
छिनी धयागु विचार सर्वसम्मति संगायना याय्गु
स्थान राजगृह निश्चय जुल । संगायना याय् ल्य-
यातःपि न्यासल भिक्षुपि बाहेक मेपि सुं छम्ह हे
भिक्षुपि राजगृहे वर्षावास याय्मज्यू धयागुनं
सलाह जुल । थथे सलाह जुसेलि वैधानिक रूपं
ध्व सलाहयात पास यासे थथे प्रस्ताव तलः—

इति—(सूचना)—“आवुसो संघपि ! छल-
पोलपि प्रसन्न जुयाविज्यासा फलाना फलानापि
न्यासल भिक्षुपि राजगृहे वर्षावास यानाः धर्मसंगा-
यना याय्माल, मेपि छम्ह हे भिक्षुपिसं अन वर्षावास
मयाय्माल ।”—थव सूचना जुल ।

थुलि प्रस्ताव महाकाश्यप महास्थविरं संघ
सभाय् तय्वं मेम्ह भिक्षु छम्ह दनाः उगु प्रस्तावयात
पास याय्त् थथे धालः—

अनुश्रावण—“भन्ते संघपि ! यदि छलपोल
संघपि, संगायनाया लागी ल्ययातःपि न्यासल भिक्षुपि
सकलें राजगृहे वर्षावास यानाः धर्म संगायना
(संप्रह) याय्गुली प्रसन्न जुयाविज्याःसा तथा अन
मेपि भिक्षुपि सुं छम्ह हे वर्षावास मयाय्गुली अप्रसन्न
जुयाविमज्यासा सुमुक च्वनाबिज्याहुं, मखुसा
नवानाबिज्याहुं ।” थव अनुश्रावण जुल ।

“निकोतं भन्ते संघपि०, स्वकोतं भन्ते संघपि !
यदि छलपोल संघपि० धर्मसंगायना याय्गुली प्रसन्न
जुयाविज्यासा०, अप्रसन्न जुयाविज्यासा सुमुक
च्वनाबिज्याहुं, मखुसा नवानाबिज्याहुं ।”

थुकथं प्रस्तावयात स्वको-स्वकोतक दोहरेयानाः
न्यकेधुंकाः सुनानं छुं मधासेलि पुनः थथे धयाः
प्रस्तावयात स्वीकृत ठहरेयातः—

धारणा—“राजगृहे न्यासल भिक्षुपिजक वर्षा-
वास यानाः धर्मसंगायना याय्गुली व अन मेपि
सुं छम्ह हे भिक्षु वर्षावास मयाय्गुली संघपिनि प्रस-
न्नता दु, राजी दु, अकिं सकलें नमवासे सुमुक
च्वनाबिज्यानाच्वन । अतएव थव प्रस्ताव सर्वसम्मति
पास (स्वीकृत) जूगु जुल, सकसियां थुके चित्तबुभेजू
धकाः धारण (विश्वास) यानागु जुल ।”

थुगु प्रकारं वैधानिक रूपं प्रस्ताव पास जुसेलि
भिक्षुपि गुलिं राजगृहे वन, गुलिं गन वन ! राजगृहे
बिज्यापि स्थविरपिनि मने थथे विचार लुलः—

“भगवानं जीर्ण जुयाच्वंगु बिहारया पुनरुद्धार
याय्गु उत्तम धकाः धयाविज्यागु दु । अकिं मीसं
न्हापां स्यनासिनाच्वंगु बिहार नि ल्हनेमाल ।”

थुलि विचार यानाः वसपोलपिसं स्यनाच्वंगु
बिहार ल्हनाबिज्यात । थुगु प्रकारं लच्छि बितेयाना
बिज्यात ।

उखे आनन्द स्थविर भगवान्या चीवर व पात्र
कयाः थः परिवारपिलिसे श्रावस्ती बिज्यात । वसपोल
श्रावस्ती बिज्यात धयागु समाचार सियाः नगरवासी
आपालं उपासक-उपासिकापि वसपोलयात लसो-
वल । नापलाकोसिनं वसपोल आनन्द स्थविरयाके
थथे न्यनः—

“भन्ते ! न्हापा-न्हापा छलपोल भगवान्लिसे
बिज्यानाः भगवानलिसे तुं ल्याहाँ बिज्याइगु,
आःजक छलपोलं भगवानयात गन तोताथका बिज्याना
ल्या ? वसपोलया पात्र-चोवरजक छलपोलं हयाबि-
ज्यात । गन दु थौंकेने वसपोल तथागत महाकारु-
णिक भगवान ?”

महाजनपिनि कन्नाचायापुसे च्वंगु प्रश्नं यानाः
आनन्द स्थविरया मिखाय् ख्वबि भय्बियावल ।
वसपोलया मिखाय् जक ख्वबि भय्बियावोगु खनेवं
सकलें सुकुसुकुं ख्वयाहल । क्रमशः खोसः फिजे-
जुयावनाः श्रावस्ती छगुलिं विरह सलं जाल । पुनः
छको भगवान् परिनिर्वाण जूगु दिनेथें महारोदन
जुल । थुगु प्रकारं जनतापिनि अधीरता खनाः
सिमाय्च्वंपि मंगल-पंछित स्मेत तोलेतोलेजुयाः शोक
यानाच्वन । अन्तस आनन्द स्थविरं महाजनपिं
सकसितं फिरिफिरि खाःगु म्हुतुसिं, थिकिथिकि
पंगु तर नाइसेच्वंगु सः पिकयाः, निम्न धर्मोपदेश
यानाः धैयं तय्काबिज्यातः—

“उपासकपि ! शास्तां मीत बरोबर धयाबिज्यागु
दु कि प्रियगु चीजनापं बायगु दुःख, अप्रियगु

चीजनापं हनेगु दुःख । संस्कार व्याकं अनित्य खः, नित्य धयागु निर्वाण छता बाहेक मेगु छुं महु । जन्म जुक्क प्राणीपिं मरणं अन्त मजुसे मगाः । अकिं वसपोलया स्थूल देहनं थःम्हं कना-बिज्यागु वचनया प्रमाण क्यनाबिज्यासे सदा सुखगु निर्वाण धात्वी सदाया नितिं परिनिर्वाण जुयाबिज्यात ।”

थुगु प्रकारं महाजनपित अनित्यया खं कनाः चित्त शान्ति यानाः वसपोल गन्धकुटी बिज्यानाः गथे न्हापा भगवान् बिज्याबले वसपोलयात सेवा टहल याय्गु खः अथे हे तुं कालः काकाः, दति-वन् तथाः, पंखां गाय्काः भगवानया खाताक्वे च्वनाः सेवा-टहल यानाबिज्यात । थुगु प्रकारं आनन्द स्थविरं भगवान् महुगु गन्धकुटी भगवान् दुबलेथे सेवा-टहल यायां छगू सप्ताह बितेयाना-बिज्यात । लिपा छम्ह सब्रम्हचारी भिक्षुं वसपोल-यात धर्मसंगायनाया लागी राजगृहे बिज्याय्मा-निगु खं न्हाथन । थ्व खं न्यनाः वसपोलया मने थथे जुलः—

“अहो ! वर्षावास याय् लयावल । जि धाःसा अर्हन्त मज्जुनि । जि छम्हजक संगायना याय्थाय् अर्हत् मज्जीक गथे वनेगु ! मय्ल, शोकजक याना-च्वनां छु याय् । वीर्य बढेयानाः ध्यान याय्माल ।”

थुलि मने तथाः वसपोलं स्तास्थ्यया विचारं दुरुया विरेचन भपाबिज्यात । कथःथे ध्याननं यानाबिज्यात ।

छन्हु वसपोलं चक्रमण (इरू थिरू ज्वीगु) जक यानाः ध्यान यानाबिज्यात । उत्सन्न वीर्य जूया नितिं म्ह त्यानुस्से च्वन । त्यानु लंकेगु विचार तथाः वसपोल थःगु क्वथाय् बिज्यानाः खाताय् गोतुलेत खाताय् फ्यतुनाबिज्यात । गोतुले धकाः वं च्वंगु तुति ल्हन, म्ह धेचुकाः छथं फुंगपाखे

यंकाबिज्यात । छथं फुंगे मलाःनि तुति वें मद्य धुं कल । थुजागु बखते वसपोलया आस्रव (चित्त-मल) व्याक्क क्षय जुल, अरहन्त जुयाबिज्यात ।

उखे राजगृहे आनन्द स्थविर छम्ह तोताः न्यासल अर्हन्तपिं जमा जुयाबिज्याय् धुं कल । अजा-तशत्रु जुजुया संरक्षणे वेभार पर्वते सत्तपणि गुफाय् संगायना याय् सकलें जमा जुल । आनन्द स्थविर छम्हस्या थाय् खालितिनि । वसपोल छम्ह महुगुलिं ज्या शुरु याय्मछिनाच्वन । भिक्षु संघया बिचे वसपोलया बारे चर्चा जुल । थ्व बेलस हे आनन्द स्थविर श्रावस्ति ऋद्धिबलं राजगृहे सत्तपणि गुफाय् थ्यंकःबिज्यात । सभाय् च्वंपिं सकसियां चित्त प्रसन्न जुल । संगायनाया कार्य आरम्भ जुल ।

उगु संघ सभाय् दकसिबे वृद्धम्ह भिक्ष महाका-श्यप महास्थविर जुयाच्वन । अकिं वसपोलं सर्व प्रथम थथे संघ सभायात सूचना बिलः—

“आवुसो संघपिं ! यदि छलपोलपिनि चित्त प्रसन्न जूसा तथागतशासनया आयु समान जुया-च्वंगु विनय भीसं दके न्हाप्पां संगायना याय्माल । अतएव जि विनय सम्बन्धी दके न्हाप्पां उपालि महास्थविरयाके प्रश्न याये ।”

उपालि महास्थविरं नं संघ सभायात थथे सूचना बिलः—

“भन्ते संघपिं ! यदि छलपोल संघपिनि चित्त प्रसन्न जूसा महाकाश्यप महास्थविरं न्यनाबिज्या-इगु विनय सम्बन्धी प्रश्नया उत्तर जि बी ।”

निम्हं महास्थविरपिसं परस्पर संघयात सूचना बियाः संघसभाया सर्वसम्मति कयाः थथे छसि-निसं प्रश्न यातः—

“आवुसो उपालि, पाराजिका शिक्षा भगवानं गन आक्षा जुयाबिज्यागु ?”

“राजगृहे, भन्ते ।”

“सुया कारणे ?”

“सुविन्न कलन्दक पुत्रया कारणे ।”

“सु सम्बन्धी ?”

“मैथून-धर्म सम्बन्धी ।”

थुगु प्रकारं महाकाश्यप महास्थविरं उपाधि महास्थविरयाके पाराजिकाया सँ न्यन, निदान न्यन, व्यक्ति न्यन, स्थान न्यन, आपत्ति अनापत्ति ज्ञीगु सँ न्यन । छगु नियमया बारे न्यनेदुथाय् तक्कया सँ न्यन । वसपोलं न्यको प्रश्नया उत्तर विवाविज्यात । थुकथं यनेषुसँलि दक्को भिक्षु संघपिसं उक्कियात आशुत्ति यात । थुगु हे प्रकारं महाकाश्यप महास्थविरं सारा भिक्षु नियम न्यना-विज्यात । विनय सम्बन्धी सँ व्याक्क न्यने सिध-सँलि महाकाश्यप महास्थविरं आनन्द स्थविरयाके धर्म-सुत्र सम्बन्धी प्रश्न याय्त् संघसभायात थये सूचना बिळः—

“आबुसो संघपि ! यदि छलपोलपिनि चित्त प्रसन्न जूसा जि आनन्द स्थविरयाके धर्म-सूत्र सम्बन्धी प्रश्न याये ।”

आनन्द स्थविरं नं थये सूचना बिळः—

“भन्ते संघपि ! यदि छलपोल संघपिनि चित्त प्रसन्न जूसा महाकाश्यप महास्थविरं न्यनाविज्याइगु धर्म-सूत्रया उत्तर जि बी ।”

बुलि परस्पर सूचना बीबुंकाः सकल संघया सम्पत्ति कयाः महाकाश्यप महास्थविरं आनन्द स्थ-विरयाके दके न्हाप्पां ब्रह्मजाळ सूत्रया बारे थये प्रश्न यातः—

“आबुसो आनन्द ! ब्रह्मजाळ सूत्र शास्तां गन उपदेश यानाविज्यागु ?”

“राजगृह व मालाम्बाया दध्वी अम्बळट्टिकाया राजागारे भन्ते !”

“सुया कारणे ?”

“सुप्रिय परित्राजक व ब्रह्मदत्त माणवकया

कारणे ।”

थुगु प्रकारं महाकाश्यप महास्थविरं आनन्द स्थविरयाके निदान न्यन, व्यक्ति न्यन, स्थान न्यन । न्यनेसिधय्य दक्को संघपिसं आशुत्ति यात ।

थुगु हे प्रकारं न्यागुलिं निकायया सूत्रत न्यना-विज्यात ।

थुकथं प्रत्येक सूत्रया बारे थवे कनाबे न्यने सुँसँलि हरेक सूत्रादिया आशय स्वयाः सूत्रया नामकरण यात । थये थये जाःगु सूत्रत कुटेयानाः वर्ग छुटेयात । ताताःहाकःगु सूत्रत व्याक्क छथाय् तयाः निकाय नां तळ । थुगु प्रकारं लिपा-यापिं विद्वानपित धर्मसूत्र माले अःष्वीकेत, ध्वीकेत, ध्वीके अःष्वीकेत, वर्ग, खण्ड सूत्र निकाय छुटेयानाः नामकरण यानाविज्यात । थुलि याय्घुंकाः व्याक्क विनय व धर्म-सूत्रया आशुत्ति यात । थनंनिसँगुलि-सिनं विशेष रूपं विनय सीकेगुली इच्छा यात, गुलिं-सिनं धर्मसूत्र सीकेगुली विशेष इच्छा यात । थुगु हे लिपा-लिपातकं धर्म व विनयया परम्परा चले-जुयावळ ।

तथागत परिनिर्वाण जुयाविज्याय्थुनेवं वस-पोलं लोन्यादँतक विभिन्न स्थाने उपदेश याना-विज्यागु धर्म स्कन्धया दके न्हाप्पां संग्रह (=संगायना) याःगु थ्व हे खः । म्यासळ प्रतिसम्भवा लाभी अर्ह-स्तापि च्वनाः धर्मसंग्रह याःगु जूयानितिं थ्व प्रथम संगीतियात पञ्चसतिका धकाःनं धाः । भगवान् बुद्ध-या मूलगु धर्मया हा थ्व हे खः । थ्व हे संगायनाया परम्परा चलेजुयावयाच्चंगुयात स्थविरवाद धाई । थ्वया लिपा हे तिनि बौद्ध धर्मया विभिन्न शाखा प्रशाखा दयावळ । शाखा प्रशाखा दयावोगु नं भगवान् परिनिर्वाण जुयाः सच्चिदँति दय्काः हे जक खः । बुद्ध धर्मया प्राचीनगु अर्थात् मूलगु इतिहास थ्व हे जुळ । थुगु हे प्रकारं धर्मया शाखा-प्रशाखा प्याहाँ वोगुया इतिहासनं ।

कप

—श्री ईश्वरानन्द श्रेष्ठाचार्य



चवत्तापासा

१०७७

(१) भीगु दिनं पियाच्चंगू गुगु दिन,
अले व संध्याया ख्यूं-ख्वाः,
ऊषां मुसुमुसु काःगु सः,—
रात्रिया हूं-हूं अविरल निहनिह,
स्वैगु सुनां ख्वाः तुंक स्वईगु !
हीगु सुनां अले ख्वबिधाः
गुइं गुइं नीगु ध्वीगु सुनां खँ
'कपं यामू उगु क्किपाल्वी'

(२) सूर्यो न्होने पालाचा च्वंगु—
चिकं फुनाः मत सीगु फ्वाक्क !
खंगु मखु, गो खंगु मखु !!
गुलि दै न्हापा न्हापा जूगु लुमंकाः
मोह खूसि ध्वाका च्वंच्वंपि,
गुलि दै गइपि 'थाय्मा उमू'
'कपंयामू उगु क्किपाल्वी'

(३) गुलि दै थन हे ख्वबिलु ख्वालं
पीर क्वसीकाः निहलाच्चंपि,
गुलि गुलि दै अले दुःखया त्वहन'
सुखे क्वाःगु ख्वबि हाय्कीपि,
गुलि दै बफरा 'न्हूगु नुगःघाः'
वाक्कु छिनाः सह यानाच्चंपि,
'कपंयामू उगु क्किपाल्वी'

—०—

साहित्य व जीवन

श्री रामहरि जोशी बी० ए०, बी० एससी०

अथे ला प्रत्येक मनूयागु जीवन साहित्ययागु विषय ज्वीफु । उकी कलापूर्ण ढंगं:नानारंङ्गं बुट्टा छिनाः वयात उपन्यासयागु रूपनं बीफु । तर जीवनयागु प्रत्येक वस्तु साहित्ययागु आधार ज्वीमफु । छम्ह कलाकारं मूर्ति दय्कीबले गुगु नकसां लोहं वा धातुयागु काट-छांट याइं ठीक वहे किसिमं जीवनया चित्रण यायत नं अन्दाजं भचा तोतेनं माः, भचा थपेनं यायमाः । जीवनयागु वास्तविक चित्रण धकाः वयागु ठीक वथें हे च्वंगु फोटोग्राफीनं ठीक मजू । आखिर पिने खनेतुगु वस्तुजक ला जीवन-यागु आधार मखु । गुगु अदृश्य व रहस्य जुयाच्चंगु दु वयात समुद्रयागु गाले क्वब्रानाः, पत्ता लगेयानाः

व्यक्त यायफःसा उकी जीवनयागु बांलागु चित्रणनापं प्राणनं दयावई । थ्वयात हे अंग्रेजी भासं (Romantic Mysticism) धाई ।

साहित्ययागु विकास मनुष्य जीवन नापनापं चलेजुयावोगु खनेदु । प्राचीन साहित्य व आधुनिक साहित्ययागु अध्ययन यानास्वोसा थ्व खँ सीदई । आधुनिक साहित्ये प्राचीन साहित्ये थें भाव विचित्रता, लोकोत्तर चरित्र खनेमदु । छाय् धाःसा साहित्ये युगयागु छाप आवश्यक परेज्वीयो । थौंयागु युगे विचार धारा समतापाखे ढल्केजूगु खनेदु । उक्किया निरिति साहित्ये नं वयागु भाव मूलकेजू । आः न्हापा-न्हापाथें जुजुपिनिगु गुणगान यायगु थासे गरीब

नयेमखंपिं पवगिंगितेगु जीवनयागु चित्रण जुयाच्चंगु खनेदु, बुइं ज्या याइम्ह ज्यापुयागु वर्णन खनेदु । साहित्ये थ्व परिवर्तन उत्तिकं हे स्वाभाविक खः गुलि कि नयेमखनाः नयेपित्यानाच्चनीबले नयेत हिं धाई ।

कला कलायागु निर्मित (Art for art sake) धाइगु पक्षे जि मखु । जीवनयात घय्पुनाः मवनीगु कला न्हाक्को हे सुन्दर जूसां 'सत्यं व शिवं' ज्वी फइमखु । वर्डसवर्थयागु स्काइलार्कथे' आकाशे च्चेथ्यंक ब्वयावनाः खनेमदयावंसां वयागु ध्याउना पृथ्वी थःगु सोले हे जुयाच्चनी । उथें तुं कलानं कल्पना व आदर्शयागु रंगीचंगी पपू संकाः ब्वयावंसां वयागु आधार आखिर जीवन हे ज्वीमाः । थौंयागु युगे थ्वहे मांग जुयाच्चंगु दु । त्रेता व द्वापरयागु आदर्श थौंयागु नांगाभूंगा नयेमखंपिं शोषितवर्गयागु समस्यायागु समाधान ज्वीमखु ।

तर साहित्ययात प्रचारयागु माध्यम दयेकेगु पक्षे नं जि मखु । कला खाली ज्यामि व ज्यापुयागु जाया प्रश्न ला मखु । साहित्यिक क्षेत्रे न्हागु हे 'वाद' (ism) जूसां वयात स्थान मदु । पूँजीवादी साहित्य व साम्यवादी साहित्य धायगु साहित्ययागु निर्मम हत्या यायगु खः । साहित्ययागु छुं हे आर्थिक माप-दंड मदु । उकिं साहित्ययात राजनैतिक वा आर्थिक दृष्टिकोणं बिश्लेषण यायत स्वोसा वयागु दैवी गुण व सौन्दर्य विनष्ट जुयावनी, वयागु स्वच्छन्द गति सीमित जुयाः आखिरे विलीन जुयावनी । साहित्य-यागु यदि छुं माप-दंड दु धाःसा व नुगः खः । नुगलं हे साहित्ययागु स्रोत प्याहां वोगु खः, नुगलं हे वयागु गाः वंगु व गंभीरतायागु अन्दाजनं यायफु । नुगः मदुपिसं साहित्य रसयागु सवा छुं कायफई ?

साहित्य प्रचारयागु साधन मखु । तर युग धर्म-यागु छाप उकी अवश्य लाःवं । श्वयात सुनानं अस्वीकार यायमफु । बंगाल देशे अनिकाल जुल !

अले कलाकारयागु, भी मनुष्य समाजयागु छम्ह प्राणीयागु नातां थुलि कर्तव्य जूवं कि वया थःगु कला प्रदर्शन व अनिकालयागु विभत्स रूप व हाहाकारयागु छगू फलक उकी अवश्य हे वयेमाः गुकी मानव हृदयया स्पर्श यानाः करुणा उत्पत्ति यायमाः । बंगाल व पञ्जाबे जूगु साम्प्रदायिक दंगा व नरसंहारकारी ताण्डव नृत्ययागु छगू थजागु चित्रण साहित्ये नं वयमाः कि व ब्वनेबले पाठक वृन्दयागु म्ह चिक मिनेमाः । थ्व कलायागु सफलता ज्वी । उकिं रुसो व वाल्टेएरयागु रचनाय् फ्रेंच राज्य क्रान्तियागु पृष्ठभूमि तैयार ज्वीत्यंगु खनेदु । कल्पना यानादिसँ शहरे शत्रुं हमला यात । सकभनं तोप, टैंक ब्वानाच्चंगु घरघर शब्दजक तायदु । छु थजागु अवस्थाय् सुं कवि वा लेखकं छगू कोठाय् दुने च्वनाः यूटोपिया व कालिदासयागु मेघदूतथेन्यागु महाकाव्य च्वयफइला ? थ्व अवस्थाय् ला खालि छगू थज्यागु हे साहित्ययागु सृष्टि ज्वी कि वयात ब्वनाः मीसं अर्थे धायफई कि थ्व साहित्ययागु सृष्टि जुयाच्चंबले ठीक कोठाय् पिये गनं वम बिस्फोट जूगु तायदयाच्चन । उकिं साहित्ययात देश व समाज-यागु न्हाय्कनं धाः ।

कलायागु छगू मेगुनं उपयोगिता दु—जीवन व प्रकृतिया समता स्थापित यायगु व मनुष्ययात बौद्धिक व आध्यात्मिक विकासपाखे यंकेगु । बाचा इले आकाशं कुतुबयाच्चंगु नगु, प्रातः उपाकालयागु नव प्रस्फुरित गुलाब स्वां, संध्याकायागु नीलाकाशे ब्वयावनाच्चंपिं ह्युं जो, कलकल-छलछल सः वया-च्चंगु बुंगाः इत्यादिं नं कवितेत च्वयेगु प्रशस्त प्रेरणा ब्यूगु दु । आकाशे उखेंथुखें जुयाः तस्सकं न्यानाच्चंगु, ग्यानापुसेच्चंगु हाकुगु सुपांय्त कल्पना सूत्रे माःहंगुथें हनाः छगू बांलाःगु तस्वीर दयेकेत स्वयेगु छगू पागलपनथें च्वं । तर कवि उकी

हे थःगु हृदययागु सुकुमार भावना छिनाः, स्ववि-
वागु मिठास तथाः थःम्ह प्रेयसीयाथाय् सम्बाद
यंकीम्ह मेघदूतयागु कल्पना याः । विश्व-साहित्ये
थौं कालिदासयागु मेघदूतयागु थुलि तःभंगु सम्मान
छु अर्थे जुल ज्वीला ?

ममू छम्ह बुद्धिशील जीव सः । वयागु स्वस्थ
बौद्धिक विकासया निरिति मानसिक भोजन माः ।
व उद्देश्य साहित्यं पूरा याः । साहित्ययागु शीतल
खुसि जव मनुष्य हृदययात अतिरंजित यानावी
अले छगु अनिर्वचनीय सुखयागु अनुभूति जुई ।
ध्वयात “ब्रह्मानन्द” नं घाई । व सुखया न्दोने मौक्तिक
सुख छु हे मखुथे च्वं । साहित्यं हृदय स्पर्श यानाः

कठनायागु सृजना यानावीबले व स्ववियोग
समुद्रे सारा संसार दुबेजुयाच्वंगु खनेदु । साहित्यं
हृदययागु सुप्त वीणायागु तार मं कृत याइबले उकि
प्याहां वोगु संगीतयागु सुरे विश्व व्याखं हुलाच्वंगु
खनेदु । साहित्यं गनं-गनं नुगःया दुने कुचुसे
च्वंकीबले छाया मानव आत्म विस्मृत जुयाः व मधुर
वेदनायागु जक अनुभव यानाच्वनेगु इच्छा याइगु
अजागु किसिमं हे सदां रोमांच जुयाच्वनेमा घकाः
छाय् छमू अज्ञात इच्छा वं याइगु ? मानव जीवन-
यागु निरिति कलायागु ध्व हे मनोवैज्ञानिक उपादेयता
सः । सारांशे, कलायात यदि आत्मा धाःसा जीवनयात
म्ह धाय्माः । नितां मद्युक्तं पूर्ण साहित्य जुइमखु ।



सोते

—श्री रामबहादुर सिंह, पी० एस्सी० फाइनल

निकुञ्जे ध्वनि गुञ्जायमान जुल । जिगु मत्ती
लुल—छ वल । तर मखु । व जा नव पल्लव-
यागु ऋङ्गङ्ग ध्वनि खनो ! सरल ऋङ्गःते मचातेसं
थःगु पपू फरफर संकाच्वंगु खनी ! सुन्दरी उषां वन-
प्रान्ते अति सुन्दर मुस्कान पिकाःबले जिगु मत्ती
लुल—वयागु सौन्दर्ययात अतिक्रमण यानाः छ
मुसुमुसु न्हिलाः जिगु जीवने वई । तर छ जा गबले
मवो ।

सुहासिनी ! प्रिय उषानं सुषमा मुनाः वन ।
दिनमणिनं वित । शोकातुर विह्वल संभ्यानं वन ।
नीरव निशायागु मुळे प्रकृति-पियानं वन । छन्दु,
बिन्दु.....गोन्दु द्यधुंकल । छंव जि गन-गन
जक माले ! वन-उपवने मामां तुतिनं स्यात । वन-

यागु स्वांयाके न्यना । सुकुमार पल्लवयाके न्यना ।
ऋङ्गःया मचातेके न्यना । पवन व पर्वतयाके न्यना ।
तर फुलसिनं कठना-विगलित सलं निरारापूर्ण
शब्द हे धाल ।

प्रियतमे ! छं छको वयाः अर्द्ध-मुस्कान हे
जूसां—छको ध्यु । जिगु हृदययागु तारयात मन
मने यानाव्यु । मन प्राणयात छको संकाव्यु ।

मुनयने ! छंगु गुलि प्रतिक्षा याय् ! गुलि
वियोग सहयाय् ! मिखा हे त्यामुल । मननं अधीर
जुल । ध्व नयनयागु लःयात गुलि धामेयाय् ! व !
ख ! आः जा नयन-नोरनं कुतुबन । तर, छं रोके-
याःमवो । ध्यु द्यु । छ वय्मते । तर छंगु प्रे-
पुष्पहार छंत हित्तुहिलाः मालाः छं क्व हे स्वाय्केवी ।

धर्मोदयया ग्राहक उवीगु व धर्मोदये विज्ञापन

वीगुनं धर्मोदययात ग्वाहालि यायगु छगु काइदा खः ।

बुद्ध

यूरोपे, अमेरिकाय् च्चंपिसं बुद्धयात एसियाया मत (Light of Asia) धाई। तर अपसोच, की-याय गुलिसिया लागी बुद्ध धैम्ह छगु देशो—ब देश थःगु हे जूसां—स्वम्ह जुजुया काय्जक स्वः, स्कूले स्वकीगु इतिहासे च्चंगु नांजक स्वः। हानं गुलिसिया लागी लोह्यागु, लुं सियातःगु मूर्ति स्वः। गुलिसिया लागी जक वसपोल गुरु, पासा व फिलोसफर स्वः ?

वसपोलं गुगु उपदेश बियाबिज्यात, गुगु खँ प्रचार यानाबिज्यात व न्ह्यः वैच्वंबले सुं स्वर्गतं स्वाही वयाः कनाथकूगु खँ मखु। न वसपोलया गो वा द्योया दूत धायगु आदत दु। उकिया उल्टा। वसपोलं गुगु स्यनाबिज्यात व दँनँदँ बिचार यानाः हे जर्फ प्याहा वोगु स्वः।

ल्याय्स्वबले सिद्धार्थयात भाग्यमानी हे धाई। जुजुया काय्, सिद्धार्थयात सांसारिक सुख कुजक महु ? तर सिद्धार्थयात जुजु जुइगु बिचारं हे नं प्यनातयमफुत। न्ह्याथे हे सुखगु जीबने नं दुःख, अशान्ति दु धकाः वसपोलं चाल। मनूया जीवन गमे जुइमाः अथे मजू।

अकिं मा, बौ, कलाः, काय्, राज्य तोताः सिद्धार्थ अबलेयापि ऋषि मुनीतेसं दुःखं मुक्ति जुइगु लँ क्यनाथोकैला धकाः न्यनेत बिज्यात। वसपोल स्वैथुखें मद्यक बिज्यात, तर मुनानं चित्त बुभेयाना वीमफुत। हानं सिद्धार्थं उपवास यानाः थःथमंतु तास्ना यानाः नं खयाबिज्यात। तर अथे यानानं ज्ञान मबल। एनं निरास जुयाः वसपोलं कुतः पायगु सोतामबिज्याः।

आखिरे वसपोलं जीवनया समस्या थुइका बिज्यात।

वसपोलया शिक्षायामूळ सिद्धान्त जुल दुःखं

गय् छुटकारा जुइगु। दुःखसंसारे जन्म जुल कि हे दुःख। रोगी जुइगु दुःख, योगु नाप वायगु, मयोगु नाप हनेगु, म्हायागु मदैगु नं दुःख। दुःखया अन्त हे दुगु मखु।

दुःखया कारण छु ? तृष्णा। पालि भाषाय् तन्हा धाई। लोभ, राग, द्वेष, मोह, इर्ष्या, घमण्ड यानाः गुलिजक मनूतेत, गुलि देहयात पतन याय्धुंकल, यानाच्वंगुनं दु। भीगु दुःखया कारण हे भी स्वः, भीगु दुने स्वः। न्ह्याको हे प्रार्थना यानानं सुख-शान्ति वइमखु। न छुं धर्म (doctrine) या विश्वास यानां वई।

तर तृष्णा हटेयायेगु अःपुगु मज्जुल। एच० जि० वेल्सं धाःथें it is a teaching much beyond the understanding of even his immediate disciples (वसपोलया थःहे शिष्यतेसं नाथं बुइकेत थाकुगु शिक्षा जुल।)

मनूतसें याकन हे तथागतबागु जीवनवाल कहानीथें यानाछुत। तथागतयात मनूया स्थानं लिफयाः हिन्दूस्थाने राज यानाच्वंपि ३३ कोटि देवता-मध्ये छम्ह ल्याःख्यानान। तथागतया शिक्षावा रूप हे नं मेगु जुवावन।

एनं निर्वाणध्वंक सर्वसाधारणं न्ह्याय्मदुखां तथागतं क्यनाथकाबिज्यागु लँ दनि गुगुलि कि कीसं लाभ याय्फुनि, गुगुलि कीत सुख, शान्तिवा खोमे सहायता बी।

थ्व जीवनया मार्ग (the path of life) यात अष्ट शील धाई। थ्व खांयापुनीखुनु की गव-गन लँय् लानाच्वन, भी गन वनेमाःपि स्वः धयागु ख्येगु अवसर मखु ला ? लँ पुजाच्वंसा स्वःगु लँय् लाकाः वनेगु स्वैगुनं दिन थ्व खः।

‘सीखां’या विषये छत्वाचा खँ

(चिह्नाया अङ्कं ल्यू)

वास्तवे थुजोगु उपाय याकनं सइगु, ठोस फल बीगुपट्टी मखु । थव जा थय्क स्वयबले संसार खनाः ग्यानाः भिक्षु जुयाबीगु उपदेशथें च्वन, उकिं गुलि-सिनं अनयात भिक्षु जु, छें तोति, अलेजकं शान्ति दई धयागु साहुति बिल ज्वीमाः । तर कविजुं खना-च्वन थव लोक हे मभिकं ब्यक्तिगत शान्तिनं गथे दइगु ! उकिं ‘नारी’ धयागु कविताय् जगलिसे जीवन फयनीम्ह जोगी, भिक्षु, तपस्वी मजुयागु कारण कँकं धयादिल—नारीयाथाय् जीवन भाला कबुईमफयाः थरथर खानाः बिभ्युजूपिं मानवतेत आश्रय दु, अथे हे हानं जीवन भाला क्वबुयाच्वंपिं पथिकतेत विश्रान्ति बियाः जीवन भाला क्वबुयाबीगु ममतामय आश्रय दु । खनं, जगते दुःख जुलसा जगलिसे जीवन हनाः हे भिकाकाय्गुली वाञ्छनीय विजय दु । इह-लोकया सासः फेरेयायां परलोकया जिन्दगी म्वाय्गु कविजुयात श्रेयथें मच्चं । थुकिं थुलिमछि संयारयात भिं ज्वीथें मच्चं । उकिं अस्वाभाविक जोवन मयोम्ह कविजुं जगया जीवन म्हसीकाः धयादिल—गथे क्वबया स्वांमायात फय् माः, लः माः, जः माः, साः माः, अथे हे जगया जीवनयात नं न्हिलेमाः, ख्वेमा, सुख माः, दुःख माः । कविजुयात सुख मडुगु खँ ला अनयागु जीवन ख्वेगु व दुःखया जक आधार जू-वनका । जीवने छुं भचा आशायागु किचः दु धाय्गु जूसा अनया भव गगने न्हूगु निभाद्योथें प्रियगु जुया-च्वन । खः, वं हे कवितातनं ह्केकाबीगु, खालि दृष्टि सुधाजक कलकल सुनानं कविजुयागु कोदले धुंक्कगु चेतनायात थनाबिल । तर थुकें नं अनयात स्वार्थ हे जकं पूर्ति ज्वीगु जुल । माया दयां, ययां नं छु याय् ! कर्तव्यया वंशी वजेजुबले सम्बोधन यानाः धयादिल,

श्री माधवलाल कर्माचार्य

“उख्यर सःतल जिं कुयाय् आः । आः थव दुवाते म्नी निम्ह बाय्नु, छ थुख्यं हूं जि उखें वन्य आः ।” वास्तवे प्रियपट्टी दुगु सुखे कृतज्ञ मजुसं उकिया सट्टाय् थःम्हं सुख बीमफुसे आशायात स्यानाः ख्वेकु-हाय्-कुगुलि तस्सकं मद्धाः । तर कर्तव्यया न्होने छु याय् ! उकिं गौतम बुद्ध ज्वीत छटपटे जूम्ह सिद्धार्थयागु मान-सिक व्यथालिसे थःगु जोड़ेयायां धयादिल—‘खः जिमि अबुया याकः काय् जि, आधार वया जीवन-या गुंखि । थुलिमछि दुःखया आधार सु ले ? जगया ख्ववि ह्कीकैगु सुनां ले ?’

धाय्, स्वेत धाय्, छु धाय् ? कविजुयागु थन्योगु अवस्था खनाः थःथमंतुं कमाय्याःगु भावुकता, मस्याःगु कपाः स्याकूगु धकाः धाइपिनं मदमखु । वनया धुं मख्यासां मनया धुं ख्याकाः च्वनीम्ह धकाः धाइपिनं दइमखु धकाः धाय्फुगु मखु । कविजुया वास्तविक दुःखनं थथे हे धाःपिं दयाः खः । अनयागु जीवन द्रौपदीयागु थें हे बिधि द्रंगु प्रथा जुल, अनयागु आत्म-कथा द्रौपदी-यागु थें हे दयनीय व्यथा जुल । छम्ह मिसाया लागि नं हि बाःवैगु, गुलिस्त्रयां मदिक ख्वविधाः वैगु, मनूत थःथः ल्वाइगु दिनचर्या थौंतक तंगु मखु । कवि गुम्ह कि सुन्दरताया पूजारी खः वैगु मनं सहयाय्मफु । सुरगणते म्हाय्मस्ते पुचले च्वंसां लोम्ह सुकुमारी ज्वाला धयाम्ह मिसा क्रूर मनूते लहाते लानाः इमिगु इक्षा पुरेयानाव्युव्युं हे नं दुःखयागु भल्वारी जूवंगु लुमंलिसे कविया मन भन् क्वतुनीगु । बरदान हे नं सराः ज्वीगु थव संसारया गुजागु निष्ठुर चाला ! हरे, सुन्दरताया गुलि अपमान ! हालां छु याय्—थव व्यवस्था, विवेक दुगु संसार जूसा धका ! नत्र ला—‘सुइगु उचित थाय् व्युगु दु सुइत, लोगु धकाः पद थुगु ध्वेत ।’

उकिं थ्व कवियागु जन्म हे मीसं धायफु—गुगुं देश, काल, अवस्थाया व्यङ्ग खः, मनूतेत माःगु मान-वतायात घुर्की खः। जीवनयागु कटु अनुभव इत्यादि हे कविजुयात बराबर विचलित याइगु अथवा कविजुयात थुजोगु अवस्थाय् थ्यंकल धासांः ज्यू। प्रकृति हे नं कविजुयागु मानसिक शान्तियात स्यंकेत सनीगु। थः योम्ह स्वप्न रानीयात पोडें जाः प्यनाः न्या लाय्थें लानायन कालं। तासयागु छें दुंथें अनया जीवनयागु गुलि जुक्ति दु फुकेसं नब्बेसालया मुखाय् व्वल। एनं सहयाय्माःगु! थुलिजक मखु। खतु कालयात दोषमदु धाई, छु याय्!! कविजुयागु खाया भाः तैम्ह, माने—कविजुयात हे भाः तैम्ह कवि-वर योगवीरसियात मंगःयात सतांचां भन्टेयानाः यंकूथें मृत्युं यंकूबले वंम्ह आः गबलें ल्याहां वइमखु धयागु न्यनेमाःबले कविजुं मधासें मगात—‘जन्मछि ल्वःसां ख्वेक्य मगाःगु हा देव थ्व छंगु छु चाला!’ योम्ह पासा धयां छु याय्! योम्ह रानी हे दर्या गय् याय्! दुःखया मिं पुकाः च्वन्यमाः। कविवर सिद्धि-दासजु सीगुलिं जा कविया अभाव गबलें पुरेज्वीथें मच्चं। लोमनीनं व गबलें मखु। गुम्ह कविजुयागु शब्दपत्ति गंगा दु, मीगु चित्ते व कवियागु वचनजक दुब्बासां अमर जुयेत नं गाः। उकिं धयादिल—‘सुथस लुमन धाय्वं सीगु श्री सिद्धिदास, घन तिमिर-सँ फँःफँः भ्याल ल्वीका धरास, फुक ग्रहत लिकाकां वां-दुछं व्योम-भालं तुयिक खसु न्यया गां मेदिनी ल्वेगु आःनं। वन व क्यवस थौं नं यक्व स्वांमा सिमापिं व कविवर लुमंका दैय्दसं बखि च्वनि, गुलि-गिरिवरतय् सो आतकं दूमव्योनि, अमिगु शिरस च्वापुया व्यतालीं मपोनि।’

उकिं कविजुया जीवनलिसे गुलि सम्बन्ध दु! खःका दयावहारिक जीवनया संघर्ष व कटुताय् लानाः कविजुयात छटपटी बराबर जू। थः हालेमाःगु कविजुया

कविता च्वय्माःगु कारणपट्टी निर्देश यायां कविजुं धयादीगुनं खः—‘सुथे मंगलं हाःगुया अर्थ जिस्यू।’ वनं वेदनायागु मे हे ला खः नि। हानं, गबलें थः बन्धने हे लात, ‘वाउँगु गुंया शीतल गःले बरु जगते स्वया गुलि शान्ति दु कविया मने भाःपी। अन च्वं-वनेदःसा गुलि ज्यू। अन थःगु स्वतन्त्र उन्मुक्त जीवन विचा यायां कविं मसुका तई, बुद्ध भगवानं थःगु बन्धन फ्यने धकाः सँसं विश्वयागु हे बन्धन फेना व्यूगु नं लुमनी।

थन्योगु क्रमं, ‘सीस्वां’ कविता संग्रहले मीसं खना कविजुया थःगु हे जीवनया विवेचना दु। छपुछपु कविताया हे कविजुयागु थःगु जीवन लिसे घनिष्ठ, अभिन्न सम्बन्ध दु, मानो कवियागु जीवन हे मथवीकं थ्व कविता बांलाक थ्वीमखु। वास्तवे ‘सीस्वां’ सफूया छगू मगाःगुनं थ्व हे खः—कवितापत्ति व भा-वया उद्गम कारण क्यनेभनं कवि जीवनया घटनाया टिप्पणी द्य्माःगु। नत्र ला कवितातेगु शीर्षकनं व्वनी-पित यक्को भ्रमे पलाः तयकी मखु धकाः धाय्मफु। खनं कवितायात जीवनया विवेचना तथा आलोचना धाई। गथे कि हिन्दूमत व बौद्धमत निगुलियागु मेलं, संस्कृतिं यानाः कविजुयागु ‘सीस्वां’ थें नायूगु हृदय वनेजूगु धकाः आलोचनात्मक ढंगं कलाकारं न्होने पानायागु चित्रे क्यनेगु प्रयत्न यात, अथे हे कवियागु कवितां गुगुं थाय्यागु विशेष संस्कृति, विचार, भाव-नानं उकिं विवेचनात्मक ढंगं हे खनेदःवै। थःगु जीवन थ्वीकाः सचेत जुयाज्वीमाः धाइगु थौंयागु जमानाय् वास्तविक कविता धाय्माःगुनं थुकियात हे खः। खतु थन्योगु कविताय् गथे कि ‘सीस्वां’ ले हे खना, कवि थःगु अन्तर्भावना सर्वाङ्ग त्रियाः व्वनीन्यनीपिन्त थःगु हे तालं अनुभव याकेबी, सिलु वनेगु मे इत्यादि थें मीसं थःथःगु भावना प्वनाःप्वनाः रसन्हाःज्वी-माःगु छुं आवश्यकता मदु। उकिं कवितेगु जीवनया

रहस्य मध्वीकं यौकनेया कवितात महाकाव्यथे
अथवा छुं बाखंथे काचाक ध्वीमखु। बराबर उकिं
भीत छपु कविता स्वेव हे अथवा छगू कविता संग्रह
न्वनेधं हे गुम्हं कविया विषयले भट्ट राय पास याय-
बले च्वापुकानं याइगु भूल जूवई। कविया न्हावा-
निसंयागु फुक कविता मब्बकं कवियात ध्वीकेफइमखु।
कवि कविता च्वायाः प्रकाश याइबले अमुक परिस्थिति-
बश पिज्वःगु भाव धकाः छुं इसारा यानामबीगुलि
हे धन्योगु, भूल जूवइगु खः। छाया धाःसा उपगीत
धयागु गुगु कि गुगुं छगू अवस्था विशेषं कविया
मने खँ सहाःगु, च्वांसिं स्वथयंक छगू लहरं भाव वोगु
दई। 'जि दु' धयागु कविता बांलाक ध्वीके मफइगु,
'ज्वालाया स्मृति' कविजुलिसंतुं नुगः मछिकाः च्वा-
मफइगु वास्तवधुगु हे छगू अङ्गया अभावं खः।
'सीस्वां' संग्रहया छगू ध्व अप्सोस हे खः। कवि
धयापि उपदेशक हे जक ला मखु। अथवा मनोरञ्जक-
जक मखु धयागु उकिंनं यथार्थ खत।

न्हाथे हे ज्वी धव्यु, तर ध्व 'सीस्वां' सफु, मीसं
धायफु, जीवनया माध वनाः कविजुयात प्राप्त जूगु
स्वोनिगू परिस्थितिया स्वोनिफो स्वांया मंकाः खः।
कवि गौरव चायमाःगु खंनं थुके दु—नेपा मांया
साहित्यया धलं दनीगुली थुलि स्वांनं ज्याःलगेजुल।
अथे हे, थुकिं छगू कलाया नातां कविजुयागु वेदनाया
मारं भयातुगु मनयात हलुका यानाबिल ज्वी धकाः
मधाबनं मफु। खतु असाध्य भावावेशया रोगं कय्काः
दुर्बलताया वेंचा खिचां उइकाज्वीगु वानि मद्गुनं

ला मखु, एसां नं वाउंगु गुं मंगः स्वईनंगु याक्व-
खालं ब्वेकाहःथे खनीगु अथवा सिद्धिदासया धियोगं
सुथसिगु निहन्दिहयागु उदेश्यत थौतकं हे नं जथवा
तथवा जूगु खनाच्वनीगु, अथवा सर्गःया लापीय हे
लिकाःथे खना धाइगु थुजोगु भनाई अथवा चित्रणे
प्रभावित याःगु गुण मद्गुनं ला मखु। तर अनयागु
जीवन हे मृत्युयात स्वाभाविक प्रकृति खनेधुंकाः,
सिद्धार्थयागु आदर्श, कृष्ण भगवानयागु आदर्श
न्हाणे तयाः न्हाकेगु क्यंगु हे 'सीस्वां' या विशेषता
खः धायफु। खनं खालि बांलाःया नामं शोभाजक थे
थके खालि कलाकारया कलाजक मद्गु, न सीमित
साधनद्वारां असीमित आकांक्षा पुरेयाय्माःभेसिया
खुवि प्याःगु मे हे जक दु। 'उकिं वियोगी होगा पहला
कवि' इत्यादि तथा दर्कासबे बांलाःगु मे हे विरहयागु
धयागु उक्तिनं ध्व कवितातेत अपायसकं लगेमजुगु
छगू विशेषता हे खः। थुके जा स्वार्थया गहन शैल
तद्धयानाः थःगु चित्त दुनेयागु मे हाळाः नापलायत
वगु प्रेम पयोधि प्रेम भीगु सरितासम च्वांज्वो धयागु
ज्ञांया जः दु। उकिसनं ध्व सफुलि धन्यागु रहस्यनं
न्हाणे तल—'थःम्ह सोम्ह पतिया स्मृति मुंकाः, बइगु
ल्यंगु जगते फुक दय्काः, म्वाय्गु उत्तमगु धमं सतीया,
देह दान मखु जो थुकिया ला।' धन्योगु खँ माननीय-
जक मखु अनुकरणीयनं खः। उकिं अन्ते मीसनं
कविजुयात चित्तधरजु लिसेलिसे धायुः—

ह्वीकै हृदयं तंगु खँ ह्वीकै
सीमित सां छं क्यंगु पथं।

पूजा

धौछियागु खः मानव जीवन,
धौछियात हे भीगु ध्व यौवन,
परिवर्तन ज जगया कण-कण,
तर, अमर भगवानया पूजन।

धौछियागु खः मानव भेद ध्व,
थौया फ्वगिं ज्वीफु मने जुजु,
जुयावच्वन परिवर्तन निहन्दि
तर अमर भगवानया पूजन।

सो, सो धर्मोदय जुल पासा चनेमाल मी याकन-याकन,
मासँ, मासँ ए भरुमजुपि सामत मी भगवानया पूजन।

धी धुयाखां सायमि

धौछिया लागि मी मांबौन
धौछियात हे थुगु जग बन्धन,
राजपाटनं, वैभव-धननं
तर अमर भगवानया पूजन

संसारयात बुद्ध भगवानया देन

कारलाइलया भनइ मुताबिक महापुरुषपिनिगु इतिहास हे संसारयागु इतिहास खः। प्रत्येक विशिष्ट पुरुषं थःम्हं फुगु अनुसारं जीवनया छुं न छुं क्षेत्रे थःगु चिन्ह तोतावनी ; जिं थन संसारया निंति भगवानं बियाथकाबिज्यागु छुं कनेत्यना।

थ्व (देन) बियाथकाबिज्यागु मनुष्यया आध्यात्मिक उन्नतिया निंति बुद्धयागु खः। वस्पोलया शिक्षा स्वयायंकल धाःसा मनुष्यया उन्नति याय्त पितेयागु छुं शक्ति आवश्यक मजू। आवश्यक शक्ति थःथःगु नुगले दुने विद्यमान दु। वस्पोल बुद्धं मनुष्ययात परम पुरुषार्थ प्राप्त यानाकायत आत्मनिर्भरतायागु पाठ ब्वंकाबिज्यात।

धर्मया रूप

वस्पोलयागु शिक्षा थ्व खः कि मनुष्ययागु ज्या हे वयागु थःगु उन्नति अथवा अवनतिया कारणः। उकिं सच्चाम्ह मनुष्यया निंति थ्व संसारे छुं थन्यागु चीज मडु गुकिं व ग्याई। थ्व धर्म दुर्बलपिनिगु धर्म मखु। थःगु कुकर्म बचेज्वीत सुयागुं शरण वनेगु धर्म ला उम्ह मनुष्यया निंति खः गुम्ह कि थःगु कुकर्म खनाः थः हे ग्याई, थःगु सहायताया निंति थःगु शुभकार्ये जक निर्भर जुयावनीमखु। थुगु खँयात भगवानं संक्षेपं थुगु प्रकारं धयाबिज्यागु दु। “थःम्हं यानागु पापं थःत हे मलीन याई, थःम्हं मयानागु पापं थःत हे शुद्ध याई, शुद्ध व अशुद्ध थःगु हे पाखें जुई, सुनानं सुयातं शुद्ध यायफइमखु। ज्या ला छं हे जक याय्माःगु खः। बुद्धं मार्गजक क्यनाबिज्याई।”

अत्तना अकतं पापं-अत्तना सङ्कलिस्रति।

अत्तना अकतं पापं-अत्तना 'व विसुज्झति।

सुद्धी असुद्धि पच्चतं नाब्बो अब्बं विसोधये।।

ले० डा० फरनडु, अ० भिक्षु बुद्धघोष

(धम्मपद)

तुम्हेहि किञ्च आतपं अक्खातारो तथागत।

(धम्मपद)

थुगु प्रकारं भगवान बुद्धं मुक्तिया निंति स्वावलम्बन शिक्षा बियाः धर्मयागु नामं जुइगु पशुवलि खण्डन यानाबिज्यात।

गुम्हे-गुम्हेसिया थ्व मिथ्या विश्वास खः कि देवतापिन्त पशुवलि बियाः थःगु कामना पूर्ण यायफु, थःम्हं यानागु पापं वचेज्वीफु। ओल्ड टेष्टामेन्टे च्वयातःगु अनुसार हीब्रूतसें अथे हे यानाच्चन। भगवान बुद्धयागु समये नं थ्व देशे थथे हे जुयाच्चंगु, गनं-गनं आःतक्कं दु। भगवानं धयाबिज्यात “थ्व जा केवल फजूलजक मखु कि अत्यन्त खराबनं। मनुष्यं देवतापिन्त प्रसन्न यायमाःगु छुं आवश्यक मडु। वं थःगु शक्ति देवातापिसिनं च्वे थ्यकः वनेफु। छुं मस्यूपिं बिचरा पशुतेगु हिंसा यानाः आशा कयाच्चन। भगवानं धर्मयागु नामं ज्वीगु थ्व हिंसायात अधर्म धकाः घोषणा यानाबिज्यात। गुम्हेसिनं जीवनयात महान रूपे खंकी वयात बोध ज्वी कि हरएक प्राणीया थःगु मूल्य दु। उकिं वस्पोलं सकल प्राणिपिनि प्रति समान रूपं मैत्री तयगु शिक्षा बियाबिज्यात।

महा करुणा

भगवानं सारा जीवधारीया उपरे दया तयगु शिक्षा बियाबिज्यात। थुगु शिक्षाया प्रभाव अशोकथे-न्याम्ह महान सम्राटयात लात। अशोकं केवल पशु हिंसाजक बन्द याःगु मखु, मनुष्य व पशु निगु थरियात थासे २ अस्पताल दय्केबिल। उकिं पशु बध रोकेयाय्त दकसिबे न्हापां पाश्चात्य देशयापिं मनूतसें आन्दोलन यात धैगु गलत खः।

भगवानं प्रत्येक रूपे दास ज्वीगु गनाबिज्यात।

मानवया विकासयागु इतिहासे थुकिया बड़ा तः-
धंगु स्थान दु। दासता निवारणार्थं गुगु आन्दोलन
चलेजुल उक्रिया अग्रगामीनं संसारया दकसिवे
महानम्ह पुरुष हे खः। थ्व आन्दोलनयागु आरम्भ
थनि नीन्यासःदं न्हापा जूगु खः गबले कि तथागत
गंगाया चारिका यानाबिज्यानाच्चदंगु बखते मनूतेत
दासयागु व्यापारं गनाबिज्यात। हां, मनूतसें मेपिनि-
पालें न्याकाकायजू तर वया नितिं इमिसं प्रशस्त
तलब बीमाः हानं वनाप भिंगु व्यवहार याय्माः।

विश्व शान्तियागु आन्दोलने भगवान बुद्धयागु
स्थान बड़ो तःधं। शीलयागु नियमे वस्पोलं न्हापां
अहिंसा तथाबिज्यात। हथियार मियाः जीविका
चलेयायगु मिथ्या आजिवक धयाबिज्यात। थुलिजक
मखु। त्याःम्ह व बूम्हसिगु परस्परे गुगु प्रकारं अशान्ति
बड़े जुई—त्याःम्ह थः विजय जूगुलिं हर्षं फुलेज्वी,
बूम्ह शोकातुर जुयाः वद्या मने चानं-न्हिनं क्रोधाग्नि
च्यानाच्चनी। व थुगु प्रयत्ने लगेजुयाच्चनी कि
मौका लाय्व थः शत्रुयात बदला काय। थुगु रूपं
अदला-बदलाया थ्व कुचक्र चलेजुयाच्चनी, गुकिं
यानाः कि हिया खुसि बाःवई। थ्व फुक्कं छुकिं

यानाः ? शक्तिया ल्यूने च्वंपिं मूर्ख व्यक्तिं
कामनायागु पूर्ति याय्त स्वइगुया नितिं। भगवान्
मनुष्ययात पशु सरह धारे लगेमजुसे विवेकं ज्या
काय्गु हानं वयां च्चे वनेगु मार्गं क्यनाबिज्यात।

जातपातया भेदभाव

जाति भेदया विरुद्ध जुयाबिज्याकम्ह भगवान्
सिंहनाद यानाबिज्यात किं मनुष्यया महानता वा
क्षुद्रता वयागु ऊँचा-नीचा ज्याय्जक अवलम्बित दु
सिवाय् सुं विशेष कुले वा जाते जन्म ज्वीवं मखु।
उकिं वस्पोलं निश्चित रूपं धयाबिज्यात—“जन्मं
ज्वोमखु चन्नाल, जन्मं ज्वोमखु ब्राह्मण, कर्म हे ज्वी
चन्नाल, कर्म हे ज्वी ब्राह्मण।”

भगवान् थ्व सत्यया प्रचारकजक मखु, उक्रिया
आदर्श मुर्तिनं खः। सुयागुं भेद भाव मतसे
वस्पोलं सकलयाके भिक्षा ग्रहण यानाबिज्यात हानं
वस्पोलं थःगु सङ्गे सु शुद्र, सु ब्राह्मण सकलयात
दुथ्याकाः उच्चतम स्थान प्राप्त यानाबिज्यात।

न जच्चा वसलो होति-न जच्चा होति ब्राह्मण।
कम्मना वसलो होति-कम्मना होति ब्राह्मण॥

—*—

निर्वाण मामां

गुखेपाखे वने ? गुगु लँय् वने ? अँ, दकभनं
ख्यंसे च्वं। मस्यु, छु मती तथाः थ्व सुं मदुगु
घन्घोर जंगले वया। छखे पाखे खुसि न्हाणाच्चन।
मेपाखे सिरिसिरि फय् वयाच्चन तथा फसं सिमा
हः सरसर सः क्याच्चन, गुकिं यानाः नुगः खुलुलु
मिनाच्च्वन।

थ्व छु ? जिगु मिखाय् ख्ववि तथा नुगले भय।
मखु, मखु ! थ्व निगुलिं यानाः जितः हानं ख्यंथाय् हे
यंकी तथा ग्याफर यानाबी, बलहीन यानाबी।

मनं-मनं जा धयाच्चन कि तःसतं हा.....सुना नं
हे खँ मल्हाः। हानं छको सःते ? हे हः ! छिमिसं नं
नमवाः। हे खुसिया तरंग ! छिमिसं नं न्यनाच्चन।
हे फय् ! थज्योगु समये नं थःगु हे रागे मस्त जुया-
च्चन। संसारे दक्को फुक्क तोताः थःगु तंगु वस्तु मामां
थुखेपाखे वया, तर सितिं। व थननं प्राप्त याय्
मफुत। जिगु जीवन सितिं वनीला ? जिगु त्यागया
छुं महत्व मदुला ? आः गुखेपाखे वने ? मस्यु, थ्व
लं गुखेपाखे यंकी। थ्व खँ न्यनेत थन सुनं ला मडु।

—भिक्षु महानाम

थ्व छु ? उगु गुंया सिथे पाळोया पिने तःमागु सिमा छमाया क्वे सु ? वने ला ? व ला संन्यासी हे खः । समाधिस मप्र । खः, पीमाली; तर गुबले तक ? समय वनाच्च्वन । वने धाःसा थाय् नं गुलिखे तापाः । पीगु ? आः हानं थुलिमछि पियाच्च्वने फेमखुत । जिगु न्होने गलि लँ दु, तर फक्क कं लायातःगु लँ व भाडभंखाड युक्त । थुगु लँय् जा कंया कंजक, मेगु छुं मडु !

देवि ! आपाः विचा याय्त समय मडु । यदि तंगु वस्तु मालाकाय्गु हे इच्छा दुसा हानं संकटं ग्यायगु छाया तथा कथं कल धकाः पीडित जुईगु छाया ? गुगु लँ न्होने खनाच्च्वन, उगु लँय् हुँ । लँय् छुं बाधा मडु । लँ सफा जू । भचा विचा यानाः पलाः छीमाली । हुं, सफलता प्राप्त जुई ।

सु ? भन्ते ? गुगु लँय् वनेत छःपिसं धयाच्च्वन उगु लँय् जा कंया कंजक । भन्ते ! भचाजक वना बले हे तुति कथं कयाः संके हे मफुथे च्वनावल । थुलिमछि तापाःगु लँ गुबले गथे पार याय् ? इगु समस्या मखु, आपाः हे समस्या न्होने वयाच्च्वन । जितः उगु लँ क्यनाविज्याहुं, गुगु लँय् जः दु, गुकथं यानाः जिगु तनाच्च्वंगु घस्तु याकनं प्राप्त यानाकाय्फै । छलपोलया चीवरया चो अबलेतक

तोतेमखु गुबलेतक जिगु थ्व प्रश्नया लिसः जितः मची ।

ओह ! छंगु मिखाय् ख्ववि ! अधीर जुये मते उपासिका ! हृदय शान्त या । थःगु नुगले धारण या । छंगु कल्याण जुई । मेगु खँ छगूनं छं लुमंकि—
छं सुखया इच्छा यानाच्च्वन, तर दुःख मसीकं सुख गबले दै ? छं लः तोनेगु इच्छा यानाच्च्वन, तर खुसि वा तुंयाथाय् मवंसे लः गन ? छं चाकुग खजूर नयत इच्छा यानाच्च्वन, तर सिमाय् मगसे खजूर गन ? थुगु हे प्रकारं थ्व लँ प्रारम्भे कंटकाकीर्ण खः, थुकी छुं सन्देह मडु, तर गुबले छं थ्व कंया वास्ता मयासे न्होने वनी अबले थ्व कं हे छंगु लंय् स्वां जुयावई, व स्वांया सुगन्धं यानाः छ अतिकं हे प्रसन्न जुई । उगु समयया आनन्द छं हे जक थुइकेफै, मेपिसं सुनानं हे थुइके फेमखु । यदि वयासिनं न्होने दंसा छं निर्वाण प्राप्त यानाकाय्फै । सुख, दुःखया बन्धनं तथा आवागमनया चक्रं मुक्त जुइफै । छं न्ह्याबलें बुद्ध धर्म, संघया सरण काय्माली । तथा त्रिरत्नयात गुबलें हे लोमंके मज्यू ।

बुद्धं सरणं गच्छामि ।

धम्मं सरणं गच्छामि ।

संघं सरणं गच्छामि ।

मचाखाचा

खुदं दुम्ह मचा

अनुवादिका—कुमारो पूर्णलक्ष्मी (वर्ष १५)

भारत वर्षे थौंने शिक्षाया पुकार त्याहाँ वयाच्च्वन । न्ह्याथाय् स्वोसां थ्वहे आवाज वयाच्च्वन, शिक्षा मदेक थ्व लोके कल्याण ज्वीमखु । थुजागु समये मेपिनि देशयागु शिक्षा प्रणालिया हाल सीकेगु आवश्यक, खास यानाः अमेरिकायाम्ह निर्धन

विद्यार्थी गुगु प्रकारं विद्या प्राप्त याई धयागु खँ । छाया धाःसा भारतवर्षे छगु गरीबगु देश खः । थनयापि मनूते निरति अमेरिकायापि निर्धन विद्यार्थीतेगु दशा सीकेगु आवश्यक व उपयोगी ज्वी । भोगु देशे प्राचीन प्रथाया अनुसारं भिक्षा पवनाः काशी दोलंदो

विद्यार्थीतेगु बिचे भोजन याना: संस्कृत विद्याध्ययन यायगुली लगेजुयाच्चंविं दु। उकिं अधिकांशया शारोरिक तथा मानसिक अवस्था थुगु प्रकारं मजू गुकिं विद्याध्ययन यायधुंका: देश-सेवा यायफई। गुम्ह विद्यार्थीं सुयागुं भरोसा मकासे भिक्षा वृत्ति याना: विद्या लाभ याई वया पाखें देशया छुं उपका-रया आशा यायफु। गुम्ह मनूनं थःगु सहायता थम्हं यायमफु, थःगु तुतिया बलं थः दनेमफु, गुम्हसिनं थःगु ज्या थम्हं यायमफु उम्हेसिके देश उन्नतिया महान कार्य सिद्धिया आशा यायगु फिया पःखा दनेगु थें खः। मनुष्य जोवन छगू तःधंगु संग्राम खः। थःगु लडाई थम्हं यायसाः। थुकिं शारीरिक, मानसिक व आत्मिक बल बढेज्जी। गुम्ह मनूनं थःगु लडाई मेपित याकी थःगु ज्या मेपिनिपाखें सिद्ध यानाकाय धकाः सनाच्चनी उम्ह मनूयात मानसिक व्याधि प्रसित ज्जी। म्ही विद्यार्थीतेत आत्मावलम्बित ज्जीगु सिद्धान्त स्यनामव्यू। उकिं थौं थःगु तुति दना-वनेगु असमर्थ जुयाच्चन। म्हीगु दैनिक आवश्यकता पूर्ण यायत सामान पिनें वई धकाः म्हीसं थःगु ज्या-या निर्मित मेपिनिगु ख्वाः स्वयाच्चनी। म्हीगु दुने मनुष्यत्व मद्दु। साधारण ज्या याय्या निति करपि-निगु भरे च्वनेमाः। थ्व फुक्क निर्वलता म्हीत वोगु न्हापांनिसें आत्मावलम्बनया शिक्षा मव्यूगुलि हे खः। छुं थाकुगु ज्या वल कि छु याय, गुगु याय धयाच्चनेमाः।

ताल्लाया दिने जि छम्ह पासानापलायत धामपुर (जिह्ला विजनौर वना। वा मवयाच्चंगु बखत। रामगंगाया सिथे वं आपाल दु। खुसी लः आपाः दु। तर किसानितेसं चिचिधंगु धले लः कथाः लहयाच्चन। अमिगु थ्व दशा खनाः जितः आपालं करुणा वन। अमेरिकाय थुजागु अवस्था स्वेमो। न्ह्योने थुलि मज्जा-गु नदी न्ह्यानाच्चन, सिथे च्वंगु बुँ गं। गुलि आश्चर्यगु

खँ! कारण स्पष्ट जू। म्हीगु देशे च्वंपिसं थःगु मगज व बुद्धिया प्रयोग यायगु मस्वो। छुं कठिनगु ज्या परेजु-यावल कि भाग्यया भरोसाय च्वनाः म्ही मनूत लाहा पोचिनाच्चनी। थ्वहे कारणं खः थुलिमछि पहाड, नदी, खोला दतं हे थ्व देशे कृषकतेगु थ्व दशा, थुमिसं मशीनया उपयोग मस्यु।

अमेरिकाय छगू पम्प तयाः दोलंदोपी बुँ या ज्या याई। अनयापिं मनूत उद्यमी, साहसी तथा आत्मावल-म्बी। परन्तु थुक्किया विपरीत म्ही मनूतेसं थःगु बुद्धिया उपयोग बांलाक मयाः। वहे न्हापांनिसें चलेजुयावया-च्चंगु हे जक यायसः, मेगु छुं हे याय मसः, मयाः।

स्कूले व्वंकीम्ह अध्यापकं थ्व खँ बांलाक मस्यु कि गुम्ह विद्यार्थीं थःगु प्रश्न थःम्हं हल याइमखु तथा मेपिनिगु कापिं नकल यानाकाई व अन्ते छुं ज्याःलगेज्जीमखु, न वयागु बुद्धि बढेजुई, न वयागु आचार हे दुरुस्त जुई, न वयाके मनुष्य भाव हे वई। म्हीगु पाठशालाय थौंकेने थुगु प्रकारयागु शिक्षा म्ही सन्तानपिन्त प्राप्त जुयाच्चन तथा म्हीगु शिक्षाया अन्तिम लक्ष्य हे दास वृत्ति खः। आः जिं दक्के न्हापां अमेरिकायाम्ह छम्ह मचायागु उदाहरण क्यनाः थःगु खँयात स्पष्ट याये। छको सियटले जिं डाकखानाय डाक काःवना, अनं ल्याहां वयावले सडके छम्ह खुदं दुम्ह मचा अखबार मिया-च्चंगु खना। वं जितः थथे धाल—“मिस्टर! अख-बार न्यानादोला ?”

“अँहँ, जितः अखबार माःगु मद्दु” जिं विस्तारं उत्तर बिया। “केवल ध्यवा छगः, आपाः मखु” मचां नाइसे च्वंगु सलं धाल। “अँहँ, अखबारया आवश्यकता मद्दु जितः।” “कृपा तसे अवश्य न्याना-दिसं, ध्यवा छगः तःधंगु खँ मखु।”

व मचां आग्रह याःगु जुयाः जिं मिहचाय ध्यवा कयाः वयाके अखबार न्याना अले न्यना—“हु

जिमि ब्वा गरीब ला ?” मचा तस्सतं अचम्भ जुल। जितः स्वयाः धाल “छि थथे छाया न्यना ?”

जि—“छाया धाःसा छं अखबार मियाचवन।”

बालक—छु अखबार मियाचवनीपि गरीब ज्वीला ?”

जि गिजेयानाःधया—“मखु, जिगु भनाइ छु धाःसा छ थपायसकं चीधी तिनि, आवंनिसें अखबार मियाः कमाय्यायगुली लोजुल।” तस्सकं दिक्क चायाः व मचां जिगु पाखे स्वयाः हाकनं खूब जोश पिकयाः धाल—“स्वयादिसँ मिस्टर ! जिमि ब्वा गरीब मखु। तर जि थः बौया करी चवनेमयो। जि थ्व पुनाचवनागु वसः जिगु थःगु मेहनतं न्यानागु तथा गुगु खर्च जितः आवश्यक वनं जि थःगु उद्योगं कमाय् यायगु। जिगु न्येगु डालर (Doller) दां बैके दु।” थुगु नक्सां अमेरिकाया खुदं दुम्ह

मचां थःगु जीवन स्वतंत्र पूर्वक न्यतीत यानाचवन, वयात सुयागु हे वास्ता महु। वं थः छम्ह मनुष्य खः धकाः स्यू। परमात्मां वयात लाहातुति बियातल, वं इमित यथायोग्य उपयोग यायसः। तर छगू भोग नं देश दु, गन खुदं दुम्ह मचां थःगु खाः हे नं सिलेमसः। खुदं दुम्ह जा छखें ति कालेजे व स्कूले ववनीपि विद्यार्थीत थः मां-बौपिनिगु उपरे निर्भर जुयाः विद्या ववनीगु। यदि छुं जुयाः लच्छिया खर्च छुयामहल धाःसा च्वेगु व ववनेगु वन्द यानाचवनीगु। गुम्हसिया मांबौनं व्वंकेफइमखु व विद्या प्राप्ति अलग जुयाबीगु। गुम्हे-गुम्हेसिनं भिक्षा पवनाः सम्म वं। परिणाम थ्व ज्वीगु कि वयात थःगु जीवने जीवन संग्रामे तैयारी यायगु मौका प्राप्त मजू। वयात थःगु उपरे विश्वास हे महु। वं मत्ती ल्वीकी कि जि यायमफु, छाया धाःसा थःगु ज्या थःम्हं यायगु आदत मयाः।

—सम्पादकीय—

थौंकने बुद्ध धर्म

अथे ला बुद्ध धर्म आःयागु धर्म मखु। थ्वया जातः साप हे पुलां। छगू कल्पे हइं जूसा निम्ह-स्वम्ह बुद्ध उत्पन्न जू। नत्रसा छम्ह हे जक। आःतक या भित्रे असंख्य बुद्ध बयावने धुंकल। थुगु हिसाबं बुद्ध धर्मनं असंख्य कल्प हे पुलां धाःसां ज्यू। तर भी ऐतिहासिक बुद्ध जन्म कयाः संसारे बुद्ध धर्म प्रचार याना-बिज्यागु थनि २५३६ दँ दत। अकिं ऐतिहासिक बुद्ध धर्मनं थुलि हे पुलां धाःसां ज्यू।

ऐतिहासिक बुद्ध धर्मया आइता गौतम बुद्धया कथनानुसारं ५००० दँ खः। वच्छि आइता ला फ्त हे धाःसां जिल। वच्छिया भित्रे बुद्ध धर्म गुलि परि-

वर्तन वल, गुलि उथलपुथल जुल, गुगु रूप थ्वं धारण यात इत्यादि खँ स्वयेबले ५००० दँया भित्रे थ्व धर्म निर्मूल हे ज्वी धयागु खँय् छुं शङ्का मदुथें च्वं। कोदुवा प्वा.तिनाः नेपाले जलामय जूथें एटम बम व हाइड्रोजिन बम वा गानाः भूमण्डले हे प्रलय जुल धाःसा ला। तर थौं संसारे गुगु हाहाकार मचे जुयाचवन, गुगु चिस्कार प्याहाँ वयाचवन, गुगु प्रय-लंकारो अरस्था जुयाचवन फुक्कं बांलाक विचाः याना स्वयेबले संसारयात शान्ति व सुख प्रदान याइगु छुं धर्म दःसां थ्व हे बुद्ध धर्म छगूजक दु धाःसां अत्युक्ति ज्वीमख। मेगु फुक्क धर्म युग धर्मनाप ठक्कर नयाः

चुंचुंदनावंसां बुद्ध धर्म चट्टानथे अटल व अचल जुयाच्चनीगु आपालं सम्भावना दु ।

खः थौं बुद्ध धर्मयात तःधंगु महामारिं कयाच्चंगु दु । १६१७ साले रूसे बोल्सेविक राज्य खड़ा जुयाः अधिनायकवाद व भौतिकवादया ध्वांय् व्रसेलि विचार स्वतन्त्रताय् तःधंगु प्रहार जुल । तर रूसे गुगु कान्ड जूगु खः उकिं ईसाई व इस्लाम धर्मयात नं उलि हे आघात जुल गुलि बुद्ध धर्मयात । छाय् धाःसा अग उपरोक्त निगू धर्मनं प्रचुर मात्राय् प्रचार जुयाच्चंगु खः । तर आः हालसाले चीने गुगु महाकाण्ड जुयाच्चंगु खः उकिं धाःसा बुद्ध धर्मया दुगःक्रे हे तोथलाबिल धाःसां ज्यू । चीने जक मखु—कोरिया, वीतनाम, बर्मा, मलाया आदि बौद्ध देशेनं थौं महामारि वयाच्चंगु दु धाःसां ज्यू । श्याम व तिब्बते नं याकन हे व रोग सरेजुल धाःसा छुं आश्चर्य मखु ।

थ्व ला हालसालयागु लं जुल । थनिं निसःदं ति न्हापा हे नं यूरोपवासीतेसं विश्वे थःगु साम्राज्य फैलेयाःबले बुद्ध धर्म महान् आघात याय्धुंक्गु दु । ध्यवाया प्रलोभन कयनाः इमिसं गुलि बौद्धतेत धर्म परिवर्तन यानाः थःगु ईसाई धर्म दुकाल धयां साध्य मजू । मुस्मांतेगु प्रहारं व अन्यान्य धर्मावलम्बीतेगु प्रतिक्रियां यानाः जन्मभूमि हिन्दूस्तानं बुद्ध धर्म लुप्त प्रायः जुयावंसांतवि हिन्दूस्तानं पिने थ्वया बाहुल्य दयाच्चंगु खः । धात्ये धाय्माःसा संसारे बौद्धतेगु संख्या ति मेगु छुं धर्मावलम्बीतेगु मदु ।

ख तु विशेष काले, विशेष युगे विशेष विचार प्याहां वडगु, विशेष मत उत्पन्न ज्वीगु । अथे ला मखु धयागु जूसा थौं संसारे थुलिमछि मत व विचार मदयेमाःगु । हानं लोके दक्को प्रत्येक वस्तुया हेतु प्रत्यय दु । सुं छम्हेस्यां पुलांगु धर्म तोताः न्हूगु धर्म ग्रहण यात धाःसा उकिया नं छगू मखु छगू हेतु अवश्य दु । अकिं बौद्ध देशे गुगु महामारि वोगु खः उकिया नं

हेतु दु । व हेतु पता लगेयायेगु ज्या इतिहासवेत्ता, राजनोतिज्ञ, अर्थशास्त्र व समाज शास्त्रया पण्डिततेगु खः । थुलिसम्म भोसं धाय्फु कि याःत धर्म हे अपूर्ण याःत धर्मावलम्बीत कच्चा—निताय् छता पक्कां खः । न्हागु जूसा धर्मया निति धर्म मजुसे कर्मया निति धर्म जुल धाःसा थौंयागु अशान्त वातावरणे शान्ति प्रदान याय्गु शक्ति दुगु धर्म थ्वहे बौद्ध धर्म खः ! कारण, बुद्ध धर्म व तत्व दु गुगु कि मेमेगु धर्म मदु । इस्लाम धर्म व ईसाई धर्मया मूलमन्त्र हे विश्वास—अन्ध विश्वास ! संसारे गुलि जुयाच्चंगु खः फक्क ईश्वरया मर्जी जुयाच्चंगु, अकिं नयखंसां, नयमखंसां सीसां-म्वासां न्हागु जूसां ईश्वरया भरोसाय् तोताः मिखा तिसिनाः सहयाय्माः, ईश्वरया प्रार्थना यात धाय्व फक्क दुःख-कष्ट मदयावनी अथवा आः न्हाक्को दुःख जूसां लिपा सित कि ईश्वरया दरबारे सुख भोग याय्दई धयागु हे थ्व निगू धर्मयां सिद्धान्त खः । तर थौंकनेयागु विज्ञानया चमत्कारं यानाः थुजागु अन्ध-विश्वासया सिमा सुखू चिनाः हा जम्मां चा जुयावने धुंकल । थ्व विश्वास थौंकने शोषकते निति शोषण याय्गुयां छगू अमूल्य हथियार जुयाच्चंगु दु, थःगु उपरे जुयाच्चंगु अन्याय व अत्याचारया विरुद्धे आवाज उठेयाय्मफुपिं शोषितते निति मनयात सान्त्वना बीगु छगू न्हावला धयाथे जुयाच्चंगु दु, बस् थुलिं । हिन्दू धर्म नं विश्वासया हे प्रावलय दु । तर बुद्ध धर्म विश्वासयात भ्याः हे स्थान मदु । थ्व धर्मया मूल मन्त्र खः विवेक । ‘अनिच्चावत संखारा’ थ्वया सिद्धांत खः । आज्जु अबुजुं धाःगु धायवं, सुं श्रमणं धाःगु धायवं मानेयायमाः धयागु थ्व धर्म मदु । थःगु बुद्धिं स्वयाः गबले छु यायमाल अबले व यायगु, तर विवेकयात न्हाबले न्ह्योने तयाः । हानं थ्व धर्म खः बुद्धिवादी । अकिं हे ला थ्वया नायोयात

बुद्ध ध्या:गु । बुद्ध धयाम्ह छम्ह मनु खः, अवतार मखु ।
बुद्ध धयागु छगू पदविसम्म खः । प्रयास या:सा न्ह्याम्हं
बुद्ध ज्वीफु । थुगु किसिमं थ्व धर्म अनीश्वरवाद व
अनात्मवाद ज्या: मनुयात संसारे सर्वोच्च ठहरेयाना-
त:गु दु । मनुयात हे सर्वसम्पन्न, सर्वशक्तिवान्
व देवान्तिदेव सम्भे जूगु दु । थुकि सोदु थ्व धर्म
गुलित स्वतन्त्रताया प्रेरक खः । छाय्धा:सा सुं अदृश्य
शक्तियात मानेयायगु माने हे मनुनं थ:त सुयां
अधीने सम्भे ज्वीगु, थ:गु स्वतन्त्रता हनन यायगु ।

हानं बुद्ध धर्म व्यक्तिगत स्वतन्त्रतानं दु । प्रयास
या:सा न्ह्याम्हं बुद्ध ज्वीफु धयागुया मतलब हे व्यक्ति-
गत स्वतन्त्रता खः । थ्व स्वतन्त्रतां जन्मसिद्ध अधि-
कारयात हानिसें लेहेंथना: सदांया निति खतम
यानाव्यू । तर व्यक्तिगत स्वतन्त्रताया माने सुयातं
शोषण यायगु स्वतन्त्रता मखु । शोषण यायगु
स्वतन्त्रता दुगु जूसा लिच्छिवि गणतन्त्रया पक्ष कया:
अजातशत्रु जुजुया विरुद्धे बुद्धं अवश्य नवाइगु
मखु । बुद्धं दास प्रथाया नं उत्तिकं विरोध या:गु
दु । यदि थौं बुद्ध जोवित जूगु जूसा साम्राज्य-
वाद व पूंजीवादया विरुद्धे अवश्य नवाई । साथ
साथे साम्यवाद व समाजवादया विरुद्धे नं नवाई ।
छाय्धा:सा साम्यवाद व समाजवादया सिद्धान्त बमो-
जिम व्यक्तिगत स्वतन्त्रता राज व समाजया लाहाते
ल:ल्हाना: बोगुजक ज्या याइगु छगू मेशिनथें सम्भे-
ज्वीमा: । राज व समाज मनुनं दयकूगु खः, न कि
मनुयात राज व समाजं । थम्हं दयकूगु वस्तुखे थ:त
विलीन यानाछ्वेगुया अर्थ खः सृष्टिकर्ताया अस्तित्व
हे लोप ज्वीगु अर्थात् मनुयागु महत्त्व संसारं शून्य
ज्वीगु । अकिं बुद्ध धर्मयात समानता व स्वतन्त्रताया
प्रतीक मानववाद धा:सां ज्यू । बुद्धं लिच्छिवि गणत-
न्त्रया सराहना या:गुया कारण अन पञ्चायती राज्य
जुया: सकसितं समानता व स्वतन्त्रता दुगुलि हे खः ।

थौं संसारे अधिनायकवाद व पूंजीवादया घन-
घोर संघर्ष जुयाच्वंगु दु । थ्व संघर्षया फल स्वरूप
प्रलयनं ज्वीगु सम्भावना प्याहां वयाच्वंगु दु । छु
ज्वेगु खः, गुगु ज्वेगु खः भीसं धाय्मफु । निगू
थरिं थ:थ:गु जिही अडेजुयाच्वन धा:सा विनाशया
घडी दिन-पर-दिन सत्तिनावयाच्वंगु दु धा:सां
ज्यू । तर संसारे दक्को फुकक मनुत थ्व हे निगू
थरिया पक्षपाती मखु । थुखे आर्थिक शोषणया
घोर विरोधी जुया: उखे दिमागी शोषणयात नं मुलो-
च्छेदन याय्मा: धयाच्वंपिनिगु संख्यानं कम मजू ।
मनुतेत नये-त्वनेजक दयां मगा: । नये-त्वनेगु जक
ला पशुवृत्ति खः । न्ह्यपुं याना: हे मनु पशुयां पंक्ति
पृथक जुया:नं सर्वोच्च प्राणी कहरेजुगु । अकिं
न्ह्यपुई तालं दया: बौद्धिक विकासयात कुनातइगुनं
छगू दिमागी शोषण खः । थ्व शोषणया नं उलि
हे विरोध याय्मा: गुलि आर्थिक शोषणया । थ्व
हे हेतुं स्वतन्त्रताया पाला:त मुना: हरेक किसिम-
यागु शोषणया विरुद्धे हालाच्वंपिनं दु । थुमिगु
विचार बुद्धयागु विचारनाप मिले जू अर्थात् थुमिगु
सिद्धान्त बुद्ध धर्मयागु सिद्धान्त नाप मिलेजू । अकिं
हे थौं पाश्चात्य देशे बुद्ध धर्मया महिमा बडेजुयाच्वन,
मनुतेसं धमाधम ईसाई धर्म तोता: बुद्ध धर्म ग्रहण
यानाच्वन ।

यूरोपीय साम्राज्य संसारे फिजेजुसेंलि ईसाई
धर्मनं नापनापं फैलेजुल । धात्थें धायमा:सा ईसाई धर्म
साम्राज्य फैलेयायूत आयालं महत्त बिल । अकिं थ्व धर्म
संसारे शान्ति स्थापना यायेया सट्टा अशान्तिया मात्रा-
जक बडेयात धा:सां ज्यू । हानं थौं यूरोपं पिने गुलि
ईसाईत दु फुकसितं ध्यवां हे न्यानात:गु खः । मुस्मां
धर्मनं संसारे कम महत्त्व दुगु धर्म मखु । तर थ्व धर्म
तलवारया बलं हे जक प्रचार जूगु । मुस्मां धर्मयात-
क्रान्तिकारी धर्म नं धई । तर अक्रान्तिकारी धर्म छु दु?

थःथःगु समये फुक्क धर्म क्रान्तिकारी खः। क्रान्तिया रहस्य व महत्व विचारे दु सिबेत तलवारे मदु। आः ल्यन हिन्दू धर्म। जाति-पातिया भेदभाव दत्तले थ्व धर्म विश्व धर्म ज्वीगु सम्भावना मदु। स्वतन्त्रतायागु जमानाय स्वस्त्रखँकं थःत म्लेच्छ, तुच्छ, होन व नीच भापाः वर्ग विशेषतेत तःधं जात ज्वीगु जन्मसिद्ध अधि-कार बियाः थःगु स्वतंत्रता म्युवये सुयाजक यई ? थ्व हे कारणं यानाः हिन्दूस्ताने पिनेयागु धर्म वयाः प्रशस्त धर्मपरिवर्तन यातं नं, अफ्क धर्मया नामे देशया अंस-बन्दा यानाकालं नं, हिन्दू धर्म हिन्दूस्तानं प्याहां वने-मफु। अकिं बुद्ध धर्म हे छगूजक धर्म खः गुगुलि थःगु सिद्धान्त व विचार सकसितं ध्वाथ्वीकेबियाः शान्ति पूर्वकं हृदय परिवर्तन याःगु दु। थ्व धर्म जन्मं तःधं चीधं धायगु व जात पातया भेदभाव मदु। साया ला नयेमज्यू, फाया ला नयेमज्यू वयागु संकीर्णतानं थुकी भदु। थ्वहे हेतुं छखे प्वाःजक थनेगु समस्या हल याय्त स्वइपिसं थ्वयात कुठाराघात यानाच्चंसा मेखे प्वाः, हृदय व मस्तिष्क स्वंगूयां समस्या समाधान यायमाः धाःपिसं थ्वयात ग्रहण यानावनाच्चंगु दु। सु त्याइ भविष्यं हे नवाई। तर थौंकेनेयागु वैज्ञानिक युगे कोरा भौतिकवादया विरुद्धे टक्कर च्वनेफुगु थ्व हे बुद्ध धर्म छगूजक दु, थुकी छुं संदेह मदु। हठवादी निखलःसितं मध्यम मार्ग हयाः ल्वापुख्यापु तंकाः शान्ति स्थापना याकेफुगु धर्म थ्व हे जक दु। कलिङ्गया लड़ाइले हिया खुसि बाः वोगु खनाः विरक्तजुयाः साम्राट अशोकं शान्तिया लंपुइ वनेत ग्रहण याःगु धर्मनं थ्व हे खः।

थौंयागु संसारे बुद्ध धर्मया महत्व आपालं दु। थ्व हे महत्वं यानाः बुद्धीवादी, विवेकवादी व प्रगति-वादीतेसं थ्वयात धमाधम ग्रहण यानायंकाच्चंगु दु।

‘बहुजन हिताय बहुजन सुखाय’ या गुगु नारा बुद्धं लगे यानावंगु ख. आःतक विश्वे गुंजायमान जुयाच्चंगु दु। थ्व हे मानवता खः। तर भीथाय् नेपाले बुद्ध धर्म गुगु रूप कयाच्चन उकिं धाःसा विश्वयात छं हे लाभ ज्वीगु मदु। छाय् धाःसा नेपाले कनेमज्यू, कनेमत्यो, धायम-ज्यू, धायमत्यो धकाः सुयातं मकंसे दुगु वस्तुयात तौतो-पुयाः लोप यानावनाच्चंगु दु। अकिं हे ला बुद्धया जन्मभूमि जुयानं थनयापिसं लंका, बर्मा व ल्हासाय वनाः धर्म गुरु माःवनेमाःगु, धर्म स्यःवनेमाःगु। महायानी मत वमोजिम ला, ‘अत्त हितञ्च’ जक मधासे ‘पर हितञ्च’ हे धाःयमाःगु खः। तर ज्यू-मज्यू त्यो-मत्योया संकीर्णता कयाः भेदभाव दयकां हित ज्वीगु हे गथे ! गुलि फत उलि प्रचार यानाः मनूतेत थःगु धर्म दुकायगुया पलेसा फन तोपुयातयां लोप जुयावनेगु सिबेत उन्नति ज्वीगु हे गथे ! गुम्ह बुद्धं ‘चरथ भिक्खवे चारिकं बहुजन हिताय, बहुजन सुखाय, लोकानुकम्पाय, अत्थाय, हिताय, सुखाय देवमनुस्तानं’ धकाः उपदेश बिल उम्हेसिगु धर्म प्रचार यायत ज्यू-मज्यू त्यो-मत्योया खँ गनं प्याहां वई ? हानं थ्वनं खः कि सँ सुच्चुक खानाः म्हासुगु वसतं पुनेवं सच्चा भिक्षु ज्वीमखु। मुख्य ज्या व खँ चूलाकेमाः। माकः-सिथे पिने धाःसा ह्याउंसे बांलानाः दुनें ध्वगिक की दायकाच्चनेगु जूसा शासनयात जक कलंकित यायगु ज्वी। थौं नेपायात नं विश्वया कलहनं थ्युवयेधुंकल। उतिं बिचाः यानाः ज्या मयात धाःसा नेपाले अन्त-राष्ट्रीय रणक्षेत्र वनेजुयाः हिया खुसि बाः वय्त नं छुं बेर मदु। अले नेपा भागलां मपुलोला ? अले गन वनी नेपायागु विश्व विख्यात साहित्य व संस्कृति ? खँ थ्व हे खः। होश या न्हे, होश या।

सब्बे सत्ता सुखिता होन्तु।

सधन्यवाद स्वीकार

दंगु कहानी अंकया निरति विशेष चन्दा स्वर्गीय मां ज्ञानलक्ष्मोया नामं—५०

कवाः !

श्री पद्म कृष्ण

- १ चखंचाया पा छपायासिकं याउंसे चवंसां मुनां दश मिनेटतक ज्वनातये फइमखु—छु ?
 - २ सुम्कनं चवनीगु मखु, ल्याहाँनं वइगु मखु, न्हावलें वनाजक चवनीगु—छु ?
 - ३—खनीथे-खनीथे चवनीगु, वइथे-वइथे चवनीगु, तर गवलें मखनीगु—छु ?
 - ४—पालितः दु, सि दु ; तर तुतिनं महु, महुतुनं महु—छु ?
 - ५—अलग-अलग छुटेयायफु, तर छुटेजूगु खंके-मफु—छु ?
- (च्वे चवंगु कवाःतेगु मिलेज्वीक लिसः व्यूम्हे-सित आगामी धर्मोदय छगू पुरस्कार बीगु जुल । लिसः मई १५ तारोखया भित्रे थन थ्यनेमाः। मिलेयाय-फुम्हेसिगु नां धर्मोदये प्याहाँ वई । फुफुपिसं न्हून्हूगु कवा दय्काः छ्याहई धयागुनं आशा दु) - सं० मनु नयेगु खँ—

न्हाय्या लं आपरेशन यात

फिलेडेलफियायापिं स्वम्ह सरजनं (चीरफार या-इपि डाक्टर) न्हाय्या लं मनूयागु नुगले आपरेशन यात । थ्व आपरेशन छातोया लं मयासे छगू न्हूगु निष्कलङ्क इस्ताप ज्याभलं याःगु जुल । इपिभकीपल धयागु अस्पताले वात रोगं कयाचवंम्ह २६ दँ दुम्ह मनूयात मार्च २३ तारीख, १९५० खुनु थ्व आपरेशन याःगु जुल ।

वासःयागु इतिहासे थ्व दकलेसकले न्हायां जूगु अपूर्व काण्ड खः । अस्पताले सरजरी विभागयापिं स्वम्ह सदस्ये मि० डोनाल्ड कौन्टेबुलयागु हृदयया पीडा कम यायेत आपरेशन यागु खः । मि० कौन्टे-बुलया न्हासे हिनु चानाः, हि बाःवयेगु थामेयानाः

छगू न्हूगु ज्याभः रोगीया न्हाप्वालं डेढ इञ्च दुत-छुत । थूगु किसिमं आपरेशन यानाः डाक्टरतेसं सफलता प्राप्त यात । आवश्यक जुयावंसा रोगीयात हानं आपरेशन याइतिनि ।

विज्ञापनया न्हूगु दर

छकोयात	१	पानाया३०)
"	१२	"१५)
"	१४	"८)
"	१८	" ४)
स्वलायंक	छापेयाःसा	१०%	पाःजुई
खुलायंक	"	२०%	"
दच्छियंक	"	३०%	"
कभरया	पिने	छापेयाःसा	३०% अप्पो जुई
"	दुने	"	१५% "

विज्ञापन तयगु इच्छा दुपिसं ला व पाना खोले-यानाः मेटरनापं दानं न्हथु छ्याहय्माः ।

व्यवस्थापक,
धर्मोदय

‘धर्मोदय’या टेगाना

धर्मोदय

४, रामजीदास जेटिया लेन

बड़ाबाजार, कलकत्ता—७

‘धर्मोदय’ या एजेण्ट

रुद्रमान रत्नप्रसाद

बागेश्वरी पुस्तक भण्डार,

खिलटोल, बांगेमुढा,

कान्तिपुर, नेपाल

सफूया बारे—

मचाबाखं—च्रोमह व पिकाःमह जगतलाल ।
मू ।)३०

नामं जक मखु. कामं नंमचाबाखं थ्व खः । लेखक
या शब्दे तुं 'आपालं यानाः थुकियागु बाखंत न्हिले-
मालीगु व याकन मने थुं दिनाः लुमनाच्चनीगु
जुयाः वनेबले न्हाइपुसेन' च्वनी ।" मचातेत कोरा
अतिजक बियां वास्ता याइमखु । अर्तिया नापनापं
हास्यरसनं दत धाःसा उकियागु सवा काई । हानं
कनेमाःगु खँ चाःहीकाः कनातःगुलि मचातेगु विचार
शक्तिनं थुकिं बल्लाकी । अद्भुत-अद्भुतगु, मचानिसं
ग्याफ्रा मनोवृत्ति पिकाय्कीगु बाखंया थाय् थ्व सफुती
च्वंगु बाखंनं कयाः ज्ञान-गुणया खँ कनायंकीला
धयाथें च्वं ।

समाचार—

नेपाले ब्रम्हाया भिक्षुर्पि

थ्व वंगु शिवरात्रिया निन्हुन्ह्यो भिक्षु अनिरु-
द्धनापं कुशीनगरं ब्रम्हायार्पि ऊ धम्मावर व ऊ
चन्द्रसूर्य भिक्षुर्पि निम्ह नेपाले वयाः श्री शान्तिघत
विहारे च्वनाविज्यात । निन्हुति आराम कयाः
फिञ्चन्हुयंक न्हिन्हि बहनी नेपाल वासी श्रद्धालु
उपासक, उपासिकापित अभिधर्मयागु देशना यानाः
धर्माभूत याकाविज्यात । अनंलि नेपालयागु दर्शनीय
स्थान दर्शन यायगु विचारं नम्बुरा (नमोबुद्धाय)
वनेगु इच्छा यानाविज्यात । लँखतं लाःगु हानं
पाःनं लाःगु जूगुलि खोपयाम्ह श्री सम्यकरत्नं प्रथम
शील महाविहारे काय्यागु चूडाकर्म उत्सवे वस्पोल-
पित निमन्त्रणा बियादिल । फागुन २५ गते वस्पोल
भिक्षुर्पि व भिक्षु धम्मालोक, भिक्षु अनिरुद्ध व
भिक्षु रत्नज्योतिया सम्मुखे चूडाकर्म समाप्त जुल ।
ब्रम्हां विज्यार्पि वस्पोल भिक्षुर्पि नेपायागु बारे

छीगु ज्या खेदुगुलि अतिकं खुशी जुयाविज्यात ।
वयां सथुखुनु न्हिच्छि भोंदेशे च्वनाः अनयार्पि
उपासक-उपासिकापित थःगु भासं धर्म देशना याना-
विज्यात । भिक्षु अनिरुद्धं भाषा परिवर्तन यानाः
कनाविज्यात । वयां सथुखुनु भोंतयार्पि उपासक-
उपासिकापिनाप नम्बुरा विज्यात । कनेखुनु भोंत-
यार्पि मेर्पि उपासकतेसं नाला करुणामययाथाय्
बुद्ध पूजा यानाः भोजन याकल । भोजन थुंकाः
खोपे विज्यानाः धर्म देशना यानाविज्यात । बरेलु-
नागु शुभ अवसरे तुं ब्रम्हायागु रूलं श्रामणेर्
यायदत धाःसा नेपाले न्हूगु ज्याया श्रीगणेशाय ज्नी
धकाः श्री सम्यकरत्नं मत्ती तयादिल । तर मचा
न्यादँ-खुदँ तिनि दुगुलि अहोरात्र शील पाले यायफ-
इमखनि धकाः गुज्यरत्न भाजुयात बहनी छ बजेती
श्रामणेर् दीक्षा बियाः चीवरं पुंकाः शासनरत्न
नां छुनाःलि कनेखुनु सुथे चीवर लःल्हानाकयावि-
ज्यात । दीक्षा ब्यखुनु हे बहनी दीपंकर तथागत-
यागु विहारे धर्म देशना यानाविज्यात । चच्छिजक
जूसां प्रवज्या च्वंगु पुण्य प्रभावं लिपा शासनयागु
ज्या यायफयमा धकाः आशर्वाद बियाः शान्तिघत
विहारे ल्याहां विज्यात ।

स्वंगूगु नेपा यात्रा

लंकायाम्ह भिक्षु नारद महास्थविर नेपाले वैशाख
महोत्सव मानेयायगु विचारं अप्रील २३ तारीख-
खुनु कलकत्तां नेपा स्वयाः विज्यात । वस्पोलया
नेपाले थ्व स्वंगूगु यात्रा खः । स्ववाःति च्वनावि-
ज्याइगु खँ दु ।

सहायता

श्री साहू कुलधर्मरत्नं लंकाय् विद्याध्ययन याना-
च्वंमह श्रामणेर् कुमार काश्यपयात लय् १०) या
दरं जनवरी, फरवरी व मार्च स्वलाया निर्मित जम्मा
३०) दां सहायतार्थ बियादिल ।